

16

20

21, 91

22, 91

23

24

1687.

20^{a, b, c} Thomarius, Christianus: De abigata. 3 Saupl.

1687, 1731 - 1734.

21^{a, b, c} Thomarius, Christianus: De jure circa somnium

et somnia . . . . 3 Saupl. 1715, 1773 - 1781.

22^{a, b, c} Thomarius, Christianus: De pendis ablatio. 3 Saupl.

1687, 1715 - 1730

23. Weidlingius, Christianus: De foemina regnum regis mi-
norum a Divinis trankte.

24. Westphal, Jacobus Christianus: De curiosa novitate
studii

99

8478 a
Leipzig 1. 5
1687, 21
L
CHRISTIANI THOMASII.

Potentissimi Borussiae Regis Consilarii intimi,
Universitatis Fridericianae Directoris ac
Professoris Primarii &c.

DE JURE CIRCA
SOMNUM

ET
SOMNIA,

Von Recht
Des Schlags und der Träume.

LIPSIÆ,

Impensis JO. MARTINI BURGKMANNI,
IN COLLEGIO PAULINO 1715.

848 a

CHRISTIANI THOMASII

Potentissimi Borovici Regis Consilarii iurium
Hannoverensis Liberae Universitatis
Professoris Primarii etc.

DE JURE CIRCA
SOMNIVM

ET
SOMNIA

Summum
des Schloßes und der Stadt

Impensis IO. MARTINI BURGKMANNI
in Collegio S. Martini etc.

848 a

B. C. D.

CAPVT I.

De

SOMNO ET SOMNIIS

IN GENERE.

SUMMARI A.

Somnus humanus §. 1. Sumitur vel improprie pro negligentia vel morte §. 2. Expenditur comparatio Cyri inter somnum & mortem §. 3. 4. 5. Dormientes an ad vivos an ad mortuos sint referendi? §. 6. Somnus peccati, mortis & naturæ. Somnus natura definitu difficili §. 7. Descriptiones Laëtantii, Plinii, Scaligeri, Claubergii, Regii, Willisi & du Hamel §. 8. Alcmaeonis, Empedocleu, Diogenis, Platonis, Stoicorum, Aristotelis, Leucippi, Democriti & Epicuri sententia de Somno §. 9. An missa definitione rei discursum de re methodice formare possimus? §. 10. 11. An somnus sit ælio anima an corporis? Sedes somni an in pectore sit, an in capite? §. 12. Laëtantii peculiaris opinio §. 13. Somnus an cerebrum afficiat, an cerebellum, & quosnam in cerebro spiritus? §. 14. Somnus non afficit animam vegetativam seu vitam §. 15. 16. Arbor dormiens §. 17. Somnus an internos sensus afficiat primario an externos? §. 18. Utrum phantasiam & memoriam? §. 19. Quinam ex sensibus externis a somno afficiantur? §. 20. Sensus in somno non plane cessant, sed tantum sopiti sunt, unde differt ab Ecstasi §. 21. Somnus etiam cadit in bestias §. 22. Anima rationalis est res cogitans §. 23. Quid sit cogitatio? §. 24. 25. An anima quandoque cesset cogitare? §. 26. An in somno cesset? Negantium opinio. §. 27. sententia affirmantium. §. 28. Non tamen semper cessat in somno §. 29. Dum autem non cessat, eam liberiori in somno esse putarunt Platonici §. 30. & moderni quidam Philosophi, §. 31. quod refutatur §. 32. 33. 34. An anima in somno futura prævidere possit? §. 35. 36. Differentia inter somnum hominis

a nis

nis & bestiarum. §. 37. Somnus 1. vel naturalis vel non naturalis, vel
 preternaturalis vel contranaturalis §. 38. 2. Vel totalis vel parcia-
 lis, ubi de noctambulis & horum causa §. 39. 40. 3. Vel perfectus vel
 imperfectus. §. 41. Somnium quid? §. 42. Somniorum divisiones va-
 ria variorum. §. 43. Sunt 1. vel naturalis, vel divina, vel diabolica.
 §. 44. De criteriis somniorum divinarum §. 45. 2. Vel significantis
 vel non significantis. An ex naturalibus quedam sint significantia? §.
 46. 47. 3. Vel vera vel falsa §. 48. 49. 4. vel ordinaria vel diurna.
 §. 50.

§. I.

Duplex quasi animalium status est. Aut enim vigilant aut
 dormiunt. Ille vigiliis dicitur; hic somnus. Jam cum ho-
 mo sit animal & in homine duplex iste status locum sibi vendicat,
 ut adeo hactenus quidem æque de homine ac animalibus reliquis
 somnus prædicetur. Sed latet nihilominus in acceptione vocum
 differentia. Nam nulla fere in animo nostro oriri potest hæsitatio,
 cum de bestia audimus, quod dormiat vel somnum capiat;
 at cum homines dormire leguntur, vel somnus de iisdem prædi-
 catur, fluctuat mens nostra, & non nisi ex aliis circumstantiis ge-
 nuinum phræseos intellectum elicit.

§. 2. Scilicet cum de homine sermo est, dormiendi actus
 nonnunquam impropiam habet significationem. Modo enim
 hominem denotat negligentem & in officio suo aut alias peccan-
 tem, quem intellectum innuere videtur Papa Gregorius a), modo
 de homine mortuo prædicatur, ut vel ex SS. Literis notum est. b)
 Et sane tam apud sacros quam profanos scriptores mortui & somni
 comparatio frequentissima. Notus est versiculus Ovidii c)

Sicute, quid est somnus gelida nisi mortis imago? d)

Et Græcis sepulchra dicuntur *νομνήσπεια* seu dormitoria.
 Quemadmodum autem inter mortem & somnum infinitæ fere si-
 militudines institui possunt, quas in presenti non tangam e), (&
 illa mortis & somni fraternitas haud dubie apud profanos inde
 ortum suum traxit, quod omnes fere philosophi utcumque variis
 de natura colligationeque animæ cum corpore senserint, pro suis
 tamen quisque principis eandem esse causam tam somni quam
 mortis;

mortis ac secundum magis & minus solum differre existimant.)
f) ita notabilis præmissis est comparatio Cyri g), quem Cicero
ita loquentem introducit b): *Videtur nihil morti esse tam simile
quam somnum. Atqui dormientium animi maxime declarant divi-
nitatem suam. Multi enim cum remissi & liberi sunt, futura prospici-
unt. Ex quo intelligitur, quales futuri sint, cum se plane corporis
vinculis relaxaverint.*

a) *Can. 6. dist. 86.* b) *vid. 1. ad Thessal. 4. v. 15.* c) *L. 2. Amor. E-
leg. 9.* d) *Alia Scriptorum loca collegit Lotichius in notis ad Pe-
tronium p. m. 323.* e) *conf. Scultetum lib. 2. Exerc. Evang. c. 54.
p. 153 seqq. Thomæ a Rovvne Relig. Med. part. 2. Sect. 12.* f) *vid.
Plutarch. l. 5. de plac. philof. c. 24. & 25. Gassend. Tom. 1. de
philof. Epic. p. m. 274. cuius locum dabimus infra §. 9.* g) *vid.
Xenoph. lib. 8. Cypri. h) de Senect. c. 22. p. m. 1264. b.*

§. 3. Voluit hic Cyrus a somno argumentum pro immor-
talitate animæ de sumere: scilicet inesse quendam animabus nostris
& tantum divinitatem, ut ipsæ, posteaquam in coelum revolaverint,
divinis ornari cultibus mereantur: Harum præterea statum nun-
quam vere ac perfecte beatum esse intra corpus; itaque non ali-
ter felices eas esse posse, quam si ex corporis erga stulo sint liberatæ.
Jam cum in hac etiam vita libertatis hujus rudimento quodam aut
præudio fruantur dormientes, inde fieri, ut longe felicior sit ani-
mæ status somniantis quam vigilantis.

§. 4. Nos uti non negamus, posse ex statu hominis somni-
antis declarari immortalitatem animæ & statum ejus post mor-
tem, quorsum spectat illustis historia de somnio Gennadii, quam
in Epistola quadam ad Evodijum memorat Augustinus a), ita dis-
simulare non possumus quatuor in argumentatione Cyri depre-
hendi errores haud quaquam admittendos. Initio enim tribuit
animæ nostræ majorem divinitatis gradum quam par est, secutus
videlicet eorum gentium opinionem, qui ab Epicureis, animas
humanas ex potentia materiæ educi, atque propterea mortales
esse, docentibus, dissentientes, ut immortalitatem animarum de-
fenderent, arbitrati sunt, eas esse effluvia divinæ essentiae. Secu-
tum fuit hoc absurdum & ista prava opinio, præexistentia nimi-
um animarum antè corpus. Statuerunt quippe, quotquot un-
quam

quam fuerunt aut erunt, hominum animas universas simul ex illo divinitatis oceano affluxisse, & quidem, quod tantam divinitatem decebat, nullis vestitis corporibus; Cæterum cum ad materiæ (quam cœternam Deo eiqve oppositam simul tradidere Gentiles) contemplationem se dedissent, nescio qua insana materiæ libidine incensas meruisse, ut corporibus veluti compedibus quibusdam vincirentur; Itaque nihil aliud esse corpus homini quam carcerem, vinculum, sepulchrum, vehementerque eos errare, qui corpora esse putarent partes homini essentielles, cum totam hominis essentiali sola circumscribi anima judicarent. Hinc ergo esse disputabant ulterius, ut status hominis corpore vestiti haberi bestia nullo modo posset. Unde & illud secutum est porro, ut negarent eam, quam Christiani credimus, corporum ad beatam vitam resurrectionem, aut, si maxime contingeret remigrare animam in corpora vetusta, non nisi ad pristinas eam mixturas revocari arbitrentur b).

a) Epist. 100. Tom. II. oper. fol. 446, 447. Ex quo repetunt Baronius T. V. Annal. f. 370. & Lutherus in Genesim. f. 188. b) vid. omnino Excellentiss. B. Dn. Thomasti Schediasm. a Historicis. 19. lit. c. 1b. 35. lit. o. n. 13. 1b. 37. lit. 5. & 1b. 52. lit. c. n. 37.

§. 5. Quemadmodum vero istos de divinitate animæ ac præexistentia animarum errores in dicto loco Cyri saltem indicasse sufficiat, cum inter Christianos neminem confidamus fore, qui non sufficienter de eorum absurditate informatus sit, ita reliqui duo ulteriorem merentur disquisitionem, scilicet quando tertio Cyrus arbitratur animam dormientis magis liberam esse quam vigilantis, & quarto, quod anima in somno futura prospiciat. Quas opiniones, cum magis ad naturam somni id faciat, debito loco a) in hoc capite excutiemus.

a) §. 32. seqq. §. 35. seqq.

§. 6. Jam illud saltem notetur, improprium esse, ut jam notavimus, somni acceptionem, cum de morte prædicatur, unde non potest non & mortis usurpatio impropria esse, cum ad somnum accommodatur. Hinc patet, quid de factio Iphicratis vel Epaminondæ (utriusque enim id attribui refert Frontinus a) id simul inter stratagemata referens, quam bene ipse viderit) sen-

sentendum sit, qui cum vigiliis circumiret, vigilem, quem dormientem viderat, transiit cuspide, quod cum aliqui tanquam factum nimis increparent. *Qualem, inquit, inveni, talem reliqui.* Uti enim hæc ejus excusatio acute quidem dictis annumerari potest, sic ex sola mortis cum somno convenientia factum suum a crudelitate purgare minime poterat: sed aliis rationibus pro justitia ejus demonstranda erat opus, de quibus infra (suo loco *b*). Similiter nequaquam leges bonæ interpretationis observavit Talis manes, sacerdos Turcicus, dum Solymano, Turcarum Imperatori, qui Ibrahimino ministro suo juraverat, quod ipsi vivo vitam non sit erepturus, svasit, ut dormientem interfici curaret, causatus, dormientes non inter vivos recenseri posse. *c*)

a) lib. 3. Stratagem. cap. 12. n. 2. § 3. b) c. 5. § 31. c) vide Illustr. Dn. Pufend. de J. N. lib. 4. c. 2. §. 12. p. 505.

§ 7. Quemadmodum igitur ad vocis ambiguitatem tollendam spectat distinctio communis & Theologis præpmissis non infrequens inter somnum peccati, *a*) mortis, & naturæ, quarum priores duæ species ad significationes dormitionis improprias, de quibus hæcenus, pertinent; ita scopus nostræ dissertationis est somnus proprie ita dictus qui naturæ dicitur. Hujus vero naturam paulisper & pro instituti ratione exponere cupientibus statim occurrit versiculus Stigeli *b*):

Naturam somni dicere nemo potest.

Quin imo ex judicio acutissimo Angli Thomæ Willissi, *c*) somni, quem quotidie experimur & patimur, quæ sit ratio formalis, essentia & causæ, fere in totum nescitur. Hinc non mirandum, quod tam varie ab eruditis tradantur somni definitiones, quarum tamen neutra forte se probat omnibus.

a) Peccaticum Somno comparationem vid. ap. Balduin. Homil. Ep. p. 9. b) Lib. I. Poem. p. 229. c) de anima Brutorum Part. I. c. 16. p. m. 128.

§ 8. Lactantius *a*) opinatur, somnum esse cessationem sensuum, mente imaginationes contemplante, quæ definitio parum abludit ab illa Plinii Hist. Nat. l. 10. c. ult. qui Somnum vult esse recessum animi in medium sese. Scaliger *b*) Somnum definit, quod sit occupatio naturalis sensuum exteriorum, retractis intro

animæ instrumentis ad principia sua. Claubergius *c*) dicit esse statum quo sensus naturaliter impedita suis functionibus cessant. Distinctius procedit Henricus Regius *d*) somnum finiens ventriculorum cerebri & nervorum eorumque pororum confidentiam & angustationem a deficiente iusto motu vel copia spirituum animalium originem ducentem, qua sensoria sistuntur & inepta fiunt ad motus objectorum ad cerebrum & sensorium commune usque deferendos. Ipse Willisius *e*) cum quo hæcenus consentit Joh. Baptista du Hamel *f*), somni rationem formalem in eo coassistere statuit, quod major ista animæ sensitivæ pars, quæ in cerebro radicata & exinde in plurimas corporis partes diffusa functionis cuiusque spontaneæ Autor est, *g*) expansionem suam quasi vela dimittat, intra sese subsideat, suoque intra proprium sinum velut capite recondito, nihil quod extra sit respiciat aut curet, adeo, ut spirituum tum emanatione in globosam cerebri partem, tum irradiatione in nervosum genus, cessantibus sensuum & motuum spontaneorum tum interiorum tum exteriorum actus supprimatur: Breviter: Somnum esse spirituum vacationem & partium eos continentium irrigationem *h*).

a) de opif. Dei c. 18. p. m. 388. *b*) ad Arist. de Plantis p. 120. 121. *c*) Theoria corporum viventium n. 963. p. m. 348. *d*) in Philos. Naturali lib. 4. c. 16 p. m. 372. *e*) de Anima Brut. d. l. p. 130. *f*) de corpore animato l. 3. c. 6. p. 654. *g*) quam opponit parti animæ sensitivæ minori, quæ in cerebello radicata exinde in præcordia, viscera & quædam alia corpora protensa functionis vitalis & mere naturalis, quorum scilicet actuum animal haud conscius est, parens existit. *h*) d. l. p. 132.

§. 9. Antiquos quod attinet Philosophos, eorum sententias de somno pariter & morte, ex Plutarcho *a*) in compendium quasi contraxit doctissimus Gassendus *b*): Alcæon existimans somnum ex recursus in venarum capita fieri, putat, si receptus omnimode fiat hanc ipsam esse mortis causam. Empedocles opinatus somnum ex moderata caloris, qui in sanguine refrigeratione esse, autumat, si omnimoda refrigeratio fuerit, mortem inde existere. Diogenes credens somnum tum fieri, cum ær per venas diffusus, in regiones ventris pectorisque recipitur, censet, si universus ær deserat venas, consequi

MOR.

mortem. Plato, Stoicique arbitrati somnum ex remissione Spiritus
sensibilitate contingere, subjiciunt mortem ex omnimoda remissione e-
venire. Aristoteles statuens, somnum esse ex refrigeratione, quæ
post susceptam a cerebro ex alimento subiecto evaporationem cordi ad-
venit; tunc mortem accidere, si refrigeratio omnimoda fiat. Deni-
que Leucippus, & cum eo Democritus & Epicurus somnum petens
ex secretionem tenuiorum caloris animalis partium defendit, nimiam
secretionem mortis causam evadere. Plura de sententia Aristotelis
videri possunt in ipsius libello de Somno c). Epicuri doctrinam
summatim exhibet Diogenes Laërt. d) fusius exponit Poëta Epi-
cureus Carus Lucretius e) & post eum Gassendus f.)

a) de placit. Philos. l. 5 c. 24 & 25. b) de Philos. Epicuri Tom. I p.
m. 274. c) potissimum caput 3 d) de Viris Philosop. lib. 10. e)
de rerum natura lib. 4. f) d. l. p. 281. seqq.

§. 10. Jam in hac sententiarum diversitate quid dicemus?
Neque enim sola distinctio inter somnum pro actu & statu a)
sumtum differentias opinionum tollet, neque correctio Galeni
quam definitioni Somni Aristotelicæ adhibuit b) reliquis sufficiet,
præprimis cum nec ipsius Galeni definitio omnibus probetur. c.)
An igitur in re tam ardua & difficili vires nostras tentabimus, &
veram ac accuratam somni definitionem exhibebimus? An verò
omissa ejus descriptione tanquam supervacua de jure circa so-
mnum disserere auspicabimus? Illud & prolixum nimis ac tædío-
sum esset, quin & ultra ingenii nostri vires, destituti videlicet pru-
dentia anatomices, sine qua præsens doctrina exponi distincte
haud potest; Hoc vero contra officium boni disputatoris foret,
de prædicatis rei, quam non intelligit (quomodo vero ahs-
que definitione quis rem intelligat? velle disquirere. Et profe-
re frequentsime evenit, ut qui sine accurata terminorum expositio-
ne tractationes rerum oriuntur, & sibi & lectoribus imponant sus-
is, more andebatarum cum adversariis, quos sibi faciant, pugnan-
tes. Quæ propter sedulo nobis danda est opera, ne, quod in pro-
verbio est, dum Scyllam vitamus, incidamus in Charybdin.

a) vide B. Dn. Thomasi Physicam c. 50. q. 31. & 32. b) vid. Thom.
a Brovner relig. Medici Part. 2. Sect. 2. p. m. 418. c) vid. eund. d. l.

§. 11. Sed salva res est. Opus videlicet definitionibus

est in rebus potissimum moralibus, ab impositione hominum dependentibus, secundum varias scriptorum hypotheses sapissime variante. At in rebus naturalibus, præterquam quod nostrum intellectum communiter essentia rerum lateant, inque his omnis scientia nostra dependeat a sensibus, facilius mentem tuam exponere alteri poteris, si rem ipsam, quam si ejus definitionem proponas, præmissis si non constitueris de natura rei discere. Trita & in omnibus libellis Logicis inculcata hominis definitio obsecrator est, quam si hominem nomines: Quæ omnia inde proveniunt, quod voces, quæ rebus naturalibus sunt impostæ statim a prima pueritia nobis occasione accidentium, sensus nostros immediate ferientium, qualitatum v. g. & quantitatum visibilibus, imprimantur, definitiones vero a sensibus abstrahere & rem ipsam sensus non raro latentem sepositis accidentibus tradere intendant. Ergo cum nostri instituti minime sit, discursum physicum aut medicum de somno instituire, sed tantum, quid justum sit circa somnum paulisper ostendere, & vero nemo sit, qui non quotidie somnum experiatur, veniam speramus, quod quæ apud Philosophos de definitione somni tradita collegia, saltem per modum historię apposuerimus. Nec timemus nos a quoquam hac de re in angustias redactum iri, ne in Ovidii versiculo supra a) recensito ultimum quærare cogamur refugium.

a) S. 2.

§. 12. Eadem libertate narrabimus variantes variarum quæstionum, naturam somni concernentium decisiones, nisi quod aliquando duobus verbis indicabimus, quænam ex istis præ altera nobis arideat magis, vel certe quænam ratione firma destitui nobis videatur. Et initio quidem id recte nobis docuisse videtur Aristoteles a) somnum esse actionem corpori & animæ communem, non animæ propriam, nec etiam corpori, quod posterius putavit Anaxagoras b) sed in eo iterum abersasse videtur Aristoteles, quod statuit somni principium esse in corde vel in parte quæ circa cor est c), quæ sententia haud dubie ex illa profluxit hypothesi, quod arbitratus est, sedem animæ esse in corde d) quam opinionem vel certe affinem, ex antiquis insuper defendunt, Parmenides, Epicurus, Diogenes ac Stoici e). Diogenes certe

certe proprie istam hypotheseu de principali sede animæ subje-
ctum somni, peccus facit f). Sed cum hodie ex communi Physi-
corum atque Medicorum doctrina ista de sede animæ in corde do-
ctrina, tanquam veritate haud conveniens, de ponte quasi dejecta
sit, & principatus capiti vel cerebro vindicatus, quam sententiam
jam ex antiquis quoque arripuerunt Plato, Democritus, Strato
& Erasistratus, Herophilus, & certe respectu etiam Pythagoræ
g), non potest non ista de somni principio in corde simul corrue-
re, nisi quis forte singularem Lactantii sententiam velit defen-
dere.

a) de Somno c. 7. b.) vid. Plutarch. de placit. Philos. l. 5. c. 25. c) d.
l. cap. 2. d) colligere licet hanc ejus sententiam ex d. c. 2. ut mi-
ser Plutarchum in loco mox citando sententiam Aristotelis omi-
ssisse. e) Plutarch. de placit. Philos. l. 4. c. 5. f) vid. supra §. 9. g)
Plutarch. d. l.

§. 13. Hic enim mentem seu animum, (per quem intelligit
sensum caelestem ac vivum a), seu ut alibi clarius loquitur, id quo
sentimus & sapimus b) stylo Peripateticorum animam rationalem
& sensitivam) dominatum corporis tenere ait, & in summo capi-
te constitutam esse tanquam in caelo Deum, sed quando in aliqua
sit cogitatione, commeare ad peccus & quasi ad secretum aliquod
penetrari cedere, ut consilium tanquam ex thesauro recondito
eliciat ac proferat, ideoque cum intenti sumus ad cogitandum,
& cum mens occupata in altum sese abdidit, nos neque audire
quæ circum sonant, neque videre quæ obstant solere c) Porro de
summo alibi d) sic disserit: corporis tunc demum resolvi in quie-
tem, cum mens ad contemplandas imagines ab intentione tra-
ducta est. Traduci vero mentem cogitatione caeca (per quam
a Lactantio intelligi Phantasiam notat Betulejus e) cum cogitatio-
nis tenebris secum tantummodo esse coeperit, dum intenta est in
ea, de quibus cogitat; tum vero repente somnum obrepere, & in
species proximas sensum ipsam cogitationem declinare, & sic ea
quæ sibi ante oculos posuerat videre quoque incipere, deinde ul-
terius procedere & sibi avocamenta invenire, ne saluberrimam
quietem corporis interrumpat &c. Ex his patet, Lactantium se-
ntentiam quidem mentis posuisse in capite, sed nihilominus initium
somnia

B

somnia

somni fieri pectore statuiffe. Verum de hac Lactantii opinio-
ne forte dicemus in sequentibus f).

a) *de opif. Dei c. 16. p. m. 881. b) d. l. c. 18. p. m. 886. c) d. c. 16. p. 881. d) d. c. 18. p. 888. e) ad d. c. 18. p. m. 887. f) conf. §. 15. 19. 27.*

§. 14. Qui animæ sedem hodie incapite collocant Doctores; collocant vero, ut diximus, communiter eruditiores, ii & somni subjectum haud dubie faciunt caput. Cæterum quam capit vel etiam cerebri partem primario somnus afficiat, hic non definiemus: Willisius a) subjectum immediatum esse putat spiritus animales, a cerebro h. e. a parte cerebri exteriori, corticali, quam & memoriæ sedem esse dicit, oriundos, & qui functionum voluntariarum autores sunt, non vero spiritus in cerebello procreatos ibidemque sensum & motuum naturalium instinctus impetusque excipientes, & exinde functiones vitales ac nutritivas in præcordiis dirigentes; subjectum vero mediatum cerebrum ipsum, non cerebellum, partesque omnes sensiles ac motrices, quæ cum cerebro communicant. Sed du Hamel b) etiam si in plerisque sententiam Willisii approbet, in quibusdam tamen ab ipso secedit, dum scilicet asserit somnum nervos potius occupare quam cerebri corticem c). Sed hanc litem meam non facio.

a) *d. c. 16. p. 129. 130. b) d. l. 3. c. 6. c) d. l. §. 4. p. 653.*

§. 15. Potius dispiciendum, utra animæ facultas somno afficiatur, utrum vegetativa, an sensitiva an rationalis? Nihil autem hic interest, utrum status unam in homine animam tribus facultatibus præditam, utrum tres, utrum duas, modo non neges alias esse functiones animæ humanæ, quibus homo vivit & nutritur, alias quibus sentit, alias quibus ratiocinatur. Quod si plane controversiæ statum secundum hypothesin plerorumque modernorum Philosophorum formare velis, animæ solam rationem, sensum autem (externum) & vitam, non improbabilius corpori adscribentium, ita dicendum erit: An somnus vitam afficiat, an sensum, an denique rationem? Quod itaque vegetativam attinet, stylo modernorum vitam, ex communi tam antiquorum quam hodiernorum Philosophorum sententia somnum ad facultatem nutritivam non spectare constat a). *Non est idem, inquit iterum*
Lactanz

Lactantius b) mens & anima; aliud est enim quo vivimus c) aliud quo cogitamus, d) nam dormientium mens, non anima sopitur, & in furiosis mens extinguitur, anima manet, & ideo non exanimis sed dementes vocantur: Mens autem, id est, intelligentia vel augetur vel minuitur pro etate. Anima in statu suo semper est, & ex quo tempore spirandi accepit facultatem, eadem usque ad ultimum durat, donec emissa corporis claustro ad sedem suam revolet. Idem alibi: e) Sequitur alta questio: Idemne sit anima & animus, an vero aliud sit illud, quo vivimus, aliud autem quo sentimus & sapimus? Qui dicunt esse diversa, sic argumentantur, ex eo posse intelligi, aliud esse mentem, aliud esse animam, quia incolumi anima mens posse extinguvi, quod accidere solet in infans, item quod anima morte sopitur, animus somno, & quidem sic, ut non tantum quid fiat aut ubi sit ignoret, sed etiam rerum falsarum contemplatione fallatur. Ex neotericis conferatur Willifius f) & du Hamel g) quorum ille potius per somnum facultatem nutrientem incrementum accipere autumat, tum statuit h) sanguinem in somno plus accendi, & propter caloris augmentum melius nutritionem promovere. Sed quemadmodum du Hamel non sine ratione negat i) calorem sanguinis in somno incendi, ita nec absurde adversus utrumque dubitare posses, utrum in somno melius perficiatur nutritio quam in vigilia. Certe longemajori tempore opus esse, ut in somno absolvatur concoctio, quam eo cessante, quotidie experimur. Ergo nobis sufficiat, propter somnum non cessare nutritionem & actiones vitales.

a) vid. Clauberg. Theor. corp. viventium c. 22. n. 491. seqq. b) lib. 7. divin. instit. c. 12. p. m. 684. c) id animam vocat, ut ex sequenti loco patebit, d) per hoc mentem intelligit, cui & sensum attribuit in loco sequ. ubi & animus vocat conf. §. 13. supra. Ergo per animam intelligit ex stylo Peripateticorum facultatem nutritivam homini cum plantis communem. e) de opif. Dei c. 18. p. 886. seqq. f) d. l. p. 130. seqq. g) d. l. p. 654. §. 2. h) d. l. p. 136. 137. i) d. p. 654. §. 2. §. 3.

§. 16. Neque obstat huic sententiae quod Plinius a) dicat, dimidio quemque spatio vitæ suæ, assimatione nocturnæ quietis vivere, cui analogum docuit Plato neminem dum dormiat alicujus precii esse, non magis quam si non vivat, eoque spectat dictum Aristonis:

a) Vivendi breve tempus homini datum, quoniam somnus veluti publicanus dimidium auferit. Quemadmodum enim hæc non de vita proprie dicta intelligenda esse argumento est, quod alibi d) asserat Plinius sine respiratione somnum non fieri, cum respiratio sit actionum vitalium præcipua; ita haud dubie in his dictis vel respectus fuit habitus ad comparationem somni cum morte e) vel etiam per vitam inibi sensio aut ratiocinatio intelligitur, de quibus dicemus in sequentibus. Quod verò f) subtilis Scaliger f) putet, in somno cessare τὸ γεννητικόν & ita sollicitum ad actiones animæ vegetativæ referat, in eo jam satis fuit notatus Sæm. Pomerio g).

a) Hist. Nat. l. 7. c. 50. b) de legibus l. 7. p. m. 392. c) vid. Anon. not. ad Plin. d. l. 7. c. 50. d) H. N. l. 9. c. 7. e) de qva supra §. 2. sqq. f) exerc. 289. g) differi. poster. de noctamb. in Proom.

§. 17. Ex his autem sua sponte fluit, quod & Aristoteles inculcat, a) ea quæ augentur solum & minuuntur, absque sensu, ut stirpes ac plantas, somno & vigilia destitui. Non equidem est ignotum Botanicis, inter plantas ac arbores etiam referri solere arborem dormientem, quam ex Pifone & Maregravio delineat Jacobus Brenius b) sub titulo arboris siliquosæ Brasiliæ secundæ, aut, Brasilianis audis Graibi pocacabiba; sed & simul motum est, quod ea arbor dormiens appelletur saltem per metaphoram, quod folia ejus noctu conniveant, & oriente solè iterum se aperiant, meridie plane explicent, & hinc rursus paulatim in noctem se component.

a) de Somno c. l. p. m. 541. & 543. b) exoticarum plantarum cent. 1. p. 28. seqq.

§. 18. Afficit vero somnus facultatem sentientem, ut rectè iterum Aristoteles, a) neque constat, hac in parte alicujus dissensum esse metuendum. Sed cum tres communiter numerentur sensus interni, communis, phantasia & memoria, & quinque externi, Visus, Auditus, Olfactus, Gustus & Tactus (liceat enim hæcenus ita per modum hypotheseos præsupponere) in eo statim dissensum deprehendemus, utrum somnus ad internos spectet sensus, an ad externos, & utrum ad eorum omnes ac singulos, an tantum ad quosdam. Aristoteles dum somnum nexum & vinculum primisensarii appellat a), aperte satis ostendit, quod opinatus

natus fuerit, somnum primario afficere sensum communem. Contra cum Regius c) somnum dixerit esse angustationem cerebri, per quam sensoria sistantur & inepte fiant ad motus objectorum ad sensorium commune deferendos, patet, quod ex huius opinione somnus primario sensus externos, & his demum mediantibus sensum communem afficere.

a) de Somno c. 1. p. m. 541. b) d. l. c. 3. in fin. p. m. 549. conf. cap. 2. p. 543. c) d. l. 4. philos. nat. c. 16. p. m. 372.

§. 19. Sed in his quidem erimus faciles, cum hæc disquisitio magis ad conceptus pertineat, quam ad rem ipsam. Sufficiat, quod communiter defendi soleat, ligari in somno sensum communem. De phantasia vero ac memoria quid dicemus? Ista sententia nobis haut improbabilis videtur; in somno quem nullæ comitantur in somnia & has ligari, secus atque in eo, in quo somnia habemus, a) quamvis dissentiat Pomarius b) Sennertum c) secutus, qui vult Phantasiam in somno continuo labore exerceri nec ligari, aut si interdum in somno non operetur, non id ideo fieri, quod ejus affectio somnus sit, sed quia a sensibus externis nihil ad illam deferatur, circa quod versari posset. Nec dubium est, quin & Lactantius fuerit opinatus, phantasiam atque memoriam nunquam in somno quiescere, quoniam rationali animæ, quam sine memoria & phantasia vix concipere possumus, quietem omnem in somno adimit d).

a) vid. B. Dn. Jac. Thomasi. Physic. c. 50. n. 38. seqq. b) dissert. p. 1. ster. de noctamb. in proem. c) Epir. Nat. Scient. l. 7. c. 9. d) vide quæ ex eo adduximus §. 13. & 15.

§. 20. Major adhuc lis est de sensibus externis. Alii enim eos omnes in somno ligari arbitrantur a); alii somni multas esse species profitentur, unam quæ sensus omnes & motus voluntarii ligati sunt alteram, quæ vel non sensus omnes sunt ligati, vel sensus ipsi quidem, motus autem voluntarii non b). Posterior sententia nobis magis irridet, sed nova inde suboritur controversia, quorum sensuum externorum quies somnum denotet. De la-Forge c) sufficere putat, si solum visus & auditus ligentur; Sed quod visum attinet, credimus somnum etiam esse posse, etiam si visus officium suum faciat, quod facile demonstrari potest,

variis experimentis hominum, tempore ætatis somno meridiano aliquatenus indulgentium, oculisque semiapertis etiam in ipso somno objecta oculorum distincte percipientium. Auditum vero non semper cessare vel exempla noctambulorum docent, non raro ad quæsitæ respondentium *d*). Regius *e*) eo inclinare videtur, somnum esse quicumque demum ex sensibus fuerint ligati. Aristoteles ad tactum potissimum respexit, quem non absurde a cæteris sensibus diuelli posse dixit, a tactu cæteros non ita *f*). Nobis non videtur improbable asserere, ligationem solus olfactus nihil inferre, neque gustus etiam; sufficere tamen ad somnum, si tactus & visus, vel tactus & auditus operationes cessent, præmissis si simul cessent motus animales.

a) *vid. B. Dn. Thomasi Physic. d. l. qv. 38.* *b*) *Hier. Fracastorius l. 2. de intellectu.* *c*) *comment. ad Cartes de homine p. m. 180.* *d*) *de quibus infra §. 39. 40. Conf. interim Regium d. l. p. 372. & locum P. Salii Diversi adductum a Pomario d. l.* *e*) *ibid* *f*) *de Somno c. 2. p. 543.*

§. Dum autem dicitur, sensus quosdam cessare in somno, non ita accipiendum est, ac si sensus expertes penitus sint sensationis, sed saltem quod difficulter sentiant, per objecta vero vehementiora ipsi sensus quasi expergeant. Inde homines excitantur sæpius per nimium clamorem, per dolorem membrum illatum, per candelam oculis admotam &c. *a*) Si enim secus fiat, & ne vehementiora quidem sensibilia homo percipiat, præter naturam aliquid accidit homini, neque sopor dicendus est, sed stupor, qualis deprehenditur in Ecstatis, qui licet variis modis vexati quassatiqve, aut aciculis compuncti, non excitantur tamen ad tempus latis longum *b*).

a) *conf. Sennert. insit. Medic. l. 2. part. 3. f. 2. c. 4. p. 407.* *b*) *conf. Pomarium d. l.*

§. 22. Qui vero Somnus affectio sensuum etiam externorum est, inde verisimile quoque redditur, quod Aristoteles *a*) tradit, omnia animalia dormire, quod & in specie piscibus probare intendit Plinius *b*).

a) *d. l. c. 1. p. 541. seqq.* *b*) *Hist. Nat. l. 9. c. 7. conf. eund. l. 10. c. ult.*

§. 23. R^o

§. 23. Restat anima rationalis. Atqui de ea prius conveniendum quid sit. Repatus des Cartes, Vir ingenii maximi summaque modestia *a*) omnia unum optime mentem seu animam rationalem descripsisse videtur nobis, quod sit res cogitans *a*), nec metuius nobis opponi: angelos esse etiam res cogitantes, atque igitur hoc pacto differentiam inter animam hominis & angelum non ostendi. Nam absque ulla absurditate arbitramur, nos posse negare istam angeli definitionem, de alia tamen meliore nos non debere esse sollicitos, cum angelus sit ens supra intellectum nostrum positum, neque adeo objectum scientiæ, sed fidei. *c*)

a) ira vocatur a suo adversario in objecti. prim. ab init. p. m. 54. b)

vid. ejus medit. 2 p. m. 11. & notas in program. artic. 1. p. 211.

c) aliter huic dubio occurrit Clauberg, Theor. Corp. vivent. n. 613. p. 324.

§. 24. Ne tamen obscurum exponamus per rem obscuriorem, videndum simul erit, quid sit cogitatio. Igitur ante omnia præsupponimus, cogitationem non esse facultatem, quæ & in bruta cadat *a*), sed actum vel facultatem homini peculiarem. Clarissimus Becmannus *b*) Cogitationes nostras dicit esse seriem imaginationum, h. e. successum unius imaginationis ad aliam, quod haud dubie hausit ab Hobbesio *c*), quoniam hic imaginationem & cogitationem plane pro synonymis videatur habere. Per seriem imaginationum ait, intelligo successionem unius cogitationis ad aliam, quam appello discursum mentalem. Quicquid sit, cum Hobbesius imaginationem dicat esse homini cum bestiis communem *d*), & intellectum, quem & ipsum brutis tribuit, faciat speciem imaginationis *e*); hinc patet, quod nec hæc descriptio cogitationis quadret ad scopum nostrum.

a) vide Fromond. de anima p. 719. b) l. in doctr. moral. c. 2. §. 12.

c) Levirthe cap. 3. init. p. m. 9. d) ibid. c. 2. p. 5. e) d. c. 2. p. 8.

& 9.

§. 25. Rem forte non melius explicabit, quam qui animam ita definiit, acutissimus Cartesius. Sic autem definiit: *a*) Cogitationis nomine complector illud omne, quod sic in nobis est, ut ejus immediate conscius simus. Ita omnes voluntatis, intellectus, imaginationis & sensuum operationes sunt cogitationes. Hanc autem

autem suam definitionem clarius exponit alibi. *b)* Omnes modi cogitandi, quos in nobis experimur, ad duos generales referri possunt: quorum unus est perceptio sive operatio intellectus, alius vero volitio sive operatio voluntatis. Nam sentire, imaginari & pure intelligere sunt tantum diversi modi percipiendi, ut & cupere, aversari, affirmare, negare &c), dubitare sunt diversi modi volendi. Et dictis vero patet, Cartesium per *ad sentire & imaginari* non intelligere a sensibus homini cum brutis communes, sed potius perceptionem sensus & imaginationis ab anima factam *d)*. Nos, ut breviter sententiam exponamus nostram, cogitationem nihil aliud arbitramur esse, quam de re per sensus & imaginationem accepta intertiam affirmationem vel negationem vel quaestionem. Utrum autem haec expositio cum Cartesiana accurate conveniat, an minus, non disquiramus. Notum certe est, Cartesium in explicatione *res cogito* nimis abstrahere a sensibus, nobis vero arridet ista opinio, nihil esse in intellectu, quod non prius fuerit in sensu *e)*.

a) in medit. p. m. 164. *b)* princip. philos. part. 1. apb. 32. p. m. 10. *c)* malim affirmationem & negationem dicere modos diversos percipiendi *d)* vid. omn. ejus medit. 2. p. m. 12. & 13. *e)* Sed exponenda est haec regula secundum dictum B. Dn. Thomasi in *Physica* c. 49. qv. 70.

§. 26. Est igitur anima *res cogitans*. Sed cave intelligas rem actu semper cogitantem, cum potius denotetur ens facultate seu potentia cogitandi praeditum. Quenam Cartesii hic fuerit opinio, non disquiram. Pro actu videntur militare sequentia ejus verba *a)*: Cogitatio sola a me divelli nequit, ego sum, ego existo, certum est. Quamdiu autem nempè quamdiu cogito. Nam forte etiam fieri posset, si cessarem ab omni cogitatione, ut illico totus esse desinerem. Nihil nunc admiro, nisi quod necessario sit verum &c. Contra pro facultate, dum alibi *b)* ait: neminem ante se, quod sciat, animam in sola cogitatione sive cogitandi facultate ac in tertio principio ad cogitandum, consistere asseruisse *c)*. Poterit igitur anima humana quandoque cessare a cogitandi actu. De somno mox videbimus. An & vigilante homine cesset aliquando dubium. Affertur eadem a quibusdam id contingere posset si ali-

si aliquis clausis oculis, in somno constitutus silentio, nihil percipiat externis sensibus, neque cogitandi causam habeat gravem, in maximo otio & rerum omnium securitate constitutus; item id evenire regulariter in illo vigilia ad somnium transitu, hic enim ipsas etiam animi cogitationes internas, antequam ipse somnus suis numeris absolutus vere obrepit, cessare; Hoc enim ni esset, utut clausi sint oculi & cæteri etiam sensus quiescant, dormitionem non evenire, hic enim fieri, ut mœsti aut curis affecti dormire non possint, nisi coeperint dormire, rursus evigilantes in cogitationes, quibus obicem ponere non possint, incidant, ita ut redormire non queant. Sed neutrum horum nobis videtur probabile, & aliam putamus subesse causam vigiliae in mœstis vel etiam in iratis, quam tamen explicare hoc non spectat. Id magis vero est simile, infantes recens natos per non contemnendum temporis spatium nihil cogitare, quo haud dubie etiam respexerunt Philosophi antiqui, dum dixerunt, infantes vivere vitam animalis.

a) medit. 2. p. 11. b) in not. ad program. p. m. 211. c) Communiter tamen Philosophi Cartesiani animam pro actu cogitandi habent. De Clauberzio conf. §. seq. in fine. Antonius le Grand, qui alias principia Cartesii distincte proposuit, laetus eam doctrinam defendere laborat. Insit. et Philosoph. part. 9. artic. 1. p. m. 543. isto potissimum argumento utens, si anima non semper cogitat, aut ideo sit, quod non possit, aut quod non velit. Si prius, neque erit potentia adeoque nihil foret, si posterius; cogitat, quia & velle ac nolle ad cogitationes pertinet.

§. 27. Jam igitur quid statuemus de somno? Media intercedemus via, inter extrema duo, quorum unum animam nunquam in somno quiescere, alterum e contrario vult eam semper cessare, quoties homo dormit. Prius arrisit Lactantio: *Quies autem aut somni res est, aut mortis; sed nec somnus habet quietem; nam cum soporati sumus, corpus quidem quiescit, animus autem irrequietus agitur; imagines sibi, quas coenat, effingit, ut naturalem suum motum exerceat varietate visorum; accitque se a falsis dum membra saturantur, ac vigorem capiant, denique requies sempiterna solius mortis est.* Ulterius mentem Lactantii illustrabunt

Arabunt loca alia ejusdem jam supra b) a nobis adducta, in quo-
rum postremo c) et si dicat in somno animum sopiri per somnum,
nulla tamen in illa phrasi subest contradictio, cum & animum ita
sopitum res falsas contemplari statim subjungat, atque sic neque
sopitum quiescere arbitretur. Res patet ex iis quæ alio loco disse-
xit d): *Mens & animus tanta mobilitatis est, ut ne tum quidem, cum
sopitus est, conquiescat.* Et iterum; e) *Latet mens oppressa so-
mno tanquam ignis obducto cinere sopitus, quem si paululum com-
moveris rursus ardescit, & quasi evigilat.* Advocatur ergo simu-
lacræ, donec membra sopore irrigata vegetentur. Nam si nullas
imagines cernat, aut vigilare illam necesse est, aut perpetua moris
sopiri. Similia fere habet Lucretius f).

Principio somnus, si ubi est distracta per artus

Vis animæ, partimque foras ejecta recessit:

Et partim contrusa magis discessit in altum. ---

Tum nobis animam perturbatam esse putandum est,

Ejeclamque foras non omnem: namque jaceret

Æterno corpus persusum frigore leti.

Quippe ubi nulla latens animæ pars remaneret

In membris: cinere ut multo latet obrutus ignis:

unde reconstari sensus per membra repente

Possi: ut ex igni recto consurgere flamma?

Porro animam hominis nec in somno cessare Claubergii Philoso-
phi Cartesiani opinio est. g) Sive autem somniet homo sive non, ani-
mus ne quidem in profundissimo somno ab omni cogitatione cessat. Sic
enim cessant existere distinctæ essentiam suam, quæ in cogitando pos-
sita est, amittens. Sed Claubergio jam satisfecit B. Dn. Thoma-
sius, h)

a) de ira Dei c. 17. p. m. 806. seq. b) §. 13. & 15. c) vid. d. §. 15.

d) de opif. DEl. cap. 16. p. m. 881. seq. e) d. l. c. 18. p. 887. seqq.

f) de rerum natura lib. 4. p. m. 165. seq. g) Theor. corpus viv-
n. 970. h) Physic. 50. qu. 48. seqq.

§. 28. Cui omnia adstipulamur, cum ibidem a) ait:
*Quoniam intellectus noster dependet a sensu, cessante sensu (scilicet
etiam interno) cessare & intellectum. quo fiat, ut in somno pro-
fundo, hoc est eo, qui omni vacat insomno, intellectus quoque sit
otiosus.*

otiosus. Apposite Seneca: *b) Qui leviter dormit & species secundum quietem capit, aliquando dormire se dormiens cogitat, gravis somnus etiam somnia extinguit, animumque altius mergit, quam ut uti ullo intellectu sinat.* Defendit etiam hanc sententiam Welfelus sive Basilius Groningensis *c)* qui causam inde arcessere videtur, quod Deus tanquam intellectus agens per liberam voluntatem suam subtrahat in somno tali nobis suam cooperationem. Sed quoniam hæc doctrina de intellectu agente ab homine realiter distinctio in articulis Parisiensibus anno 1270. prescripta & communiter in Academiis nostris repudiata est *d)* & præterea sufficientibus destituitur rationibus, non possumus istam Basili rationem approbare.

a) qp. 47. b) Epist. 53. c) lib. de provident. Dei tit. consideratio dormitionis & somni p. 718. d) conf. B. Dn. Thomae. Physic. ca. 49. qp. 101.

S. 29. Esti autem non desint, qui nequidem in somniis, quibus versus facimus, aut de facta Trinitate dixerimus, occupari volunt intellectum hominis, sed tantum cogitationem, quæ facultas sit sentiens in homine animæ, *a)* tamen quoniam jam supra *b)* istam hypothesin de cogitativa rejecimus, non opus est, ut hic nos detineamus ulterius.

a) in hanc sententiam plura vide ap. Fromond. p. 719. de anima.

b) §. 24.

S. 30. Exercet igitur mens humana suas operationes quandoque in somno, sed quomodo? Vetus Platoniorum dogma est, animam hominis in somno liberiores esse, quam vigilante homine *a)* cujus originem uti jam supra *b)* deteximus, ita putabant isti Philosophi nullam humanæ naturæ perfectam beatitudinem posse cogitari, quamdiu anima esset corpori conjuncta. Si igitur aliquid se conjunctionis hujus vel vanissima persuasione deceptis ostenderet laxamentum, id illico habuerunt pro beati status mysteriis. Visi autem sunt sibi laxamentum ejusmodi deprehendere in eo, si anima sensibus externis sopore obductis vel intra se collecta, neque ab illis exteriorum sensuum incitamentis, ut antea dependens res suas sola ageret. Hoc ipsi remissionem, hoc libertatem vocaverunt, qua fructus anima longe posset

evidentius divinitatem quam vigilando demonstrare, vigilando quippe eam externis sensibus quasi esse alligatam, ut aliud agere vix possit, quam quo sensuum illorum vocat objecta.

a) *vid. B. Dn. Thomae Phys. c. 50. qv. 59. b) §. 4. & 5.*

§. 31. Deprehendes hanc opinionem etiam modernis quibusdam arrisisse. *Nosmet ipsos nescio quomodo in somno superamus, inquit Thomas Browne a) & tunc demum vigilare videtur animus, cum corpus dormire inceperit. Ligatio quidem sensuum est, ac rationis libertas. Nec ad somniantium imaginationes comparanda est vigilantium meditatio. Si quidem autem, quam mensuram secundam est, tam fidelis memoria esset, non nisi in somniis studeam, nec ad religionis officia obeunda aliud mihi tempus deligerem &c. Eandem animae libertatem in somno asseruit Clarissimus Beccmannus b) & aliquoties repetit Pomarius c) simul Salii Diversi locum recitans, d) qui paria docuit.*

a) *relig. med. part. 2. sect. 11. p. m. 417. b) lin. doctr. moral. c. 2. §. 8. p. m. 15. c) disp. 1. de Noctam. §. 8. T. 11. d) d. §. 8.*

§. 32. Nobis cum antiquioribus patissimum & qui originem istius sententiae dederunt, res erit. Neque tamen id praecipue urgebimus, quod ista opinio ex profana hypothese de effluvis divinae essentiae ex praesistentia animarum ortum doceat, a) sed id saltem eis opponemus, ignorasse eos, quam in re ponatur vera mentis humanae libertas, quae non in eo quaerenda est, ut collectus in penetralia cerebri animus nihil videat vel audiat, sed ut pro arbitrio suo potestatem habeat quicquid velit cogitandi, apprehendendi, membris exterioribus imperandi, quae potestas sane in somno maxime ligata est. Non equidem diffitemur, fieri posse, ut quae oculos nostros aut aures, dum vigilamus, feriunt, advertant in se non raro etiam nolentium animos, illamque cogitandi libertatem impediunt, imo evenire saepe, ut si maxime retrahamus nos ab omnibus oculiferis sensusque nostros colligere studeamus ad arcana mentis imperia, evagentur nihilominus cogitationes & illam animi libertatem pessudent. Sed hoc nimis vitio sit corruptionis humanae, quod profecto dormiendo adeo non tollitur, ut somnia dormientium nulli rei comparari aptius queant, quam illis ut ita dicam cogitationum monstris, quae velut

velut importunæ muscæ animos vigilantium perturbare, liberi
que ipsorum impedire cursum solent.

a) vide supra §. 4.

§. 33. Porro etsi ipsis concederemus hypothesein, anima
hominum vineulis corporeis quasi captivas detineri; non magis
tamen in somno liberiores pronuncitari potunt, quam tempore
vigiliæ, & si in ea externis sensibus quasi sint alligatæ, nisi & capti-
vum hominem liberiores esse dicere velimus compedibus in a-
liquo angulo obscuro vinctum, quam inclusum domui spatiosæ
& e qua prospectus ipsi quæque versum pateat. Quis autem non
videret eum, qui ejus modi homini libertatem his verbis persua-
dere velit. Esto bono animo. Cum enim antea jam ex hac spa-
tiosæ domus, jam ex illa fenestra prospiciens, quid rerum hinc in
campis, illinc in plateis gereretur, animadverteres, in mille cogi-
tationes distrahebaris, ne que tecum ipse habitabas; nunc ubi re-
motus ab omni turbarum exteriorum adspectu neque circa Te
quicquam præter tenebras videns, arctissimo vinculo-
rum nexu constringeris, tibi soli redditus es, neque Te quicquam, quo mi-
nus tua libertate perfruaris, impedit. Qui, autem, quæso me-
lior est dormientis conditio. Neque enim anima ejus corpori
penitus erepta est, sed velut e luculentis exteriorum sensuum, ut
ita loquar, cœnaculis in cryptam subterraneam reclusa est, ubi an-
gustus habitat, non liberius.

§. 34. Ut taceam alia absurda ex ista opinione profluen-
tia. Si enim anima in somno est liberior, imputari magis homini
poterunt somnia, imputari magis poterunt actiones in somno ab
eo perpetratæ, quo tamen nihil absurdius. Si animæ in somno
divinitati suæ proximiores sunt, felicior judicandus erit dormi-
entium status quam vigilantium. Sed hæc edicto reclamabit com-
munis recte philosophantium assertio. *Quid refert, inquit Ari-
stoteles a), sive a prima natiuitatis die ad ultimum usque mille annis
aut quocumque somno profundo ferior, an vitam plantæ vivat? Idem
negat, b) bonum ab improbo in somno discerni, atque hinc illud esse di-
cit, quod ajunt, inter beatos ac miseros dividiam vitam partem nihil
interesse.* Ciceronis hæc sunt verba c): *Somnum nobis, nisi requie-
tem corporibus & medicinam quædam laboris afferret, contra natu-*

van putaremus datum auferri enim sensum actionemque tolli omnem. Platonis, Aristonis & Plinii loca jam dedimus superius d).
a) I. Eudem. s. b) I. Nicom. 13. c) V. de finibus p. 137. 138. d) S. 16.

S. 35. Cum præcedenti, quod huc usque refutavimus, Platoniorum dogmate de libertate animarum in somno, magnam connexionem habet illa sententia, quod anima hominis in somno possit futura prævidere. Nam non solum Cyrus eas conjungit apud Ciceronem a), sed & idem patet ex loco Iamblichii, quem adducit Moltkenius in notis ad religionem Medici b). Noviter eandem sententiam defendit Vir quidam Clarissimus. c) *Somnia ait, sunt imaginationes dormientium. . . . . Quæ imagines . . . . . rerum futurarum sunt, ab anima quidem proficiuntur, sed modo ferme incognito. Cuncta hujus generis Somnia enim divina dici haud facile possunt. Et interea dictu difficillimum, quomodo anima nostra, utpote rebus terrestribus immersa, imagines rerum futurarum & sæpe quidem mere contingentium prævidere & exhibere possit? Dixeris quæ proinde somnia ejusmodi esse loquendi genus per imagines ad eum modum, quo Literaturæ hieroglyphicæ apud veteres fuit, quæ per imagines rebus similes earum naturam exprimebat. Prasagia vero refuleris ad reliquias perfectionis animæ sibi relicta, ut non tantum futura quædam hominem suum attinentia prævideat, sed etiam naturam rerum prævisarum exhibeat, instituta ipsorum cum aliis comparatione, eas vero quia corpori alligata est, clarius cum homine suo communicare non possit; Vel certe ut anima sibi relicta prudentibus conjecturis id prævideat, sicque homini suo communicet, quod alias, utpote in & cum homine operans, nec providere nec communicare poterat. Ab animæ natura vero alienam non esse sublimiorum ejusmodi aliquarum rerum prævisionem vel Adami exemplum in statu innocentie docuit, quem absentia contingentia, quæ ad ipsum pertinebant, si visse argumento est, quod Evam, cum evigilaret, non tantum sibi junctam fore statim cernebat, sed etiam ex ossibus suis formam sciret. Absentia contingentia vero scire & futura præscire actus ejusdem facultatis sunt.*

a) vid. S. 2. b) Part. 2. Sect. 11. p. 423. & seqq. conf. iterum B. Thomasi. Physic. c. 50. qv. 59. c) in lin. doctr. mor. c. 2. S. 8.

S. 36. Nos uti de modo vel causis, cur & quomodo anima in somno futura prævideat, frustra disputari arbitramur, si nondum

dam demonstratum sit, quod prævideat; sic sublato fundamento, id est divinitate & præexistentia animæ, facile corruet ipsa assertio eidem superstructa, quod anima futura præcognoscat. Quod vero pro ejus corroboratione a Viro Clarissimo allatum fuit Adami exemplum, in eo multa essent inquirenda. Initio an Adamus sciverit, Evam ex ossibus suis fuisse firmatam, an vero ejus verba sint verba dubitantis aut quærentis, aut ex conjecturis quibusdam opinantis. Tum si scivit, utrum sciverit a natura an ex revelatione divina forte in somno isto profundo ipsi facta. Denique an procedat argumentatio a scientia absentium contingentium ad præscientiam futurorum &c. Sed institutum quidem nostrum hæc omnia prolixè excutere non patitur. Sufficit quod ab operationibus animæ humanæ in statu integro, ad animarum nostrarum operationes non firma semper procedat illatio. Plura de his dicenda se offerent, cum ad divisionem somniorum pervenerimus a).

a) §. 46. 47.

§. 47. Dormiunt itaque & homines & bestię; Sed an inter eorum somnum nulla intercedit differentia? Ex dictis facile responderi potest, eam subesse diversitatem, quod bestię nunquam cogitent in somno, homo vero in minus profundo qui somnia habet cogitet. Sed tamen in quies & bestię somniant. Quid inde? Somnia in bestijs sunt actiones solius animæ sensitivæ, in homine vero simul animæ rationalis. Nam & sentiunt bestię vigilantes, nec tamen cogitant, sed homo tamen sentiens cogitat. Quamquam, si verum fateri debeam, non videam quanam sit accurata differentia in sensus internos, communem, phantasiam, & memoriam, & actionem animæ rationalis scilicet cogitationem, ut adeo nemini vitio vertere possim, qui hic hæset, & ut istum nodum evadat vel ex antiquorum quorundam hypothesi brutis cogitationem vel rationem tribuat, vel ex neotericorum doctrina, quod probabilius, sensum & somnia bestijs denegat. Prius fecit Lactantius inter somnum bestiarum & hominis id præcipue inter esse asserens, a) quod Deus facultatem sibi reliquerit docendi hominem furura per somnium. Nam jam alibi b) docuerat, præcipuam vel solam distantiam inter hominem & pecudes esse, quod

quod homo solus aliquam notitiam Dei habeat & religionem intelligat, cujus in mutis nec vestigium aliquod nec ulla suspicio inveniri possit.

a) de opif. Dei c. 18. p. 88. b) de ira Dei c. 7. p. m. 777. seq.

§. 38. Somnus ratione causæ dividitur a Willisio a) in *naturalem* seu ordinarium, quo unusquisque totidem statibus horis quotidie tempore idoneo fruitur, vel *non naturalem* sive extraordinarium, qui propter occasiones quasdam indebita mensura & tempore idoneo succedit, vel *præternaturalem*, scilicet morbum soporosum. His adde somnum ex maleficio somnifico b) ortum, quem ut a reliquis somni speciebus possis discernere, vocare poteris *contra naturalem*.

a) de Anima brutor. c. 16. p. 132. b) de quo tractabimus infra cap. 5.

§. 22. vid. interim Del Rio disquis. Magic. lib. 3. part. 1. qu. 2. p. m. 356. Torreblancam de Magia lib. 2. cap. 22. p. m. 223. seqq.

§. 39. Porro intuitu graduum & quidem in relatione ad sensus externos & locomotivam, non male Henricus Regius a) somnum dividet, quod sit vel *totalis*, ubi ex sufficienti cerebri & nervorum subsidencia omnes sensus sunt sopiti, vel *parialis*, ubi ex quarundam partium cerebri & nervorum arctatione & aliarum nonnullarum operatione, nonnulli cerebri pori patentes quibusdam sensorii & musculi aliquos spiritus ad quædam sentientium & partes aliquas movendum præbent, uti fit in somnambulonibus & iis, qui dormientes ad interrogata respondent. Et divisio quidem ipsa ex dictis superius b) declarari poterit. At exemplum de noctambulonibus quod attinet, eruditi non conveniunt, quænam sint causæ miris istos effectus in noctambulonibus producentes, quorum varios ex Salio Diverso, Horstio & Sennerto refert Pomarius c) & præter eum alii subinde narrant. d) Ad vires imaginationis in somno majores, accedentibus postea influxu Lunæ, ebrietate & actionibus diurnis provocat Pomarius e) & ante eum Vischerus f). Alii contra, ut Willisius g) & du Hamel h), statuunt: phantasia ac memoria intactis & minime affectis omnem spirituum animalium impetum ferri in nervos & sensuum exteriorum organa, quæ tanquam automata motus omnes prius consuetos ex ordine peragant. Cum autem neque in commune

mune sensorium reflecti neque imaginationem soleant percellere, sed in exteriora duntaxat nitantur, inde fieri, ut actiones illas non percipiant noctambuli, sed idem fere iis accidat, quod in nobis quotidie experimur, qui alio intenti aut fides citharæ numerosæ pullamus aut cantilenas occinimus, quod spiritus certis motibus adfreti quasi ultro eosdem ex ordine perficiant. Et quidem in noctambulis non spiritus omnes in exteriora prorumpere organa, sed eos tantum, qui medullæ oblongatæ propiores magis ad motum sunt succincti, (atque eam dispositionem spirituum ex ipsa organi conformatione, non ex prava victus ratione proficisci,) dum interim qui globosam cerebri substantiam occupant, aut humore aliquo detineantur aut alia ex causa torpescant. Ac propterea inter noctambulos & somniantes illam esse differentiam, quod somniantes ope phantasæ se motus locales edere concipiunt, quos revera minime edant, illi vero loco moveantur nec tamen istius conscii sunt.

a) *Philos. naturalis l. 4. c. 16. p. m. 372.* b) §. 20. c) *disp. prior. noctamb. §. 5. seqq.* d) *conf. August. Vischer de duello improriso p. m. 591. Willis. d. c. 16. p. 140.* e) *disp. prior & poster. f) d. l. p. 587. seqq.* g) *d. c. 16. p. 140.* h) *de corp. anim. lib. 3. cap. 6. §. 9. f. 657. seqq.*

§. 40. Mihi uti non omnino displicet Willisii atque du Hamel opinio, ita videntur cum Pomario conciliari posse, si diversos casus distingvas. In quibusdam exemplis negare non possumus, in noctambulis phantasiam pariter atque memoriam fuisse affectas, quorsum spectat, quod Horstius a) recenset de nobili quodam, maximo cum periculo in somno nidum picarum turbante ac pullos secum auferente, mane vero hoc fratribus, quasi somnium fuisset, referente. In aliis memoria in quidem mansisse intactam circumstantiæ ostendunt, in tamen, ut absque ope phantasæ motus & alii effectus noctambulorum fuisse productos, haud sit probabile. Sic Henricus ab Heer b) narrat, juvenepoëseo studio dantem operam sæpius in somno versus emendasse, sibi applausisse, contubernalem, ut secum plauderet, hortatum esse; Mane vero, cum chartas sua manu impletas videret, nullius rei recordantem quasi attonitum stetisse, bonine an in a

ligent opus esset. Quinimo quandoque non diffiteri possumus, prae-
 phantasia etiam sensum communem in noctambulis su-
 um intuitu alicujus sensus externi officium exercere, si vera sunt
 quae de eodem juvene ulterius proferuntur, cum uxori cum no-
 ctu in somno circumiret, interroganti aptissime respondisse &
 arcana atque secretissima sua revelasse. Unde haud probabile est,
 certe ad hunc vel similes casus non poterit aptari, quod de la For-
 ge *e*) notat, noctambulos quidem aliquando liqui, sed non audi-
 re. Nec tamen diffitebimur, aliquando absque tactu ullius ex
 sensibus internis solos spiritus locomotivam dirigentes actionum
 a noctambulis profectarum esse causas, v. g. si noctambuli tantum
 circumcursant nullosque effectus memorabiles edunt, nec ma-
 ne tamen hujus motionis recordantur. Quamcumque tamen sen-
 tentiam arripias, vera manebit doctrina Regii *d*), Somnum No-
 ctambulorum esse partialem, quem etiam posses imperfectum vo-
 care; quo spectat assertio Levini Nicolai Moltkii *e*) non esse per-
 fectum eorum somnum, sed eos habere oculos semiapertos;
 quamvis nesciam, an id in universam procedat, quod de oculis
 semiapertis addit.

a) vid. Fischer. *d*. p. 591. *b*) *Observ. Medic. oppido rararum 2.*
c) ad Cartes de Somn. p. m. 181. *d*) vid. §. *praced.* *e*) in *not.*
ad relig. med. p. m. 423.

§. 41. Alio in significato, & in respectu ad gradus somni
 intuitu animae rationalis, somnus ab aliis in *perfectum* & *imperfec-*
tum distinguitur. Ille seu somnus *profundus* vocatur, ubi una
 eum sensibus ligata quoque est ipsa rationalis animae facultas in-
 telligens, ut in actum erumpere nequeat, vel qui caret insomniis.
 Hic seu somnus minus profundus appellatur, qui adjunctum sibi
 habet insomnium. *a*) Hanc divisionem uti haud dubie concedent
 omnes, qui nobiscum statuunt animam rationalem quandoque in
 somno quiescere *b*) ita nescio an somnum insomniis carentem
 admittent illi, qui nunquam mentem in somno quiescere defen-
 derunt *c*): De Lactantio quidem res est expedita. Si enim loca
 jam supra *d*) adscripta continuat *e*) *Dormiendi causa tributa est a*
Deo ratio somnandi. Sed quid de Claubergio & aliis Cartesiano di-
 cam, haesito. Nam Claubergii haec est assertio *f*): *Animam etiam*
in

in profundissimo somno cogitare. Aut ergo admittit somnum, qui in somniis caret, aut si non admittit, necesse est eum somni profundius vocem aliter supposuisse, & forte pro ea somni specie, quam in divisione præcedenti vocavimus totalem. Sed nihil definiam.

a) vide B. Dn. Thomasi Physic. c. 50. n. 68. seqq. b) vide supra §. 27. c) conf. d. §. 27. d) d. §. 27. e). de Opific. Dei cap. 18. p. m. 888. f) d. §. 27.

§. 42. Exponam potius, quid sit somnium & quotuplex. Uti vero ex dictis jam constat, nos per somnium non intelligere nomen alicujus dæmonis, homines in somniis seducentis, de quo jucundam historiam, an fabellam? ex Jacobo Vitriaco profert Martinus Del Rio a), ita varie somnia aberuditis definiuntur. Somnia esse imaginationes dormientium Claubergius b) ait. Alii aliter c). Ex quibus nulla aridet nobis. Tentabimus ergo, an ipsi eam dare possimus. Somnium est operatio animæ rationalis confusa admodum ac perturbata, imagines quasdam ex objectis tempore vigiliæ mediantibus sensibus exterioribus præsentatis in somno humano sibi efformans.

a) disquisit. magic. l. 4. c. 1. qu. 3. sect. 5. p. m. 521. seqq. b) Theor. corp. vivent. n. 968. p. m. 348. conf. supra §. 35. c) vide B. Dn. Thomasi Physic. d. c. 50. n. 73. Willisium d. c. 16. p. 139. Cardanum libro de animi immortalitate, Gasparum de Boyes in Campo Elusio jucundarum questionum qu. 37. p. m. 444.

§. 44. Passiva vero & ab omnibus fere adnotata divisio Macrobij, qui quinque dicit a) esse somniorum species, de quarum distinctione ipse paulo prolixior. Eores redit est. Somnium est vel divinatorium, vel minus. In divinatorio Deus aut alia sancta persona nobis futura prædicit aut facienda jubet, quod est oraculum seu χρηματισμός, aut alio modo futura nobis aperitur, & quidem vel eodem modo uti exituta sunt, quod visionem sive όραση appellat, aut involucris interpretatione dignis, quod όνειδος sive somnium ab eo vocatur. Non divinatoria contingunt, vel quando cura oppressi animi corporisve sive fortunæ, qualis vigilantem fatigaverat, talem se ingerit dormientis animo; & hoc ipsi est ενύπνιον, hoc est, in somnium, vel cum inter vigiliam & adultam quietem in quadam prima somni nebula aspice-

videatur passim vagantes formas, quod nominat *visum* seu *Φάσμα*. Hanc Macrobio divisionem non incommodam, sed paululum obicuriorem vocat Peucerus *b)*, qui tamen multa obscuriora de somniorum divisione tradit, & anxie se torquet, donec constantem suam sententiam de quatuor somniorum speciebus *physicis, praesagientibus, divinis & diabolicis* proferat *c)* Artemidorus quinque Macrobio species revocavit ad duas, *somnium*, sub quo & oraculum & visionem comprehendit; ac *insomnium*, quorsum visum refert (ut adeo obiter observare liceat, & somnii & insomnii vocabula modo generice ac synonymice usurpari, ut apud Scriptores passim, modo specificè & ut sibi opponantur, ut hic). Alij alias divisiones exhibent, quas si vel recensere saltem vellemus, charta nos deficeret *d)*.

a) lib. 1. in *somn. Scip.* c. 13. pag. 7. seqq. *b)* de *divinat. gener.* p. m. 256. *c)* d. l. p. 261. seqq. *d)* vide ex pluribus Peucerum d. l. pag. 256. usque ad pag. 261. Gaspar. de Reyes in campo Elysio jucund. qu. quæst. 37. Torreblancam de magya lib. 1. c. 25. Del Rio divqvif. mag. l. 4. c. 3. qu. 6. Clariss. Becm. lin. doct. mor. c. 2. §. 9. B. Dn. Thomaf. Phys. cap. 50. qu. 77. seqq.

§. 44. Nos ita putamus commode procedi posse. Initio vel somnia respectu originis sunt vel *naturalia*, vel *divina*, vel *diabolica* *a)*, quæ duo ultima, si dichotomia velis uti, posses communi conceptu *supernaturalium* vel *præternaturalium* vel *non naturalium*, vel quocunque modo insignire. *Naturalia* sunt, quæ ab anima humana formantur, *divina*, quæ a Deo, *diabolica*, quæ a diabolo modo incognito insinuantur hominibus. De naturalibus non est dubium. Diabolica dari agnoverunt etiam gentiles, Plato & antequam Pythagoras & Empedocles *b)*, ac distincta earum mentio plus una vice fit in jure Canonico *c)*; & inter ea potissimum eminent somnia, quæ ab Ethnicis in fanis ac templis Deorum fuerunt captata *d)*. Divina somnia dari sacræ literæ inculcant passim, quamvis ea, referente de Reyes *e)*, non agnoverint Aristoteles atque Epicurus. Cur autem Deus homines in somniis alloqui amaverit? hic non disquiremus. Putat equidem Vir Clarissimus *f)* id ideo factum, quia anima tunc sit liberior eoque aptior, quæ res sublimes capiat, sed hanc hypothefin jam rejecimus supra *g)*.
Nos

Nos quæstiones ejusmodi curiosibus annumerandas esse arbitramur, quibus melius abstinemus, cum hic nostra non interfit, Dei actiones secundum normam rationis nostræ examinandi. Quapropter & ista quæstio transeat: Cur Deus in specie senes somniis, ut juvenes visionibus dignatus sit *b*)? Cujus ratio affertur ista: Quod visiones magis in sensualibus, somnia vero talia in intellectualibus versentur. At hisce senes, sensibus vero & phantasia juvenes prævalere. Contra quam decisionem non pauca etiam possemus regerere, si nostri foret instituti.

a) hanc decisionem vocat Reyes d. l. p. 446. *b*) de Reyes d. l. p. 449.

c) can. sciendum 2. causa 26. qv. 3. § 4. & Can. Episcopi 12. ead. caus. q. 5. *d*) de Reyes d. l. Peucerus d. l. p. m. 276. *e*) d. l. p. 447. *f*) lin. doctr. moral. cap. 2. §. 10. *g*) § 33. seq. *h*) Joel. II

§. 45. De Criteriis etiam ac signis somniorum divinatorum atque diabolicorum non conveniunt Doctores. Videtur de iisdem opinionem suam in definitione utrorumque explicare voluisse Peucerus *a*). Quinque requisita proponit de Reyes *b*). Aliorum sententias citat Torreblanca. *c*) Non male Del Rio *d*) hac parte Theologos consuli debere notat, in dubio tamen somnium potius pro diabolico esse habendum, quia Deus solet, quando somnium mittit, simul hominem certum reddere, hoc somnium a se profectum & cælitus immissum fuisse.

a) d. l. p. m. 275. 276. *b*) d. l. p. 459. *c*) de magia l. 1. c. 25. v. 51. p. 130. *d*) d. l. 4. c. 3. qv. 6. p. m. 597.

§. 46. Ad præcedentem somniorum divisionem examinabimus reliquas. Sunt 2. somnia vel *σημαῖναι* vel *ἀσημα*, *significantiæ* & *non significantiæ*. Divina & diabolica omnia sunt significantiæ. E. non significantiæ omnia erunt naturalia. Remanet itaque saltem quæstio, annon quædam etiam significantiæ sint naturalia? Quæ ut rectius decidatur, observandum; significantiæ dici vel respectu rerum præsentium, vel intuitu rerum futurarum contingentium. Priori modo constans Physicorum opinio est, somnia naturalia indicare temperamentum hominum. Biliosos enim somnare cædes, verbera & ignes. Phlegmaticos aqvas, voragines, & a rebus noxiis tardam fugam; sanguineos musicam, convivia, prata; Melancholicos denique mortem, spectra atque sepulchra. Indicant porro somnia

somnia internos affectus ac humores exuberantes in corporibus. Ita qui sanguine abundaverat, somniarat, se in cisternam sanguine plenam mergi; ita qui somniaverat, alterum sibi erus vel induratum lapidescere, paulo post paralyti correptus est. a) Huc spectat integer tractatus Galeni de præfagiis ex insomniis, & latius hoc punctum executus est sæpius citatus de Reyes b). Scribit tamen de se Thomas Brovne c): *Facetus & urbanus non sum, non conviva lepidus, non geniali hilaritati idoneus, is tamen, qui per unum somnium comædiam totam componere, in theatro assidere, spectare & audire, & visu tandem plausuque mihi ipsi somnium excutere possum. Unde quis colligere posset, nec ista indicia de temperamentis esse universalis. Sed quicquid hujus sit, admittere tamen possum hoc respectu somnia naturalia esse significantia.*

a) Vide Peucerum de divinæ gener. p. m. 273. 278. b) d. p. 455.

segq. c) de relig. med. Paris. 2. Sect. 11. p. m. 417.

§. 47. Ast de futuris potissimum contingentibus quæstio est, an naturalia somnia perinde ut divina vel diabolica hæc etiam indicent. Statuunt id nonnulla) interque eos Peucerus, qui somnia præfagientia a divinis & diabolicis separat, eaque dicit esse quidem a stellarum influxu, sed præfensiones tamen in iis gubernari & absolvi ab anima hominis. Eo refert somnia Antonii Musæ, Astyagis Medorum Regis, Cyri, Ptolemæi Cerauni, Filix Policratis Samii b), Alexandri Magni, Pompeji, Darii, Cambyfis & Julii Cæsaris c). Alia plura exempla suppeditabit de Reyes d). Sed quemadmodum nos non detinebimus in evolventa quæstione: Utrum somnia ab influxu astroorum possint causari, quam alii affirmant, alii negant, distinguunt alii e): Ita laudatus Reyes jam notavit doctrinam de naturalibus somniis præfagientibus originem debere Platonicis & aliis Philosophis gentilibus f), quorum hypothesis cum jam supra) refutaverimus, nolumus actum agere, præmissis cum exempla a Peucero adducta sint gentillum, quorum somnia curpro diabolicis haberi non mereantur nescio quid vetet. Accedit quod ipse Peucerus b) profiteatur; *somnia præfagientibus non fidendam esse. Etsi enim sunt pictura eventuum, tamen interpretationum affirmationem esse prohibitam Deuter 18. Jerem. 27. nec tribuendam esse esse fidem, quia auspicia sæpius sint ac in-*

scrib.

certa, sapius decipiant. Clarissimus denique Beemmannus; ⁱ⁾ et si
dictum Deut. I. a potius ad somnia diabolica pertinere putet, ac
divinationem animæ in somniis aliis defendat, tutissimum tantem
esse dicit & hic a somniorum interpretatione abstinere. Accom-
modatissimum hic putamus Salomonis ^{h)} esse dictum: *Ubi mul-
tum est somniorum, ibi multum est vanitatis & errorum, tu vero De-
um time.*

a) vide supra §. 35. b) vide Peucerum d.l.p. 274. 275. c) Id. ibid.
p. 279. d) d.l.p. 451. seqq. e) vide si lubet præter Peucerum
dictum de Reyes p. 447. Torreblancam de magia l. 11. c. 25. n. 20.
seqq. Del Rio d.l. c. 3. qv. 6. p. 593. f) d.l.p. 450. conf. p. 454.
g) § 33. seqq. conf. iterum de Reyes d. qv. 37. n. 44. seqq. p. 460.
seq. b) d.l.p. 279. i) d.l. §. 9. k) Eccles. V. v. 6.

§. 48. 3. Somnia sunt vel vera vel falsa. Occasionem huius

divisioni dedisse videtur versiculi Virgiliani a):

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur

Cornea, quæ veris facilis datur exitus umbris;

Alter a candenti perfecta nitens Elephanto.

Sed falsa ad cælum mittunt in somnia manes.

Sed de explicatione ejusdem dubium alicui oriri posset ex loco
Lactantii b): *Historia sæpe testantur exitisse somnia, quorum præsens
& admirabilis fuerit eventus, & responsa vatium nostrorum ex parte
somnia constituerunt. Quare neque semper vera sunt, neque semper
falsa Virgilio teste, qui duas portas voluit esse somniorum. Sed quæ
falsa sunt, dormiendi causa videntur, quæ vera, immittuntur a Deo, ut
imminens bonum aut malum hac revelatione discamus.* Apparet ex
dictis, præmissis si cum iis alia loca Lactantii conferemus hacten-
us passim adducta, quod Lacteus iste Pater per somnia falsa intel-
lexerit ea, quæ anima ope phantasia sibi format, quæque hactenus
sub naturalibus comprehendimus & in divisione præcedenti di-
ximus esse non-significantia, per vera autem somnia significantia
divina. Jam quid de diabolicis fiet? Viderit equidem de iis ipse
Lactantius; Nam alibi c) dom in originem erroris gentilium in-
quirat, ac ex illorum doctrina sibi objicit, a Diis Gentilium sæpe
in somniis futuris fuisse prænunciata, postea d) in responsione ad
istam objectionem eo inclinat, in somniis hæc multas subfuisse
falsa-

fallacias, unde tamen nescias, an ea pro veris an pro falsis habuerit, quamcunque demum opinionem ipsi tribuas, infringentur ejus definitio somniorum verorum ac falforum, quam dedit.

a) *l. 6. Æneid. b) de opificio Dei c. 18. in f. p. m. 889. c) lib. 2. divin. instit. c. 7. p. m. 176. d) l. 2. c. 16. p. m. 224. seqq.*

§. 49. Poterit autem forte res optime illustrari atque exponi, si evolvantur Commentatores Virgiliani; quos tamen, quoniam in presentini non vacat omnes excutere, putarem istam somniorum divisionem esse, si præcedentem secundam distinctionem somniorum respicias, subdivisionem somniorum significantium, adeoque si ad primam divisionem reflectas, quoniam naturalia diximus esse non significantia, naturalia neque vera dici mereri neque falsa; divina vero omnia vera esse, quod ex ethnicis ipse Plato ex parte assecutus est, dum asserit a), Deum per somnum non decipere; denique diabolica partim vera esse, si eventus prædictioni respondeat, partim falsa, si vana fuerit prædictio, ita tamen ut Lactantio concedamus, sub omnibus diabolicis somniis etiam veris ex intentione diaboli latuisse fallacias, gentiles ad idololatricam, Christianorum persecutionem, vel alia facinora perpetranda instigare conantis. Igitur dissentimus simul cum Augustino b) ab illa Gentilium quorundam philosophorum sententia, qui somnia vera angelis, vel, ut ipsi vocabant, demonibus bonis, falsa malis adscribebant.

a) *Operum p. m. 607. in fine. b) vide Torreblancam de magia d. l. 1. c. 25. n. 5. p. m. 126.*

§. 50. Denique 4. somnia sunt ratione durationis vel ordinaria vel diuturna. Ex diuturnis nota sunt somnia Epimenidis Cretenensis, & septem, vel ut alii numerant, quinque dormientium sanctorum. Sic Gassendus a) refert, ebrios quosdam tres noctes continuas dormiisse. Puto autem hanc esse subdivisionem somniorum non significantium, ratione causæ autem partim mediis naturalibus fuisse orta, ut illorum ebriorum somnium, partim ad divina vel diabolica referri posse, quamvis hic definire nolim, ad quam horum classem Epimenidis & septem sanctorum somnia referri debeant, b)

a) *in philos. Epicuri sol. m. 524. b) conf. in eadem Torreblancam de magia l. 2. c. 22. n. 3. seqq. Del Rio disquis. mag. l. 2. p. m. 199.*

CAPUT

CAPUT II.
De
JURE CIRCA SOMNUM ET
SOMNIA INTUITU PERSONARUM.

SUMMARIÆ.

Somnia ad rem publicam pertinentia ap. Ethnicos publice proponenda
§. 1. 2. *Baptismus an dormientibus sit conferendus? Sententia Innocentii Papa §. 3. cujus assertio de propagatione religionis violenta notatur §. 4. Et distinctio circa baptismum dormientium explicatur §. 5. ostenditur Thomam hic non dissentisse §. 6. Usus questionis. Carebumentis moriturus in primitiva Ecclesia baptismus callatus §. 7. ut & sacra Eucharistia §. 8. An ab his ad baptismum dormientium recte inferri possit? Negat Bosius §. 9. cui respondetur §. 10. An post illusionem in somnio factam, quis sacra mysteria celebrare possit? Responso B. Gregorii §. 11. quæ ostenditur non ubique esse legi Mosaica conveniens §. 12. Hujus questionis nullus usus ap. Protestantes. §. 13. ut & illius. An somnolentia excusare possit a privata officiorum divinarum recitatione? §. 14. Neque agnoscunt Ecclesia nostra, quod inculcat Jus Canonicum circa abstinenciam a somno & vicationem Medicorum. §. 15. Officium Prefecti vigilum ap. Romanos. Quid hama & dolabra? §. 16. Vigiles quotenus pro absentibus habeantur §. 17. Servi antiquitus campanulis a somno excitari. Servi ad somnum. Silentiarum §. 18. Alii silentiarum, de quibus agitur in Codice. §. 19. An filius legitimus, quem mater ex diu absente marito in somno dicit concepisse? §. 20.*

§. I.

Considerata somni & somniorum natura nunc disquirendum erit de jure circa somnum atque somnia. Incipiemus autem de jure personarum. Persona est homo cum statu suo consideratus, qui status cum intuitu societatum humanarum variet, potissimum hic respiciemus ad ejus divisionem in ordine ad societatem civilem. Atque hujus respectu homo *civis* dicitur, cujus officium summatum in eo consistit, ut salutem Reipubl. quantum in se omnibus modis procuret. Procurari autem & tunc putarunt gentiles reipublice utilitatem, si somnia ad rem publi-

E

cam

eam perſeuerantia publice nota facerent. Moris eam erat, ut qui de republica aliquid ſomniaſſent, id ſuſque deſque non haberent, ſed notum omnibus facerent vel præconis voce vel propoſito pitatio, quo id contineretur a), quale erat ſomnium Atinii, cui in quiete Jupiter præcipit, ut conſulibus diceret, ſibi præſultorem ludis Cireenſibus proximis non placuiſſe, quæ res niſi attentæ ludorum inſtauratione expiata eſſet, ſecuturum non mediocri urbis periculum b); quale erat Artorii Medici ſomnium, cui dormienti Minerva præcepit, ut admoneret Octavium, ne poſtero die propter adverſam valetudinem in caſtris permaneret & prælio non intereſſet c). Quod ſi ſomnia eſſent obſcuriora, narrabantur ea onirocritæ, cui officio plerumque adhibeantur vetulæ tanquam ſuperſtitioſiores. d)

a) *Casaub. ad Sueton. Auguſt. c. 90. p. m. 306.* b) *vid. Valer. Max. lib. 1. cap. 7. Exempl. Rom. 4.* c) *Valer. d. l. Exempl. i. Sueton. d. c. 90.* d) *Laurent. Polymath. lib. 2. diſſ. 29. p. 143.*

§. 2. Sed quemadmodum mos iſte multam ſuperſtitionis immixtum habet, & haud dubie ſomnia iſta pro diabolicis habenda ſunt; ita nobis Chriſtianiſtis haud erit imitandus, niſi certum ſit aut valde probabile, divina fuiſſe ſomnia aliquid in utilitatem Reip. indicantia; Propterea eo omiſſo conſideremus ſpecialius uſum ſomni & ſomniorum in Statibus peculiaribus. Poterit autem dividi commode ſtatus Civilis in Eccleſiaſticum & politicum.

§. 3. Inter Eccleſiaſticos fundamentum reliquorum eſt ſtatus Chriſtianiſmi, quem quidem mediante Baptiſmo adipiſcimus, qui an & dormientibus poſſit conferri? ſuſe in iure Canonico tractat Papa Innocentius. a) Putaverant aliqui etiam invitæ & contradicentibus baptiſmum conferri poſſe, non quidem quantum ad rem (intelligo efficaciam baptiſmi ſalutarem.) ſed tamen quantum ad characterem, h. e. ut ipſe Pontifex exponit, iurisdictionem Eccleſiaſticam, ergo & de dormientibus idem dicendum eſſe. Hiſ reſpondet Innocentius, diſtingvendum eſſe inter invitos; alios metu periculi alicujus imminentiſſimi baptiſmum ſuſcipere, hos ſaltem quoad characterem baptiſmum ſuſcepſiſſe, ut poſtea cogi poſſint ad obſervantiam fidei Chriſtiane; at, ut ii, qui plane invitæ & contradicentibus id paſſi fuerint, in fide manere coguntur, id equi-

dem contrarium esse religioni Christianæ. Quapropter quoad dormientes sic esse tenendum, si vigilantes contradixissent baptismo, per baptismum in somno iis collatum ne quidem characterem sacramenti eos accipere; quod si antea habuissent baptizandi propositum & forte catechumeni fuerint, censei eam voluntatem fuisse continuatam, & ideo characterem ita baptizatos consequi.

a) cap. *Maiores 3. versum quaritur X. de baptismo.*

§. 14. In hac decisione, ut recte quidem Innocentius asserit, religioni Christianæ adversum esse, ut inviti ad religionem cogantur; ita & id debuisset addere, quod idem dicendum sit de illis, qui metu gravioris mali religionem professi fuerant, nam & hoc scimus religioni Christianæ esse adversum, ut aliquis ejusmodi metu ad religionis veræ agnitionem adigatur, multo magis ut in fide per metum suscepta manere cogatur. At, inquit Pontifex; conditionaliter voluit, etsi non absolute. Subtilitatem audis ex Gentilium philosophia ortam, qui non solum actiones metu pertratas ad spontaneas referebant, sed & affectum moralem tribuebant iisdem, clamantes: coactam voluntatem etiam esse voluntatem, cujus rei fragmenta etiam in Jure Justiniano deprehendimus a), nam si quis metu inductus promississet, ex ista erronea hypothese jure civili oriebatur obligatio b). Equiores tamen Innocentio Ethnici erant; Quippe Prætor iniquitatem absurdæ istius illationis sentiens non solum exceptionem dabat promittenti, sed & per actionem eum restituebat in integrum c). Equiores Pontifice sunt Doctores Pontificii d) observantes, quod initiatus metu non cogantur continentiam servare, quando metus fuerit cadens in virum constantem.

a) *vid. l. 21. §. 7. quod metus causa b) §. 1. Inst. de Except. c) l. 1. ff. quod met. caus. d. §. 1. de Except. d) quorum prolixum catalogum recenset Augustinus Barbosa ad cit. versic. d. cap. 3. fol. m. 420. confer Zimmerm. Analest. Miscell. mens. 4. cap. 3.*

§. 5. Quod vero dormientes spectat, recte iterum Pontifex distinguit, utrum ante quis vigilans contradixerit, an desideraverit baptismum. Ratio dependet a vulgata juris regula, ejus non esse nolle, qui non potest velle a), quorum neutrum cum in dor-

spem resurrectionis paulo ante obitum suum se baptizari curant. Quic-
quid autem sit de veritate hujus explicationis, præsupponit tamen
ea non improbabiler jam Apostolorum tempore fuisse Clinicos,
sic enim dicebantur, qui ita in lectis baptizabantur. Fuerunt e-
nim & in prima Ecclesia Catechumeni, quos non probabile est,
morbo occupatos absque baptismo, si eum peterent, obiisse. Sub-
sequentibus vero temporibus frequentiores erant Clinici. Nam
de Gentilibus extat constitutio Concilii Elibertini e): *Gentiles, si in
infirmitate desideraverint sibi manus imponi, si fuerit eorum aliqua
ex parte honesta vita, placuit eis manum imponi & fieri Christianos,*
accedente nimirum baptismo, cujus quasi formalis pars erat manu-
um impositio f) cui similis est constitutio Concilii Carthaginensis
III. g) a Grätiano in Decretum b) relata: *agrotantes si pro se re-
spondere non possunt, cum voluntatis eorum testimonium sui, id est
proximi, cognati, vel familiares dixerint, baptizentur.* Igitur tum
temporis de Catechumenis eo minus restat dubium. Nam privi-
legia, quæ Ecclesia morituris Gentilibus circa baptismum con-
cesserat, jure multo æquiori vindicare sibi poterant catechume-
ni, sed homines non tincti tantum doctrina fidei, sed interdum peni-
tus imbuti, qui jam integris sensibus libero animi impetu super-
stitutionibus valedixerant, & facto in Ecclesiam transitu petiti-
onem baptismi omnibus fecerant testatam. Ita Novatus, infamis
postea hæreticus, ita Theodosius M. imperator, ita Gorgonia So-
ror Gregorii Theologi, Episcopi filia, ita Arintheus, prætor & vir
consularis, omnes catechumeni in ultimo vitæ articulo baptizati
sunt i), ut alios jam taceam.

a) vide Magnif. Ziegler. ad Lancellor. Instit. Jur. Canon. lib. 2.
tit. 3. §. 10. p. m. 322. b) bar. 28. c) 1. Corinth. 29. v. 15. d) vid.
Hoornebeck Miscell. sacra lib. 1. c. 17. p. 479. Bostum de Cliniciis
Ecclesia veteris cap. 2. p. m. 26. seqq. Adde Lighfooti Horas He-
braicas ad d. 1. Apostoli, e) can. 39. p. m. 82. in Summa Caranza
f) vid. Voss. disp. 12. de baptismo. ib. 10. g) Caranza Summa p.
m. 103. can. 34. h) vid. Can. Agrotantes 75. dist. 7. de consecrat.
i) vide fusius hac exequentem Bostum de Cliniciis Ecclesiæ vet. cap.
2. & 3.

§. 8. Neque baptismus solum in prima Ecclesia agrotan-
E 3 tibis

tibus in extrema necessitate conferri solitus, sed & sacra Eucharistia. Ita enim disponit Concilium Carthaginense IV. a) *Is, qui penitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmusuerit vel in phrenesi versus fuerit, detur testimonium qui eum audierunt & accipiat penitentiam. Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem & infundatur ori ejus Eucharistia.*

a) Summa Caranze p. m. 175. cap. 76 quod excerpti iterum Gratiana can. u qui 8. C. 26. q. 6.

§. 9. At quid ista de baptismo Cliniorum ad baptismum dormientium? Audias, quem modo citasti graviter differentem Bosium a) *Prima, inquit, (conditio baptizandorum in necessitate articulo) fuit, ut habita vita antea de penitentia peterent baptismum, si vero amplius loqui non possent, ut alii de eorum voluntate testarentur. -- Quod eorum quoque pravam opinionem evertit; qui dormientes baptizari posse audacter adserunt. Tale ego Cliniorum genus nusquam in tota sacra antiquitate reperio. Neque ipse reperit Thomas de Aquino b) ingenue fassus, baptismum non concessisse dari dormientibus; ubi tamen congruenter addidisset: Nec dari posse aut debere, sed nodum in scirpo querebat. Concesserat enim citato loco, posse insanis baptismum, quem sui composes postulassent, in ipso etiam insanis & furoris fervore administrari, quemadmodum alii ex Scholasticorum facie, -- invitatis & coactis baptizari posse serio contendunt contra scripturas, contra Ecclesie praxin, contra mentem sanctissimorum Ecclesie Canonum.*

a) de Clinicis cap. 3. p. 46 seqq. b) part. 3. qu. 68. art. 12.

§. 10. Sed quod pace B. Bosii dixerim, ego quidem quillam animadverto consequentiam. Clinici petierunt baptismum, aut si loqui non possent, alii eorum nomine petierunt, ergo dormientes baptizari nequeunt. Quæ vero de Thoma addit, ea si cum iis, quæ modo a) apposuimus, conferantur, ostendunt Thomæ locum vel plane non, vel certe superfundorie nimis fuisse inspectum. Denique & ea, quæ paulo ante b) disseruimus, ostendunt, ab invitatis & coactis ad dormientes vel amantes, illationem etiam non procedere. Quin potius consistenter inferimus, si secundum Ecclesie consuetudinem ægrotantibus graviter baptizamus

ptissimus conferri potest, etiamsi non amplius intelligant, quid cum ipsis fiat; poterit & dormientibus, scilicet qui morbo somnifero, plerumque vel certe sæpe lethali decumbunt, & jam ante baptismum serio desiderarunt, vel Catechumeni sunt. De his enim & non de quibusvis dormientibus sensisse Pontificem perspicua ejus verba ostendunt.

a) §. 6. b) §. 5.

§. 11. Confirmantur Christiani in statu suo per sacramentum Eucharistiæ, de quo alio loco a) jus Canonicæ quæstionem format: *An post illusionem, quæ per somnium solet accidere, aliquis corpus Domini accipere, aut, si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare valeat?* Distinguit B. Gregorius, ex quo Gratianus Canonem in Decretum retulit; utrum ista illusio ex naturæ superfluitate vel infirmitate, utrum ex crapula, utrum ex impuris cogitationibus contigerit. Primo casu non esse timendum, quia tunc animus nesciens eam pertulisse magis quam fecisse dolendus sit. Si vero ex crapula illusio fuerit orta, modo non adjuncta fuerit turpis imaginatio, ita ut in somno aliquid se vidisse non recordetur homo, reatum quidem ad esse, sed non tantum, ut quis a sacris mysteriis abstinere debeat. Quod si autem ex turpi cogitatione sive vigilantis sive dormientis illusio ortum suum traxerit, abstinendum esse.

a) *Can. Testam. I. distinct. 6.*

§. 12. Hunc puto esse sensum Gregorii, & si primo intuitu verba ejus a) expositioni nostræ in omnibus non videantur congruere. Provocat vero initio Canonis ad Testamentum veteris legis, quod ejusmodi hominem pollutum domino dicat, & nisi lotum aqua etiam usque ad vespertinam intrare ecclesiam non concedat. Sed valde dubito, an præfata Gregorii distinctio ad legem veteris Testamenti quadret, cum Sacræ literæ aperte testentur, Lege ceremoniali non solum illos pro pollutis fuisse habitos & purgatione habuisse opus, quibus in somno forte ob cogitationes luxuriantes illusio fuerit facta b), sed & qui seu vigilantes seu dormientes ex morbo vel infirmitate profluvio seminis laboraverint, c)

a) *Scilicet verba finalia: Si vero ex turpi cogitatione vigilantis &c.*
Sed

Sed adde verba precedentia, cum te, et si dormienti &c. b) vid. Deuter. XXIII. vers. 10 Clarior est textus Levit. XV. vers. 16. si versum Luberi respicias. Sed communiter tamen hunc Levitici textum explicare solent de cobabitatione conjugali vid. Spencer. de LL. Hebr. l. 1. c. 8. Sect. 1. c) Levit. XV. v. 2. seqq. conf. Spencer. de l. Hottinger. de leg. Hebraor leg. 78.

§. 13. Cum vero constet, leges ceremoniales adventu Christi exspirasse, & imo ex intentione Dei legislatoris etiam exspirare debuisse, merito nos Protestantes istum Pontificium Canonem ad legem Ceremonialem referentem, eamque quasi renovantem, non attendimus, unde non opus esse arbitramur, casus, quos Scholastici occasione hujus Canonis collegerunt, atque definiunt prolixè exponere, præprimis cum ii magis scandalum præbeant quam erudiant. a)

a) Confer interim Augustinum Barbosam ad dict. canon. Testamentum.

§. 14. Sequens etiam quaestio majorem usum habebit apud eos, qui Pontificia doctrina addicti sunt, quam apud nos: *Utrum somnolentia excusare possit a privata officiorum divinarum recitatione?* Ad quam respondet Paulus Zachias a) in somnolentia non modo non nocere recitationem, sed potius utilem esse, quia clara lectio humiditatem cerebri exuberantem, ex qua somnolentia fiat, evacuare & digerere sit apta, & posse hominem, si in recitando forte ad somnolentiam inclinet, vocem intendendo, sese dimovendo, ac deambulando si opus sit, aut alia quadam corporis actione, facile hoc incommodum evitare. Igitur sensus Zachiae est, non excusari quem somnolentia laborantem a recitatione eo tempore, si paroxysmum non habeat, quia recitatio morbum non augeret (de quo disquirere ad Medicos spectat). Si enim morbus ipse non somni naturalis functiones animae ligaverit, haud dubie aliud erit dicendum.

a) *Quest. Medico-legal. lib. 7. tit. 2. qv. 2. n. 10. f. m. 566.*

§. 15. Sed nec illud disterium agnoscimus in nostris Ecclesiis, quod inculcant Canones a): *Somno minus indulgendum est, quam mortura postulat, interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspicivus, sequestrandus orationibus, cujus generalitas non admittit, ut id saltem*

saltem adversus eos, qui in scholis dormiunt, dictum existimus
b). Somno non nimium est indulgendum, cum natura quidem
paucis sit contenta, at quod ipsa hominis sanitas propterea sit ne-
gligenda legi divinae adversum est, quæ vult, ut indulgeamus a-
liquid corpori, modo non fiat luxurians. Et hoc ipsum, ni fallor,
inculcant Medici, in quos adeo injuriosus est alius canon c). Contra-
ria studiose sunt divinae cognitioni præcepta Medicinæ. A jejunio re-
vocant, lucubrare non sinunt, ab omni intentione meditationis ab-
ducunt. Itaque qui se Medicis dederit, seipsum sibi abnegat.

a) vid. Can. sunt qui 56. dist. 1. de parit. ex Ambrosio. b) cum Glos.
sa ibid. c) can. contraria 21. dist. 3. de consecrat.

§ 16. Igitur relicto statu Ecclesiastico videamus, quid in
Politico statu occasione vel intuitu somni inculcent jura. Est vero
ille vel publicus vel privatus. Ad publicum spectat præfectus vi-
gilum, qui pro salute dormientium, & ne incendia aut furta fie-
rent, per totam noctem vigilare debebat & cocurrere calceatus cum
hamis & dolabris a). Hama est vas amplum aquam siphonibus
exprimens, ut ex Turnebro notavit Strauchius b). Aliter exponit
Hahnus c) esse longum quoddam instrumentum, ferem cuspi-
dem & recurvam habens, quo paulisper a nobis disjuncta vel re-
mota attrahimus. Neutra expositio ab officio præfecti vigilum
est aliena d). Dolabra vero erat instrumentum, quo ligna complan-
tantur, ad portas effringendas aptissimum, vel quid aliud simile e).
Cæterum de officio Præfecti vigilum fusius agunt Commentatores
ad Pandect. & Codic. quos exscribere nolo.

a) l. 3. §. 3. de Off. Præf. Vig. b) Dissert. 20. ib. 4. c) ad Wesenb.
b. r. f. m. 115. d) vide Felmann. ad d. l. 3. §. 3. n. 5. e) Hahn. &
Felmann. ad. ll.

§ 17. Præerat Præfectus iste cohorti vigilum, qui etsi in ju-
re alias pro absentibus reipublicæ causa habebantur, intelligo
quoad edictum Prætoris, ex quibus causis majores a), Ulpianus ta-
men notat b) in lege Julia, quæ cavetur, ne quis inter reos adulterii
referat eum, qui tum sine detractione reipublicæ causa aberit,
non comprehendit eos, qui revera præsentibus sint, & pro absentibus
saltem habeantur, ut puta, qui in vigiliis militant, quoniam
scilicet non aborare debeant, ut se representent.

F

a) vid.

a) *vid. l. 7. ff. ex quibus caus. maj.* b) *l. 15. §. 3. ad l. Jul. de adult.*
§. 18. In domestico statu vivunt servi. Atque hic quidem
non adducam morem antiquum Græcorum & Romanorum ser-
vos, companulis ad id destinatis, a somno excitandi, cuius Lucianus
a) meminit: Deinde mane ad tintinnabulum expergefactus di-
scussus ab oculis dulcissima somni parte una sursum ac aorsum cir-
cumcurfus. Et aliquanto post: b) Dum hac tecum loqueris, sonuit
tintinnabulum; jamque ad eadem tibi redeundum est. Quorum &
verba Seneca c) pertinent: Quanta celeritate signo dato glabri ad
ministeria decurrunt? Propius ad rem facit, quod olim certa servo-
rum munia in curando somno fuerint adhibita. Apud Curtium d)
Belon Philotæ objicit: Auro argenteoque vehicula ejus onusta totis vi-
cis stetit: ac ne in vicina quidem diversorii quemquam commilitio-
num receptum esse, sed per dispositos, quos ad somnum habeat, omnes
procul relegatos, ne murmurantium inter se silentio verius quam sono
excitaretur. Huc pertinent forte & silentiarii servi, ad id destinati
ut reliquorum servorum murmura potissimum quietis tempore
coërcerent. Meminit eorum Salvianus e): Pavent quippe Allores,
pavent Silentiarios, pavent Procuratores; prope ut inter istos omnes
nullorum minus servi sint quam Dominorum suorum: ab omnibus ca-
duntur, ab omnibus conteruntur. Equidem Titus Popma f) ad silen-
tarios servos etiam Senecam in quadam epistola respexisse arbi-
tratur, dum referat, certos servos in familia cæterorum servorum
murmur cohibuisse. Sed probabiliter intelligitur a Popma Episto-
la Senecæ, in qua familiariter cum servis esse agendum vivendum-
que inculcat g), ubi quidem mentionem facit, quod secundum
mores Romanorum, dum Dominus cibum capit, *virga murmur o-
mnino compescatur*, veruntamen hic a Seneca silentiarios seu qui ad
id principaliter, ut silentium vel maxime quietis tempore procu-
rarent, habeantur non intelligi, sed potius Triclinarchas, & ipse
contextus ostendit, & observavit jam Laur. Pignorius h).

a) de mercede conduclis mihi T. I. oper. p. 319. b) p. m. 330. c) de
brevitate vite. Conf. Causaub. ad Sueton. August. c. 92. p. m. 307.
d) lib. 6. cap. 11. n. 3. p. m. 401. e) lib. 4. de gubern. f) de operis
servorum p. m. 31. g) est Epistola 47. h) de servis p. m. 309.

§. 19. Cum his silentariis non miscendi sunt silentarii, de quibus sunt integri tituli in utroque Codice a), qui inter Principis ministeria erant & excubias agebant ante cubiculum Principis, sum vel in Consistorio ageret, vel cum Consistorianis suis exteris, ut eorum Legatis, quorum quidem munus non erat humile, uti Zonaras scribit b), sed honorificum & multis privilegiis fulctum, excusabantur enim a tutela, a praestatione item tironum & equorum c), & pro diversitate graduum atque dignitatum clarissimi vel spectabiles dicuntur. d)

a) in Codice quidem Justiniano Lib. 12. tit. 16. in Theodosiano vero lib. 6. tit. 23. b) in Anastasio. c) l. 2. Cod. Theod. de decur. & silent. d) l. 25. C. de excus. tut. & l. 30. §. fin. C. de inoff. test. Plura vide ap. Gothofr. ad d. tit. Cod. Theod. passim, potissimum, ad l. ult. cod. Perez. ad Codic. Justinian. d. 1. Gutheri de offic. somnus August. lib. 3. cap. 29. pag. 304. seq.

§. 20. Ad statum domesticum pertinent etiam liberi, qui sunt in potestate patria, si modo sint legitimi. Notari autem hic omnino meretur, Parlamentum Gratianopolitanum anno 1637. d. 13. Febr. judicasse prolem, quam mulier protulit, a qua maritus quadriennium abfuerat, esse legitimum partum, quasi possibile fuerit ut mulier ista per fortem imaginationem putaverit, se in insomniis rem habuisse cum marito, atque sic concepisse a). Sed relictius haec sententia habetur pro inepta, quippe cum naturaliter impossibile videtur, ut homo absque conjunctione viri concipi possit, unde & dicta parlamenti Gratianopolitani sententia a Parlamento Parisiensi ut injusta & in conceptionem sanctissimi Salvatoris injuriosa declarata. b)

a) Deusing. in Hist. factus extra uterum geniri p. 46. seq. Erasus. Francisci part. 2. der lustigen Schaubühne discurs. 6. p. m. 123. seqq. b) Francisci d. l. p. 127. conf. Experimentif. Mannus Medic. Critic. Discurs. 44. n. 7.

CAPUT III.
^{no}
JURE CIRCA SOMNUM ET
SOMNIA INTUITU DOMINII.

SUMMARIÆ.

Dormiens an acquirat possessionem. Explicatur Paulus in l. 1. §. 3. de A. P. §. 3. & constitutio Decii in l. 3. de acquir. & retin. poss. §. 2. referuntur aliorum expositiones §. 3. Constitutio Decii an ad furiosos extendi debeat? §. 4. an ad dormientes? §. 5. Dormiens acquirat possessionem in causa peculiari §. 6. Dormiens retinet possessionem §. 7. Somnium Bassi de Thesuro, quo & Nevo & totius populi Romanus decepti §. 8. Dormiens non potest codicillos facere. §. 9. An idem dicendum de eo qui laborat morbo somnifero? Casus ex Zachia §. 10. Responsio Zachia ad istum casum §. 1. cujus rationes singula examinantur §. 12. 13. Distinguitur inter morbi paroxysmum & ejus cessationem, &c. §. 14.

§. I.

Sufficiant ista occasione personarum, pergo ad res. Harum **S**us est vel in re vel ad rem. Illud dominium est, quod naturaliter a possessione incipit. De acquisitione possessionis constat regula a Paulo plus una vice inculcata ^a) est; ad possessionis acquisitionem & animum & corpus requiri. Unde quærebatur an & furiosus ac pupillus possessionem acquirere possint? Respondet Paulus sibi ^b) (cujus verbis simul jungemus paraphrasin nostram:) Furiosus & pupillus (talibus scilicet, qui adhuc infans est, ut patet ex ratione subjuncta) sine tutoris autoritate non potest incipere possidere, quia deficit in iis necessarium acquirendæ possessionis requisitum animus, nam affectionem tenendi non habens licet maxime alterum & generale requisitum possessionis, detentio corporalis, adsit, & corpore tuo rem contingant. Sicuti si quis dormienti aliquid in manum ponat, dormiens ejus possessionem acquirisse ob deficientiam animi dici non potest. Sed pupillus

ET
pillus, etiam infans & potissimum infans, quia de hoc est quæstio, tutore autore incipiet possidere, quia iudicium infantis suppletur auctoritate tutoris; Utilitatis enim causa hoc receptum est, ut tutor in acquisitione possessionis dicatur iudicium infantis supplere, ne scilicet infantes nihil acquirere possint & ita miserabilis sit eorum conditio; nam alioquin si stricto iure velimus inhaerere, & ex communi doctrina de auctoritate tutorum asserere, nihil esse quod hic tutor supplere possit, cum infans plane nullum iudicium habeat, omnino pro vero esset habendum, quod nulla intentio seu nullus sensus sit infantis accipiendi possessionem. c) Osilius quidem & Nerva filius etiam sine tutoris auctoritate possidere incipere posse pupillum, qui sit infans, ajunt, quasi nimirum ad acquirendam possessionem animo non opus sit, sed corpus sufficiat: eam enim rem, possessionem nempe, facti non juris esse, ad ea vero factem, quæ juris sunt, requiri etiam animum. Hanc fuisse Osilii sententiam integer contextus ostendit. Unde simul patet, quam apte cum eadem cohaereat censura Pauli statim subsequens, qua mediante Osilium secum conciliare studet. Quæ sententia Osilii, ait, recipi potest, si ejus ætatis sint pupilli, ut intellectum capiant, hoc est, si non sint infantes. Nam hæc conciliatio & statui controversæ & menti Osilii repugnat, cujus ratio de possessione, quod facti sit, in infante commodum sensum recipit, in pupillo majore infantia, frigidum atque alienum.

a) l. 3. §. 6. l. 8. de A. & A. P. b) l. 1. §. 3. eod. c) respice omnino ad eadem Pauli verba in l. 32. §. 2. eod.

§. 2. Revera igitur inter Jure Consultos veteres de præfata quæstione fuit dissensio nullo distinctionis medio dissolubilis. Quod ipsum clarius patet ex definitione Imperatoria. Ita enim Imperator Decius A. Rufino rescripsit a) Donatarum vel venditarum, aut legatarum &c. rerum quarumcunque tam mobilium, quam immobilium a quacunque persona, quæ dominium vel possessionem transferre potest, non solum tutori, sed & infantibus, si cum sine auctoritate tutoris vacua possessio tradita

corpore solo & absque animo quæritur. Quamvis enim hæc usque fiat auctoritas sententiarum diversarum de hac quæstione, affirmantibus eam Otilio & Nerva, negantibus alius cum Paulo auctoritatem Tutoris requirente, & opponentibus, quod infans nullum habeat iudicium, nullum animum, adeoque non possit possidere, hoc est, rem detinere cum animo sibi habendi, tamen consultius videtur interim, licet animi plenus non fuisset affectus infantibus, & imo ex juris computatione plane nullus, nihilominus ipsis possessionem per traditionem seu modum acquirendi derivativum esse quæsitam, idque non tam ex ratione Otilii, quod possessio sit facti, non juris, animus autem tantum in acquisitione eorum, quæ juris sunt, requiratur, quippe cum non solum hæc subtilitas aperte videatur pugnare cum possessionis definitione, verum etiam possessio secundum doctrinam consultissimi Papiniani multum ex iure mutuetur; sed utilitatis causa, & ne infantes deterioris conditionis sint aliis hominibus, neve privilegium, quod ipsis datum est, quod scilicet non possint ob deficientiam animi obligari aut puniri, torqueatur in ipsorum odium, & ab acquisitione ipsis utili arceantur. Præcipuis cum inutilis hac parte videatur esse subtilitas Pauli, concedentis, infantes auctoritate tutorum posse possessionem acquirere, non posse sine eorum auctoritate. Si enim Paulus utilitatem infantum in ista definitione respexit, & a juris stricti sententia abstraxit, uti expresse ad utilitatem eorum, quod acquisitionem auctoritate tuorum attinet, se respicere profitetur, quid obstat, quo minus, & in apprehensione ab ipsis infantibus sine auctoritate tutorum facta, utilitatis gratia possimus admittere, ut per fictionem quandam juris æquitate subnixam, animo sibi habendi res, quas corporaliter tangunt, si modo ab aliis sit ipsis tradita, detinere censeantur; alioquin enim, sicuti consultissimi viri Papiniani responso (a Triboniano in Pandectis per incuriam omisso) continetur, si strictum jus & regulas de acquirenda possessione secundum rigorem sequi volumus, vel ipso Paulo fatente, nec quidem per tutorem possessio infanti poterit acquiri, quia nempe nihil est, quod tutor hic ex voluntate infantis, agat aut si p. leat.

a) l. 3.

a) l. 3. C. de A. & Retin. poss. b) l. 49. pr. l. 1.

§. 3. Hanc genuinam puto constitutionis Decii paraphrasin, quamvis miris modis distingvant hic Juris interpretes, ut pugnam inter Decium & Paulum tollant, increpantes videlicet glossam, quod primo loco & ipsa huc aliquatenus inclinaverit, & alia potius omnia apprehendentes, vel quasi Imperator loquatur de infante, qui aliquod iudicium habet, vel quod in specie in rebus donatis exceptio a regula Paulina fieri debeat, vel quod res donata hic tradita sit seruo infantis, vel quod pertineat constitutio Imperatoria ad crepundia, cum quibus infantes libenter ludunt, vel denique quod res donata infanti autoritate tutoris tradita fuerit: a) Confirmat nos in sententia nostra, quod videmus eandem expositionem placuisse acutissimo Willenbachio b).

a) vide Gloss. ad d. l. 3. C. Brunn. ibid. Facin. l. 8. c. 19. Doucl. Comment. Jur. Civile lib. 5. c. 11. b) ad d. l. 3. C. p. m. 82.

§. 4. Ergo Imperatores in dicta quidem lege Pauli sententiam, qua infantes rejecerant. Ceterum cum Paulus infantibus supra furiosos & dormientes junxerit, an & de his constitutio Imperatoria intelligi debeat quaeritur? Non dicam quae Paulo fuerit sententia, utrum putaverit furiosum autorem tutore possessionem acquirere posse, quemadmodum id de infante affirmat. Adfunt pro utraque sententia in exposita Pauli lege conjecturae; & si obiter agram textum inspicias, ubi Paulus a) ait; furiosum nullum negotium curare posse; pupillum omnia tutore autorem agere posse, videtur quidem ibi Paulus statuere ab iis, quae infans tutore autorem gerere potest, ad furiosum argumentum non procedere; sed accuratius pensitanti Pauli sententiam apparebit eum non instituisse ibidem comparationem inter furiosum & infantem, sed inter illum & pupillum infantia majorem. Quicquid vero hujus sit, se non dubitare Brunemannus b) profitetur, dicendum esse simpliciter infuro furiosis quari possessionem per curatorem, neque immerito, quia in furioso adest eadem utilitatis & aequitatis ratio, quae in infantibus. Hoc semel admissio, putamus etiam constitutionem Decii ad furiosos esse extendendam ob identitatis rationem, & quod alioquin, ut Imperator loquitur, nec per tutorem furioso posses-

possessio possit acquiri. Neque obstat, quod illa constitutio Codicis non videatur admittere interpretationem extensivam, utpote juri communi derogans c). Derogat enim, sed ex æquitate, adeoque hæc derogatio favorabilis est, non odiosa, cum nulli hic fiat præjudicium, nisi subtilitati juris. Accedit quod & alias in jure, quod favorabilia attinet, qualis hoc loco est acquisitio possessionis, in furioso pro consensu habeatur, quod non possit per dementia[m] contradicere d).

a) l. 5. de R. J. b) ad l. 1. ff. de A. & A. P. c) per l. 14. ff. de LL. d) l. 2. §. 2. ff. solut. matrim.

§. 5. Quæ cum ita sint, non errabimus opinor, si decisionem Decii extendamus etiam ad tertium casum Pauli, si quis dormienti quid in manum ponat, & tunc utilitatis causa dicendum esse dormientem acquisivisse possessionem. Nam eadem æquitatis rationes & hic obtinent, si nimirum quis hoc fecerit cum animo transferendi possessionem; de hoc enim casu loqui Imperatorem modo notavimus. Alia enim est ratio acquirendæ possessionis in modo originario, scilicet in occupatione. Ibi enim nihil tam naturale est, quam ut voluntas dominorum rem suam vel possessionem rei suæ in alium transferre volentium exitum habeat a), unde & leges facile defectum, qui in furiosis & infantibus erat, suppleant & eorum consensum præsumunt; at in acquisitione originaria, cum factum alterius hominis non accedat, sed totum negotium ab animo apprehendentis dependeat, nihil etiam hic est, quod leges supplere possint, præmissis cum facile dari possit occasio ad lites, si lex Decii ad ejusmodi acquisitiones extenderetur. Quamvis forte etiam in dormiente acquisitionis originariæ ne quidem quoad corporalem detentionem possit dari exemplum.

a) §. Per traditionem 40. Inst. de R. D.

§. 6. Illud autem puto esse extra controversiam, possessionem, quæ nobis ministerio corporis alieni, etiam invitis & ignorantibus acquiritur, acquiri quoque dormientibus. Ita acquisimus possessionem per servum aut filium, qui in potestate est, & quidem earum rerum, quas peculiariter tenent, etiam ignorantes, sicut Sabino & Cassio & Juliano placuit, quia nostra voluntate intelliguntur possidere, qui eis peculium habere permisimus. Igitur ex causa peculiari

ari & infans & furiosus (cur non et ique & dormiens?) acquirunt possessionem & usucipiunt; verba sunt ipsius Pauli a), quod & Iavolenus approbat b). Debuisse igitur Paulus in precedenti quaestione de infantibus & furiosis non ita rigidior esse, cum hic tam facilis fuerit. Nam & haec assertio, quod quaedam nobis ignorantibus acquirantur, si regulam de possessione animo & corpore simul acquirenda pressus sequi velis, cum ea non convenit. Unde & Paulus hoc loco non ad veram dominorum voluntatem, sed ad praesumptam provocat. Et diserte iterum Papinianus: utilitatis causa singulari jure hoc receptum asserit, ne cogentur Domini per momenta species & causas peculiorum inquirere c).

a) l. 1. §. 5. de A. & A. P. conf. l. 3. §. 12. eod. b) l. 24. eod. c) l. 44. §. 1. eod.

§. 7. Affinis praecedentibus est quaestio de retinenda possessione; quam & ipsam Paulus a) pro dormientibus definit. *Si servus, inquit, meus vel filius, peculiari vel etiam meo nomine quid retinet, ut ego per eum ignorans possideam, vel etiam usucipiam, si is furere cepit, ut meo per eum ignorans possideam, vel etiam usucipiam, si is furere cepit, donec in eadem causa res fuerit, intelligendum est, & possessionem apud me remanere & usucapionem procedere, sicuti per dormientes quoque eos idem nobis contingeret. b) Ratio petenda ex dictis Proculi c): Si is, qui animo possessionem saltem retineret furere (aut dormire) cepisset, non potest dum fureret, (aut dormiret) ejus saltem possessionem amittere, quia furiosus (item dormiens) non potest desinere animo possidere.*

a) l. 31. §. 3. de usurpat. & usucap. b) adde Gloss. ad l. 3. §. 3. de A. & A. P. c) l. 27. eod.

§. 8. Ad modos acquirendi domini pertinet inter alios etiam inventio thesauri, ad cujus detectionem non parum facit fama, unde & in Codice Theodosiano a) prohibitum est, ne quis aliena loca per famam suspecta rimetur. Sed fama profecto occasio esse poterit inveniendi thesauri, non vero est inventio ipsa, neque per famam solam thesaurum acquirimus. Unde maximum stultitiae exemplum dedit Nero Imperator, quod fidens Cefellio Ballo, Praeno, & homini mentis turbidae, qui in somno viderat, latere in agro suo ingentem thesaurum, neque autoris aut ipsius negotii fide satis spectata, neque missis vilioribus, per quos nosce-

G

ret

ret an vera affererentur, tumorem ipse ultro auxit ac trirèmes & delectum navigium misit, qui velut partam prædam aveherent. Dignus profecto non minus stulto populo, qui ut se principis stultitiæ accommodarent, partim occasione arrepta summa facundia & adulatione servili regimen Neronis commendabant, quasi nova ubertate provenirent terræ, & obvias opes deferrent dii, partim luxuria spe inani suffulta consumebant veteres opes, quasi oblati, quas multos per annos prodigerent, donec eventus ostenderet, falsa fuisse ac inania Bassi somnia, & divitiarum expectationem inter causas paupertatis publicæ fuisse. Rem fusius narrat Tacitus *b)*, & non dissimile exemplum Principis Italiæ decepti spe vana thesauri ex arte chymica comparandi ex Antonio Possevino recenset Forstnerus *c)*.

a) l. 2. de thesauris. b) l. 10. Ann. cap. 1. seqq. c) ad Tacit. d. l. p. m. 227.

§. 9. Ad acquisitionem domini pertinet etiam successio si ve sit testamentaria sive ab intestato. A testamenti factione excluduntur inter alios & furiosi, quos uti a Paulo jam aliquoties cum dormientibus comparari vidimus, sic eadem comparandi ratio non displicuit Juliano *a)*. *Furiosus, ait, non intelligitur codicillos facere, quia nec aliud quicquam agere intelligitur, cum per omnia & in omnibus absentis vel quiescentis loco habeatur.* Igitur sponte exinde sequitur: quiescentem seu dormientem non posse codicillos vel testamentum facere.

a) l. 2. § 3. de Codic.

§. 10. Et de his forte nullum est dubium. Sed quid si testator morbo aliquo somnifero laboraverit. An & tum valebant testamentum vel codicilli, vel quicunque actus civilis fuerit celebratus? Formemus casum. Et ecce, casum proponit Paulus Zacharias *a)*. Decefferat vir quidam illustris ex affectu soporoso subet scilicet vel lethargo, vel pseudo lethargo, aut simili, ac paulo ante obitum nonnullas pensiones juxta facultatem, quam habebat, transfulerat; dubitabatur de validitate hujus translationis pro eo quod præsumeretur a parte, illum non fuisse in actu translationis sui juris. Jam videamus, quid responderit in hoc casu Zacharias.

a) quest.

ad quæst. Medico-Legal. tom. 3. consil. 29.

§. 11. Initio dicit: extra controversiam fuisse, quod vir ille illustris decesserit ex morbo aliquo soporifero, ac perinde esse, si-ve lethargus fuerit, si-ve Coma vel Subet, vel Cataphora vel Catacbe, vel Caros, cum hi morbi omnes in eo conveniant, quod sensus internos lædant, & vix differant secundum magis & minus, spolianteque hominem rationis & memoriæ usum; sequi itaque, quod & ægrotus ille illustris tempore translationis non habuerit mentis & rationis usum. Deinde, si homo somno naturali oppressus non habet rationis usum, multo minus validos esse posse actus ab homine factos sopore ac lethargo detento. Tertio; affectus soporosos apoplexiæ non solum esse similes, sed & tunc interficere, si in Apoplexia terminentur, itaque & actus prope mortem maxime celebratos ab homine, qui ex soporoso affectu deficiat, non secus ac ab Apoplectico celebratos esse habendos, & irritos ac invalidos omnino esse. Quarto: Phreniticos non esse mentis compotes; jam vero rationem multo magis lædi in soporosis affectibus; quam in phrenitide. Quinto: Ad translationem pensionum requiri, ut transferens cognoscat momentum translationis, personæ, in quam transferri debet, conditionem ac merita, causam item translationis & alia plura. At in soporosis affectibus tantum abesse, ut homo ad hæc sufficiat, ut ne ad formandas quidem simplices enunciationes sit habilis, quæ sola simplicium apprehensione fieri potest. Neque ob stare dictis, quod ægrotans in dato casu interdum annuendo vel renuendo, prout res exposulabat, responderit, quia quotidie alii dementes ita ex consuetudine loquendi respondere solent, & aliquando in somniis etiam homines moveantur & sentiant, & quamvis per nutum etiam pensio transferri possit, procedere tamen id saltem in iis, qui usu rationis gaudent. Denique non ob stare, quod inter soporosos affectus detur unus altero levior, qui parum aut nihil rationis usum turbant, qualem fuisse & hunc in præsen- ti casu morbum, exinde concludi possit, quod ad ea de quibus interrogatus fuit respondit congrue; nam ad ista responderi, omnino fuisse soporem in dato casu gravissimum, quod ægrotantem paucas post translationem horas extinxerit.

S. 12. Consilia ut plurimum ad gratiam, quæstum & nudam
consulentis relationem scribi, ex Tholofano & aliis observavit
Autor Parthenii litigiosi a). Simile quid Zachia in elaboratione
hujus consilii contigisse, & infirmitas rationum, quibus assertio-
nem suam firmat, & quæ alio loco in eadem materia docuit,
persuadent fere, certe svadent. Nam quod primum ejus præsup-
positum attinet, ac si morbi soporiferi omnes in eo convenienter,
quod hominem rationis & memoriæ usu spolient, ac consequen-
ter actus eorum haberi debeant pro nullis, de eo in quæstionibus
ipsis b) valde fluctuat. Modo enim eandem de Lethargo, Caro,
& comate inculcat regulam, addens, quod habendi sint hi homi-
nes tanquam mortui, & quod regula: Quod actus, quem
quilibet sanæ mentis faceret, etiam teneat in demente, non habe-
at locum in iis, sed quod omnia eorum gesta sint irrita & nulla, si-
ve gerantur in morbi principio sive in augmento; c) modo ait,
forte in principio morbi actum ab infirmo geri posse, ut cum pru-
dentia congruere videatur, & tum posse præsumi, rationem vel
parum quid vel nihil omnino detrimenti pensasse. d) Modo
observat in specie quoad Coma, id esse vel vigil, quando ægro-
tantes habent propensionem ad somnum ac facile dormiunt, sed
facile etiam excitantur ac parumper evigilant, vel somnolentum.
In prioribus rationem minus lædi; & actus eorum irritos esse
non debere, si quid faciant, quod quilibet sanæ mentis faceret.
e) Denique asserit f): Quoniam plerique ex iis, qui in febribus
insaniunt, cum morti sint proximi, ad mentem parumper rede-
unt; ideo & si constet infirmum, lethargicum aut comatosum ante
mortem prudentes quosdam actus fecisse, quales sani homines
faciunt, locum hic habere conjecturam pro validitate eorum an-
tuum. Quæ omnia cum isto præsupposito parum coherant, &
adversus responsum Zachia objectiones suppeditant.

a) lib. 2. c. 5. n. 31. p. m. 328. b) lib. 2. quæst. Medico-Legal. tit. 1. quæ-
st. 15. c) d. l. n. 4. 5. 6. d) ib. n. 7. e) ib. n. 10. f) ib. n. 12.

S. 13. In altero argumento, dum a somno naturali ad statum
hominis lethargo laborantis argumentatur, præter modo dicta
videtur insuper confundere ea, quæ homo iste ægotans in ipso
somo præternaturali gerit, cum iis, quæ gerit in tempore mo-
menti

mentaneæ quasi vigiliæ. In illis quidem procedit argumentatio. Sed de illis non erat quæstio. In tertio porro argumento nullum est robur; Et logicus tiro videt, nullam esse in istis connexionem. Lethargus est affinis Apoplexiæ; Ergo quemadmodum Apoplectici carent ratione, ita Lethargici; Aut: Lethargus in apoplexiâ desinens interficit. Ergo actus comasatorum paulo ante mortem gesti sunt nullius momenti. Adversus autem quartum Zachariæ argumentum de Phreneticis desumptum ea, quæ ad primum & secundum notavimus, repetimus: Idemque & intuitu quinti monemus, dum ait, soporosos homines ne quidem enunciationes simplices efferre posse. Valer enim haud dubie hæc assertio in ægrotantibus saltem, dum actu dormiunt. Non valet in præfato casu, cum ægrotans, ut ipse fatetur Zachias, annuendo & alio modo *congrue & prout res postulabat* responderit; adversus quam objectionem Zachias inepte refugium quærit in instantia de demoniis, ut potè qui sibi respondeant ex consuetudine, non tamen respondeant congrue & prout res postulat. Denique cum Zachias putat in dato casu fuisse soporem non levem, sed gravissimum, quia ægrotans paulo post fuerit mortuus, revocare in mentem debuisse, quæ modo a) ex ipso excerptimus.

a) *S. præced. in f.*

S. 14. Igitur nobis in supra a) propositæ quæstionis definitione sequelstratis affectibus, & relicto isto incerto duce sic procedendum videtur. Quamdiu ægrotans ejusmodi somnum istum non naturalem dormit, nullus actus civiles gerere aptus est. Quando vero, durante etiam adhuc morbo, in statu aliquo vigiliæ momentaneæ est constitutus, ex conjecturis de validitate actus judicari debet, quæ uti propter infinitam suam varietatem certis regulis includi nequeant, ita nullus tamen dubito, quin valide ex modo gerendi possint extrui, an nimirum ægrotans gesserit eo modo, uti homo sanæ mentis alias eisdem actus gerere consuevit. Sed hic putarem aliquid interesse inter actus ultimarum voluntatum & qui inter vivos dicuntur. In illis, si saltem per nutus ad interrogata alterius respondeat, fere conjectura sumetur, ultimam istam voluntatem esse nullius momenti, quoniam testamentum ad interrogationem alterius factum non validum est b). At in

contractibus inter vivos, qui interrogationem alterius non ita respondent, perinde erit, siue sponte a grotans voluntatem suam aperiat, siue ad alterius interrogata respondeat, etiam nutu, modo id fiat congrue. Adeoque ego quidem mallem casum a Zachia propositum, quamvis adhuc paululum obscurum, tamen ex iis, quas Zachias ipse refert, circumstantiis in favorem ejus, in quem pensio fuit translata, & pro valore illius translationis definire.

a) §. 10. b) arg. l. 21. ff. qui test. fac. possunt, l. 29. C. de Testamento. Adde Facin. l. 10 c. 17. Job. Georg. Schmid de nuu cap. 20.

CAPUT IV.

De

JURE CIRCA SOMNUM ET SOMNIA IN CONTRACTIBUS.

SUMMARIA.

An contractus dormientis valeat? §. 1. An dormiens consensum tacitum habeat? Nova expositio textus Pauli in l. 1. §. fin. in autor. tut. §. 2. An tutor tacito consensu possit auctoritatem interponere? Dd. negant. Notatur Mantica. §. 3. Argumenta negantium §. 4. quibus respondetur §. 5. 6. 7. Explicantur alii textus Pauli, unus in l. 3. de autor. §. 6. alter in l. 1. §. 2. §. 3. de tutelis. Genuina ratio cur mutus & surdus non possint esse tutor. §. 7. Origo erroris communis §. 8. Dormientes obligantur ex consensu presumto. §. 9. An juste Caligula dormienti Saturnino Scapite nutanti res in auctione venales addixerit? §. 10. Judicium Bochoridis contra Thonidem mercedem propter somnium a juvene postentem §. 11. Resellitur censura. Erodii de isto judicio §. 12. censura nostra de eo & de factio Dionysii citibardam sona pecunia eludentis §. 13. Juramenta in somnis prestita. Exemplum piscatoris ap. Theocritum §. 14. Quid sentiendum de juramento Evangelii somniantis? §. 15. Vota in somniis facta an obligent? §. 16. Jejunia Pontificiorum ex ipso Jure Canonico Impugnata. Somni causa jejunantibus cibus permittitur §. 17. Ad quid teneatur qui in venditione servum vigilacem esse promissus? §. 18. Servus in somno urinam facient an reddiberi possit? §. 19.

§. 1.

Ita sensim simul ad actus intervivos sumus perducti. Unde queritur, an contractus dormientis valeat? Pro affirmativa dic poterat, in dormientibus mentem quandoque vigilare & raticem partem sua munis obtinere. Sed facit tamen maxime pro negativa, quod licet in somniis homo quandoque eadem facere videatur ac dicere, quæ extra somnum faceret aut diceret, & ita ratio videatur sui juris esse, vere tamen sopita est & dormiens voluntate caret, ita ut neque loquatur neque faciat, quod mens & voluntas facere ac dicere diceret, sed prout Phantasia varias rerum imaginis rationi offerens ex iis etiam ea, quæ neque sunt neque nullo modo fuere dormientem effutire cogit a).

a) Zach. qu. Medico Legal. lib. 2. tit. 1. qu. 12. n. 6. & 9.

S. 2. Caret itaque dormiens consensu expresso. An & tacito? Sic videtur. Quoniam consensus tacitus saltem ex factis personarum, per expressum consensum mentem suam declarare valentium elicitur a). Itaque etsi alias secundum tritam regulam, qui tacet, consentire videatur, & patiens, ut pro ipso fidejubeam habeatur pro mandante b), non tamen id procedet in furioso, non procedet in dormiente. Atque hoc ipsum inculcare voluisse Paulum ego arbitror, cujus verba sic παρρησιασθησιν c): Tutor etiam si alius, si præsens sit negotio & taceat, auctoritatem suam interposuisse censetur, tamen si invitus sit retentus per vim, & taccat vel patiat pupillum cum alio contrahere, non valet, quod agitur; neque enim præsentia corporis sufficit ad auctoritatem; sed maxime requiritur præsentia animi; quæ eo casu si invitus fuerit tutor retentus ex sola taciturnitate non poterit elici; quoniam conjectura ex taciturnitate desumpta eliditur per conjecturam a violenta detentione petitam. Igitur neque sola præsentia corporis, neque ei ad juncta taciturnitas tutoris sufficit ad tacitum tutoris consensum & auctoritatis interpositionem inferendam, ut si somno, aut morbo comitiali occupatus tutor præsens fuisset & tacuisset.

a) vid. Dn. Præsid. Philos. juris §. 129. seqq. b) l. 6. §. 2. l. 18 mand.

c) in l. 1. §. fin. de auctor. tut.

§. 3. Hanc periphrasin arbitror textui Paulino esse convenientissimam, etiam si facile prævideam, quid adversus eam opposituri sint, quibus forte non arridebit. Quid enim, inquit, hoc novæ rei est, asserere; tutorem posse autoritatem suam interponere consensu tacito? Cum tamen communis Jurisperitorum doctrina sit, ad tutorem autoritatem requiri, ut præsens loquatur, non ut taceat. Hic fateor equidem, si autoritate esset pugnandum, non legibus, me jam ad angustias esse redactum; ita quotquot evolere licuit commentatores ad Pandectas, vel quaestiones hanc committunt, vel non nisi expressam tutoris autoritatem agnoscunt. *a)* Apud solum Manciam, quem credebam controversiam istam in opere de tacitis conventionibus fufus tractasse, sequentia saltem obiter & alieno loco *b)* posita lego. *Si pupillus, aut, habeat tutorem, cum tutoris autoritate potest societatem contrahere, c)* nec tacita societates, quæ colliguntur ex actibus tutoris, excluduntur. *Nec verbis opus est, quando proceditur per actum facti, d)* licet verba sint necessaria, quando tutor interponit autoritatem in iis, quæ procedunt per actum verbi *e)*. Itaque forte per distinctionem istam tolli poterit, in actu verbi expresso consensu tutoris esse opus, in actu facti tacitum sufficere. Sed quid est jam actus facti & verbi? Nescio sane an ipse Mancica hanc distinctionem intellexerit. Et urgebunt communis sententiæ autores, non probasse Manciam sufficere aliquando tutoris consensum tacitum, cum textus ab eo adductus *f)* id saltem noter, posse tutorem possessionem rei pupillaris antea sibi venditæ privata autoritate acquirere & c.

a) vid. Dr. Struv. Exerc. 31. 1b. 41. Brunnen. repet. parat. Wesemb. ad b. 1. de autor. tut. qv. 16. Struv. differt. 5. 1b. 28. Plures citat. fufius hanc quaestionem tractans & vestigia vulgaria præmens Schmid. de nutu cap. 15. n. 17. usque ad n. 26. *b)* de tac. & amb. convent. lib. 6. tit. 13. n. 6. seq. p. m. 385. *c)* l. ut in conditoribus ad fin. ff. pro socio. *d)* l. 78. §. 1. ff. de contrab. emt. *e)* l. 1. in f. ff. de autor. tut. *f)* d. l. 78. §. 1.

§. 4. Igitur linquamus Manciam & soli in arenam descendamus cum communi Doctorum Schola. In confesso est, neque negabunt, credo, in genere consensum non saltem declarari posse per verba, sed & per facta, inter quæ suo modo etiam est
silen-

silentium a). Jam qui dicunt, auctoritatem tutoris, quæ species est consensus, tacitis ejusmodi modis non posse declarari exceptionem tradunt a regula, in qua non considerandum, quot & qui illam proponant exceptionem, sed quam bene proponant, hoc est, quæ arma adversus nos, qui nos sola defendimus Regula, ex legibus afferant. Provocant ad ipsum Paulum nostrum. Tutor, ajunt, ex Pauli doctrina tum demum autor fieri dicitur, si se probare dicit (en consensum expressum) id quod agitur b). Quid quod idem Paulus mutum a tutela rejicit, c) quod non possit auctoritatem præbere, (id est, supplet, non potest loqui, si enim taciturnitas sufficeret, & mutus tutor esset, quia hic perpetuo tacet) & adhuc clarius, surdum arcet a tutela, d) quia non tantum loqui tutor debet, sed & audire. Ergo, pergunt, vides, quod tutor in auctoritate sua interponenda loqui debeat. Quin & nostrum, quem paraphrasi modo vestivimus, Pauli textum provocatur, & quod Paulus ibi dicat, non sufficere corporis præsentiam ad auctoritatem: e) Ergo nec silentium, inferunt. Quid quod & Julianus trahitur in partes: qui non multum interesse docet, abfuerit tutor a negotio vel præsens id ignoraverit. f) Idem est, addunt, si præsens tacerit.

a) vide modo dicta §. 2. b) l. 3. ff. h. t. c) l. 1. §. 2. de tutelir. d) d. l. 1. §. 3. eod. e) d. l. 1. §. 1. de aut. tut. f) l. 14. ff. eod.

§. 5. Sed straminea profecto sunt arma postrema duo, nullum impetum plane regulæ inferentia. Quid putas? Si Paulus in textu nostro sub corporali tutoris præsentia etiam omne scientis silentium voluisset includere; annon inepte & sine ulla, etiam levissima, causa circumstantias de taciturnitate dormientis aut morbo comitiali laborantis addidisset. Quid enim somno aut morbo opus, si quæcunqve taciturnitas vigilantis & sani hominis eundem effectum producit. Annon Julianus minus sufficienter cum absente tutore comparasset præsentem & ignorantem, si idem esset effectus præsentis, scientis & tacentis? Alia ut jam taceam.

§. 6. Priora autem duo argumenta fortiora sunt in speciem, atque postremis differunt, ut arma videlicet cerea a stramineis. I-

H

gitur

gitur operam dabimus, ut lumine paraphraseos nostræ allato & ipsa liquecant. Initio quod putant Paulum auctoritatem definire per approbationem ore prolatam, falluntur egregie. Res plana est: ^{a)} Etiam si non interrogatus tutor autor fiat, valet auctoritas ejus: Exempli gratia; Cum se probare dicit id quod agitur; aut præsens in negotio & sciens tacet, vel alio modo, ut nutu, consensum suum non interrogatus tacite declarat. Hoc ipsum enim, quod non interrogatus hæc faciat, est multo magis autorem, fieri, quam si ea a Tutore ad præcedentem interrogationem applicentur, cum in præcedente interrogatione major lateat dubitandi ratio, ac si tutor non statim in ipso negotio, sed eo finito demum & sic incongrue auctoritatem interposuerit, quæ dubitandi ratio in altero casu ne quidem habet locum. Breviter; Paulus hic nequaquam definit auctoritatem tutoris, neque prolationem verbis elatam taciturnitati tutoris opponit; sed saltem spontaneam approbationem verbis significatam, comparat cum approbatione verbis significata ad præcedentem interrogationem. Igitur etiam si in paraphrasi ea, quæ de tacito consensu interspersi, omittantur, nihil tamen ex verbis Pauli adversus communem regulam poterit desumi.

^{a)} d. l. 3. ff. de aut. tut.

§. 7. Similiter de muto & surdo res est facilis. ^{a)} Mutus, ait, tutor dari non potest a Magistratu aut testatore, quoniam tales tutores dandi sunt, qui apti sunt & habiles ad rite gerenda pupillorum negotia. Jam vero mutus tutor auctoritatem præbere non potest. Nam non poterit expressis verbis consensum suum declarare. Neque conjecturis, quæ alias faciunt tacitum consensum, hic est locus. Patientia enim & taciturnitas in solis hominibus, qui fari possunt, tacitum consensum eliciunt. Ideo enim qui tacet, aliquando pro consentiente habetur, quia debuisset loqui, si voluisset dissentire. Similiter surdum non posse dari tutorem plerique probant. Etsi enim in contrarium afferre velis, surdum & expressis verbis consensum suum declarare posse, & consequenter etiam tacite; tamen aliud requisitum consensuum tam expressi quam taciti deficit, scilicet, quod non facit

le intelligat, quid geratur in ipso negotio, quoniam non audit:
Non vero tantum loqui, sed & audire tutor debet.

a) d. l. 1. §. 2. & 3. de iudicis.

§. 8. Quæ cum ita sint, miraberis forte, cur Doctores communiter tacitum consensum ab autoritate tutoris excludant. In promptu causa est. Docuit id primum Glossa. a) Imo etiam, inquit, si tacet, (tutor) videtur autorari; si scias, quod sit, & si præsens sit. Sed hæc non placent. Imo oportet eum loqui, ut hic. Facile jam poteris imaginari, quanta reverentia primi Doctores, qui Glossatorum sputa lingebant, oraculum hoc assumserint, idque per traducem ad successores suos propagaverint, usque dum de eius veritate non amplius fuerit dubitatum.

a) ad l. 3. de aut. autor. lit. l.

§. 9. Jam in viam. Etsi consensu tacito pariter & expresso careant dormientes, non tamen idem plane dicendum est de consensu præsumto. Hunc a tacito consensu inter alia & sic differre tibi a) jam ostendit Dn. Præses, quod tacitus consensus simul sit causa verorum contractuum, præsumtus quasi contractuum, quodque tacitus sit verus consensus, præsumtus autem proprie consensus non sit, cum & invitos obliget, & qui consensus alias plane non sunt capaces, ut sunt furiosi, infantes &c. Hoc ipsum Paulus innuit: Furiosus ait & pupillus, ubi ex re, id est, ex quasi contractu, actio venit, obligantur etiam sine curatore, ut in iudicio communi dividendo b); & Pomponius: c) Ex quibus causis ignorantibus nobis actiones acquiruntur, ex iis etiam furiosi nomine incipit agi posse, v. g. si quid legetur ei, aut per fidei commissum relinqvatur; unde & Ulpianus docet: d) Si furiosi negotia gessi, ad versus eum competere mihi negotiorum gestionem. Si igitur ex quasi contractu furiosi & infantes obligantur, obligabuntur & dormientes, quippe quos cum furiosis & infantibus comparari jam vidimus aliquoties.

a) vid. ejus Philos. iuris §. 133. b) l. 46. de O. & A. c) l. 24. §. 1. eod. d) l. 3. §. 5. de negot. gest.

§. 10. Ex dictis hæctenus jam facile dijudicare poterimus casus quosdam speciales. De Cajo Caligula sequentia refert Suetonius a): Auctione propostia reliquias omnium spectaculorum
H 2 (id

(id est gladiatores, qui spectaculo superstites remanserant) subje-
 cit & venditavit (Caligula) exquirens per se pretia, usque eo exten-
 dens, ut quidam immenso coacti quaedam emere ac bonis exui venas
 sibi inciderent. Nota res est; Aponio Saturnino inter subsellia dor-
 mirante, monitum a Cajo praetorem, ne pratorium virum orebro ca-
 pitis motu nutantem sibi prateriret: nec licendi finem factum, quod
 a decem gladiatores HS. nonagies ignorantibus addicerentur. Injuste
 omnino & per scelus Caligula. Etsi enim in auctionibus lici-
 tatores non tantum per verba, sed & tacite consensum suum decla-
 rare possint, unde non solum olim frequentatum fuit, ut digito
 sublato in auctione quis se licitatore proferretur, sed & nul-
 lum dubium remaneat, quod & nutu aliquis licitare possit; tamen,
 ut supra diximus nutus & similia signa consensu taciti in dormi-
 entibus pro talibus non habentur, inter homines certe; inter be-
 stias enim, v. g. hirco, signa inter homines recepta non distingere
 valenti, id vitio verti nequit, si in somno frequenter nutantem
 cornu feriat arbitratus nutationem esse signum; quod dormiens
 cum ipso se exercere velit, quale quid Poetae suo accidisse jucunde
 narrat Gallorum Satyricus Scarron. c)

a) in vita ejus cap. 38. b) Franck. Mod. Novantig. lect. epist. 105.
 Hillig. lib. 23. Donell. enucl. cap. 14. lit. C. c) dans le Roman
 Conique second part. chap. dern.

§. II. Majore impudentia actionem adversus juvenem
 instituit scortum Aegyptiacum. Historiam recenset Plutarchus
 a), ex quo pro more fusius, & momenta juris interspergens, eam
 inter res judicatas retulit Petrus Arodius b): In Aegypto, inquit,
 quidam fuit adolescens Thonides meretricule amore deperditus, quae
 cum adeo magnam pecuniam posceret, ut desperaret, ea unquam poti-
 vi posse: accidit ut ex nimio & assiduo desiderio somniaret, quae vigi-
 lans efflagrabat, quo in somno adeptus est quasi rebus ipsis & factis
 expleta libidine, ut desineret meretriculam sollicitare ac persequi;
 Nam ex umbra didicerat, quam res ipsi vana futulus, esset. Et hoc Ar-
 chedica quodam, adolescenti erga meretricem quaedam Nauraticam e-
 venisse narrat Elianus. Ignari rerum imagine gaudent. Sed quid illis
 Aegyptia? Adolescentem in jus vocat; postulat mercedem imaginarii
 bus & simulati concubitus. Nihil enim interesse, quomodo portus
 sit

fit amore, dummodo fit potius. Secundum Protagoram (ut est apud
Platonem in Theaeteto) apparentia perpetuo ei, cui apparent & quovis
modo apparent, ita vero esse, non solum modo videri. Quid ad hoc
adolescens? nescio, nisi ita fortasse: Præsidem jus be his mercedibus non
dicere. Bochoris sane, qui præerat huic cognitioni, iussit adolescen-
tem pecuniam afferre, quæ petebatur: Nam meretricem cum sit me-
retrix non turpiter petere, non impudenter: Numeram, Appende, in-
quit. Hic cum meretricem affectam numeratione illa spe animad-
vertisset: Satis est, habet (inquit) imaginis imaginariam mercedem,
& adolescentem suam pecuniam habere iussit. Sic Dionysius cum ci-
tharado, quo melius caneret, plus pecunia promississet; & crastina die
citharadus pecuniam peteret: Non rem, inquit, promisi, sed volupta-
tem pro voluptate. At iudicium Bochoridis non placuit Lamia. Ha-
ælenus Erodus, Non enim, uti insomnium, ojebat Lamia & ipsa
Demetrii scortum juveni amorem, ita umbra meretrici cupiditatem
auri ademit. c)

a) in Demetrio p. m. 788. b) lib. 10. tit. 19. p. m. 839. c) vide
Plutarch. d. l.

§. 12. Nobis vero non placet iudicium Erodii aliud pro
adolescente proferre nescientis, quam quod Prætor de mercedi-
bus ejusmodi meretricis pronuntiare non solet, comparantisque
hanc Bochoridis sententiam cum factio Dionysii. Nam adversus
illam adolescentis exceptionem ipse Erodus longe melius pro
meretrice insistit: Prætores omnino de his mercedibus cogno-
scere, cum meretrix turpiter quidem faciat, quod sit meretrix, non
autem turpiter accipiat mercedem meretriciam, cum sit mere-
trix a). Deinde factum Dionysii injustum est, sententia Bochoridis
iusta: Apposite Aristoteles b) interprete Lambino: simile est, ac
si quis nihil consequatur, cum id, quod cupiebat, non consequitur. Qua-
le illud est de citharado quodam, cui is, qui promiserat, quanto me-
lius caneret, tanto se pura daturum, mane promissam mercedem exi-
genti voluptatem se pro voluptate reddidisse respondit. Si hoc igitur
volebat uterque, satis illi factum esset, sin hoc obtentionem, illi qua-
sum atque utilitatem petebat; & hic habet, quod voluit, ille non habet,
non fuerit legi societatis cumulate satisfactum. Vides quam hæc
conveniant cum his, quæ Lamia objiciebat. Igitur Lamia qui-

H 3

dem

dem non ut scortum, sed ut Philosophus fuit locuta; parum est
quin Arodius scripserit ἀφιλοσόφως.

a) per l. 4. §. 3. de cond. ob turp. caus. addo omnino Dn. Præsidi
not. ad Strauch. Dissert. 22. lb. 9. p. 300 ff. 99.

§. 13. Quid ergo nos ad ista? Longe difficillima putamus
esse Dionysii factum & sententiam Bochoridis. Promiserat Dio-
nysius citharædo, tenebatur ex promisso actione conducti. At
adolescens meretrici nihil promiserat, nulla competebat Thonidi
adversus eam actio, non ex contractu, qui non aderat, neque ad-
fuisse, etiamsi in somnio ipsi promississet, petitam summam, nam
nec promissa somniantium eos obligant, præcipuis cum & ultra-
rius in dato casu promissionis acceptatio ad introducendam obli-
gationem perinde necessaria defecerit. Non ex delicto etiam.
Nam etsi maxime hic ab adolescente peccatum fuisset, non tamen
propterea peccatum hoc attigit Thonidem. Quod si in quasi
contractibus forte refugium velit querere meretrix, qui potissi-
mum in istis fundantur æquitatis regulis, quod nemo debeat locu-
pletari cum alterius damno, & quod beneficium nemini debeat
esse damnosum; neque sic tamen lucrabitur quicquam. Nullo
beneficio effecit ipsa adolescentem; si enim fuisset beneficium,
umbra id præstitit; ergo umbra etiam, non Thonidi solvendum
quod postulebatur. Demus lucrum sensisse adolescentem in
fornio, non erat id cum damno Thonidis conjunctum. Intercep-
tio quippe lucri in ista regula pro damno non habetur. Hæc
puto pro adolescente fuisse offerenda; atque eadem ex parte pu-
to sufficere pro excusando facto Dionysii, prout id refertur a Plu-
tarcho. a) Ille citharædo, qui in SPECTACULO quodam placebat
cum magnum præmium OSTENDISSET se daturum, nihil post
dedit, quasi gratiam ille retulisset. Quamdiu enim inquit oblectasti
cantu, tamdiu spe oblectatus es. Hoc modo si idem retulisset Aro-
dius, magis fuisset accommodum. Ita minimè circumstantiæ
variant jus.

a) de audiendo p. m. n.

§. 14. Facile etiam ex dictis dijudicari potest, qui l sentien-
dum sit de juramentis in somno præstitis, quibus aliqui d promissum
fuit. Cum enim juramenta hæc sint accessiones promissio-
NUM

num non saltem jure naturali a), sed & jure civili, b) novum effectum non producant, verum si ipsa promissio sit inefficax, non sustinebit eam juramentum; Aliud tamen hactenus observat jus Canonicum, c) volens ut ea juramenta serventur, quae salva salute aeterna possunt servari. Sed hac differentia non obstante quoad juramenta a dormientibus praestita, inter jus Civile & Canonicum non esse differentiam arbitror, cum communiter Canonistae dictam juris Canonici regulam de jurejurando, quod salva salute aeterna servari potest, ad juramenta, quae a personis ratione non gaudentibus fiunt, quales sunt infantes & furiosi, non extendunt. Itaque frustra timebat perjurium piscator ille apud Theocritum, d) qui in somno postquam somniaverat se cepisse aureum piscem insignis ponderis, simul juraverat, se posthac in mari non positurum esse pedem, sed in terra mansurum. Nam ei recte regerit hospes: *At tu ne verearis: non enim iurasti; nam neque piscem aureum vidisti, aut nactus es, tales autem visiones similes sunt mendaciis.* Nam si vigilans nec dormiens tu loca illa perquiviras, tum spes Somniorum carneum piscem requireret, ne moriaris fame, licet in aureis somniis.

a) vid. Dn. Pufend. de J. N. lib. 4. c. 2. §. 6. seqq. b) l. 7. §. 16. de Pact. l. 5. C. de LL. c) cap. 28. x. de jurejur. junct. cap. 2. de Pa. tis in 6. d) Idyll. 21. quod inscribitur à Lucio.

§. 15. Sed quid dicemus de juramento Evagrii, quod recenset Sozomenus: a) Hunc (Evagrium) formosam aspectu & vestitu exquisitum cum quidam e magistratuum numero Zelotypia laborans notum sua conjugi ac familiarem esse intellexisset, mortem ei machinari capit. Atque dormienti Evagrio cum caedes per insidias veipia ferretur, dicens visionem quandam terribilem illam videm sed tamen salutarem divinitus oblatam esse. Videbatur enim videre se in mactificio quodam deprehensum esse & catenas ferreas manibus ac pedibus injectas. Cumque jam deduceretur ad judicium & supplicio afficeretur, ad se quendam accessisse, demonstrasse librum evangeliorum, pollicitum esse, si urbe egredieretur, se e vinculis eum soluturum; jusjurandum ab illo postulasse, quod ita faceret: se autem manu ad librum adnota jurasse, se id sine dubio facturum. Itaque e vinculis exemptum & illico somno solutum esse. Sicque divina visioni sibi secundum quietem obsecrasset.

obsequentem periculum evitasse. Hic, ut mentem nostram in pauca contrahamus, nullum est dubium, quin præstatio ejus, quod Evagrius in somno juraverat, ipsi fuerit utilissimum; de justitia saltem quæritur. Non injuste fecit quod exierit, quia hic actus etiam absque juramento ab eo fieri poterat. Sed numme etiam non fecisset injuste, si contempto juramento mansisset in urbe? Ita quidem videri posset, si vestigia modo in præcedentibus dictionum presse sequi velimus; sed sola circumstantia, quæ in somnio Evagrii accessit, quod somnium ejus fuerit divinum, contrarium svadet; divinis autem somniis haud dubie obsequium præstare debemus.

a) *Histor. Eccles. lib. 6. c. 30. p. m. 156.*

§. 16. Neque tamen in eo, quod generaliter de juramentis in somno diximus, turbare nos debet, quod objici possit: in juramento invocari nomen divinum, aut, quod juramentum piscatoris apud Theocritum attinet, id referendum esse ad vota, in quibus promissio fit immediate Deo, nam nec hæc circumstantia in se considerata novam licentiam aut novam obligationem introducit; sed vel maxime ex reliquis promissionum & votorum requisitis est dijudicanda. Notabilis hanc in rem est Canon Concilii Africani a) a Gratiano in decretum b) relatus: *Placuit, ut altaria, quæ passim per agros & per villas tanquam memoria martyrum construuntur, in quibus nullum corpus aut reliquie martyrum condite probantur, ab episcopis, qui locis iisdem præsent, si fieri potest, evertantur. Si autem hoc propter tumultus populares non finitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent, ut, qui recte sapiunt, nulla ibi superstitione devicti teneantur. Et omnino nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, nisi ubi corpus aut reliquie certa sunt, aut origo alicujus habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur. Nam quæ per somnia & per inanes quasi revelationes quarumlibet hominum ubicunque constituuntur altaria, omnino reprobandentur.*

a) *can. 14. Concil. Carthag. in summa Caranza p. 181.* b) *can. 26. dist. 1. de consecr.*

§. 17. Inter vota alias referri potest & votum jejunii, quod uti cæteris paribus non simpliciter damnat Ecclesia nostra; ita

abu.

abusus ejus Pontificis non infrequens vel ex ipso tamen Juris Canonici corpore refutari poterit. Quid enim aliud faciunt, qui immodice jejuniis dant operam, quam ut meritis jejunii, tanquam bono aliquo opere inflati, opera charitatis omittant, aut certe fastidiam corporis & sensuum integritatem per jejunia & ea subsquentes vigilias frequentes destruant: Atque hi sibi dictum putant, quod ex Hieronymo retulit Gratianus. *a*) Non mediocriter errant, qui bono magno preferunt mediocre bonum. Nonne rationalis homo dignitatem amittit, qui vel jejunium charitati aut vigilias preferat sensui integritati, ut propter abstinentiam immoderata mentis aut tristitia notam incurrat. -- Audiant itaque, qui ea, quae necessaria sunt, corpori subtrahunt illud, quod per Prophetam Dominus loquitur: (Ego Dominus odio habens rapinam holocaustorum) de rapina vero holocaustum offert, qui sive ciborum nimia egestate vel somni penuria corpus immoderate affigit &c. Quamquam & ipsi Canonistae in jejuniis convetis, (quae ex Zachariae quidem sententia *b*) ab antiquorum jejuniis multum dissident, ut illorum respectu vix credat carnem ab iis notabiliter affigi posse) concedant personis jejunantibus, ut antequam cubitum eant, coenulam aliquam somni causa, in cujus rationes & quantitatem fufus inquirat ipse Zacharias. *c*)

a) can. 24. dist. 5. de consecr. *b*) *quasi, med. leg. lib. 5. t. 1. qv. 9. n. 1. c*) *d. qv. 9. per integ.*

S. 18. Antequam ad obligationem ex delictis oriendam progrediamur, non possum non corollarj quasi loco subungere responsum Caji. Constat actionem redhibitoriam non tantum ob morbum vitiumque, sed & ob promissum institui posse. *a*) De posteriori itaque casu sic Jure Consultus *b*): *Si quid venditor de mancipio affirmaverit, idque non ita esse emtor operatur, aut redhibitorio aut estimatorio, id est, quanti minoris, judicio agere potest, verbi gratia, si constantem aut laboriosum, aut curracem, vigilacem esse, aut ex frugalitate sua peculium acquirentem affirmaverit, & is ex diverso levissimus, protervus, desidiosus, somniculosus, piger, tardus, comesor invenitur: haec omnia videntur eo pertinere, ne id, quod affirmaverit venditor, amore ab eo exigatur, sed cum quodam temperamento, ut si forte constantem esse affirmaverit, non exa-*

Aggravitas & constantia, quæ a Philosopho desideretur, & si laboriosum & vigilacem affirmaverit esse, non continuus labor per dies noctesque ab eo exigatur, sed hæc omnia ex bono æquo modice desiderentur. Idem & in cæteris, quæ venditor affirmaveris, intelligimus. Atque hæc quidem Oedipo non habent opus.

a) l. 38. §. 10. de Edil. Edict. b) l. 18. pr. eod.

§. 19. Major scrupulus ex iis nasci posset, quæ in eodem capite de servo, qui urinam facit, ex Pædio scriptum reliquit Ulpianus a), eum pro sano habendum esse, si somno vinoque pressus aut ex pigritia surgendi in lecto urinam faciat; non esse sanum, si vitium id proveniat ex vitio vesicæ. Hic enim disquirendum foret, an ea, quæ Iustus de somno vinoque affert, etiam disjunctive procedant, ut nec is ut non sanus redhiberi possit, qui solo somno sepultus lectum conpurcat, quorsum inclinat Gothofredus b), an vero præcise de eo, qui somno & vino conjunctim pressus sit, loquatur, quod nobis videtur probabilius. c) Sed cum ædilitii edicti quoad servorum venditionem hodie rarior sit usus, quæstionem hanc dirimendam relinquimus Medicis.

a) l. 14. §. 4. eod. tit. b) add. l. 14. lit. b. c) conf. Zach. quæst. med. leg. l. 2. tit. 3. qv. 15. n. 12 f. m. 219.

CAPUT V.

De

JURE CIRCA SOMNUM ET SOMNIA IN DELICTIS.

SUMMARIA.

Exponitur l. 27. §. 9. ad l. Aquil. de servo, qui ad fornacem obdormivit §. 1. An Dominus ovium de damno dato conveniri possit, cujus opilio dormiens in causa fuerit, ut oves alteri damnum darent? §. 2. & 3. Medicus si opium præscripserit, & pharmacopæus dedisset opium, uter teneatur propter damnum datum. §. 4. Quid si Pharmacopæus ex proprio instinctu opium dedisset? §. 5. Quid si minister Pharmacopæi ex negligentia opium ministrasset? §. 6. Somnia ap. Romanos Imperatores quandoque Lege Julia majestatis violata §. 7. Quatenus ob

cogi-

cogitationes quæ habeatur pro reo majestatis §. 8. Rationes pro justitia
 punitorum somniorum in hoc crimine §. 9. Distinctione controversa
 sopitur §. 10. Abusus legis Juliae ap. Romanos tempore potissimum
 Tiberii §. 11. item tempore Neronis, ubi somnus in spectaculo erat pe-
 riculo §. 12. Factum Ptolemæi Aristomenem, qui eum a somno excita-
 verat, interficientis §. 13. Pœna parentum, infantes in somno oppri-
 mentium §. 14. Pœna noctambulorum aliquem interficientis §. 15. 16. 17.
 An aggressus a noctambulo possit ipsum interficere? §. 18. Sub probi-
 tione vendendi veneni §. 19. an comprehendatur opium? §. 20. 21.
 Maleficium somnificum §. 22. Divinatio ex somniis an sit magis spe-
 cies? §. 23. Et a jure divino §. 24. Et humano olim prohibita §. 25.
 Somnia lasciva an pœna obnoxia? §. 26. Quid si noctambulo aliquam
 per vim stupret? §. 27. Quid si vigilans stupret dormientem. Explicatur
 Const. Elect. 26. part. 4. contra Carpzovium §. 28. 29. Lenocinium
 committitur etiam per simulationem somni §. 30. Pœna militis dor-
 mientis in excubiis §. 31. Pœna sacerdotis ob somnum intempestivum
 confessionem revelantis §. 32. Somnus in templo non captandus, pra-
 xus circa somnum §. 33.

§. 2.

DELICTA, ut notum est, sunt vel publica vel privata. Inter pri-
 vata est damnum legis Aquiliae, cujus intuitu de eo, qui ad
 fornacem obdormivit, est elegans textus Ulpiani a): Si fornica-
 rius servus coloni, qui ad succedendam & custodiendam fornacem
 habebatur, ad fornacem obdormisset, ignemque non extinxisset
 vel univisset, ne evagetur & incendio oborto villa fuerit ex-
 usta; Neratius scribit, colonum ex locato conventum pressare debe-
 re damnum datum; quod tamen non in universum procedet, sed
 tum demum, si negligens in eligendis ministeriis fuit, aut alias debi-
 tam patrisfamilias diligentiam non adhibuit. Caterum si alius
 servus ignem subjecerit fornaci, alius negligenter custodierit, aut
 prope fornacem obdormiverit, & incendium fuerit obortum,
 nullaque culpa colono imputari possit, an ex istis tenebitur qui sub-
 jecerit, an qui non custodierit, aut obdormiverit? Nam pro sta-
 gulis est ratio dubitandi. Qui enim negligenter custodit, nihil fecit
 ex quo damnum oriretur, qui recte ignem subjecit, non peccavit, qui

l 2

obdor-

labo-
r. dies
e. des-
gimus.

n. ca-
Alpia-
ressus
um, si
ndum
ndkti-
lo so-
redus
ressus
edili-
qvæ-

ET

mit
opilio
& 3.
uter
ex
copai
Im-
na ob
cogit-

obdormivit, rem naturalem passus est. *Quid ergo est? Puto liberandum quidem esse eum, qui ignem recte subiecit; nihil autem legis Aquiliae competere actionem tam in eum, qui ad fornacem obdormivit, quam in eum, qui vigilans negligenter custodit. Nec quisquam dixerit, in eo, qui obdormivit, rem eum humanam & naturalem passum, eum deberet vel ignem extinguere, vel ita munire ne evagetur, & ita non tam propter actum dormiendi, quam propter omissionem actionis, quam vigilans facere debebat, actio adversus ipsum concedatur.* Uius hujus textus insignis est adversus eos, qui putant, legem Aquiliam coercere tantum culpam commissionis, non omissionis. *b)* Expresse enim hoc loco ob omissionem extinctionis concedi *I*Ctus asserit. Et quamvis idem Ulpianus slio in loco *b)* sibi hac parte videatur contradicere, dum dicit, usufructuarium, qui agrum non profcindit, qui vites non subserit, item aquarum ductus corrumpi patitur, lege Aquilia non teneri; sunt enim haec exempla omnia culpae omissionis; tamen non deest, quod huic objectioni respondere possimus. *d)*

a) l. 17. §. 2. h. 1. b) quod inter est Zasius ad ff. ad l. Aquil. n. 7. c) l. 13. §. 2. de usuris. d) vide proximus Dn. Praesid. ad Strauch. diss. 19. lb. 10. p. 254.

§. 2. Affinis praecedenti casui est, & ad ulteriorem expositionem legis Ulpianae facit, si opilio dormiens in causa fuerit, ut oves pastu vel alio modo alteri damnum dederint; Nullum enim hic esse dubium arbitror, quin opilio ob culpam commissam legis Aquiliae actione conveniri possit *a)*. Sed an dominus ovium eadem actione teneatur, ut is, cui damnum datum est, electionem habeat, utrum dominum vel opilionem convenire velit, quae ritur. Sunt qui hoc statuunt eo ipso in culpa dominum constituentes, quod elegerit pastorem nequam *b)*. Sed verior nobis videtur sententia adversa. Et quod de culpa domini asserbatur ex textibus juris Romani, ad rem praesentem non conducere putamus. Aut enim circa res proprias utitur quis opera hominis negligentis aut circa res alienas. Ibi ipse sibi imputare debet & de se queri, si damnum patitur *c)*, non tam quod culpam aliquam commiserit, quam propter suam facilitatem *d)*. Nec hoc eo pertinet, ut in ipsum aliquid detur actio, sed ne ipse detur, quamvis nec hoc quidem sit

fit perpetuum, non dari actionem ei, qui ex negligentia amici suū, quo cum contraxit, damnnum sensit, sed pro varietate contractuum variet, & in allegatis §. §. potius ad objectionem tacitam videatur responderi, quam genuina reddi ratio actionum ibi limitatarum. Ubi vero quis opera hominis negligentis utitur circa res alienas, ibi culpam ei aliquam imputari interdum (nam nec hoc e) est perpetuum) & ob hanc eum conveniri posse non negamus f). Sane ad actionem locati culpa ista putativa sive præsumta non sufficit, sed requiritur, ut veram admiserit conductor g) utve revera negligentis fuerit in eligendis ministeris. b) Quod si nostrum casum ad præmissa exempla examinemus, aliena omnia deprehendemus & nihil facientia ad rhombum. Qui ovibus in agro, ubi jus sibi est, pascendo præficit opilionem, circa res proprias versatur. Jam si opilio ex culpa oves in alieno damnnum dare patiatur, dominus qui id prævidere non poterat, nihil peccavit. Nec electio opilionis semper est penes dominum pecoris i).

a) arg. l. ult. C. de lege Aquilia. b) §. fin. Inst. de societate §. fin. vers. cum enim Inst. de Obl. que quasi ex delict. l. si servus servum 27. §. si fornicarius 9 ff. ad L. Aquil. l. videamus ii. pr. ff. locati. c) d. §. fin. Inst. de societate. d) ut §. præterea 3. quib. mod. re contrab. oblig. e) vid. l. f. pr. §. 4. ff. nau. caup. stipul. f) d. §. fin. Inst. de oblig. que quasi ex del. g) d. l. ii. ff. locati. h) d. l. 27. §. p. ad L. Aquil. i) adde B. Thoma de noxia animal. c. 16. n. 72. seq. p. 136 seqq.

§. 3. Hinc facile patet quid sentiendum sit de sequenti responso, quod refert Richterus a): Hat nechst verschieben erstert Sonntag nach Ostern euer Knecht die Schaafe auf die Wende getrieben/und darauff nicht achtung geben/und ihme den Schlaff besteben lassen/darüber das ganze Winterfeld ggangen. Wenn nun gleich solches ohn euer Gegenwärtigkeit / Willen und Bewust gest ehenso sey/ ihr doch dem Diath zu Weissenfee/von welchem ihr die Schäferey zu Lortersborn auff eiliche Jahr angenommen/eine ziemliche Geld. Straffe zu erlegen/auch den Schaden auff gebürliche Besichtigung abzutragen schuldig se. Scilicet mittur hoc responsum modo refutata hypothesis, ac si paterna

Amias ex negligentia familiae suae & culpa domesticorum teneatur ad restitutionem & interesse. Id enim aperte proficitur Richterus eamque in rem citat Carpozovium *b)*, apud quem simile responsum pro defendenda ista hypothesis communi deprehendes. Nobis praeter dicta vel id sufficere posset, quod Serenissimus Elector sententiam nostram in quaestione assini de patrefamilias: an incendiarii damnus culpa familiae suae datum rescircire teneatur? approbaverit, atque Carpozovii opinionem rejecerit. *c)*

a) vol. 2. cons. 358. in f. *b)* part. 4. const. 17. def. 13. *c)* decis. noviss. 79.

§. 4. Pertinet ad legem Aquiliam & Medici imperitia, si perperam v.g. servo medicamentum dederit *a)* & hodie ex constitutione Carolina punitur arbitrariae *b)*. Eadem ratio est, si alia culpa medici damnus fuerit datum. Notabilis casus aliquando contigit, Medicus pro more malis literis in recepto, ut vocant, praescripserat agrotanti opium. Pharmacopaeus pro Apio legerat Opium, quod, ut notum est, vim habet somnificam sapientis damnosam. Igitur medicamento preparato pro salute mors data est agro *c)*. Quari poterat, utrum conveniri potuissent medicus & pharmacopaeus, aut unus eorum & uter, legis Aquiliae actione? Subsisto. Pro medico quippe dici potest, ad culpam ejus non pertinere, quod male scribat, cum secundum vulgatum proverbium (nos docti male scribimus) ille defectus fere communis sit eruditis. Ulterius etiam si ad culpas referri debeat, non tamen spectare videtur ista culpa ad legem Aquiliam, cum lex Aquilia coerceat saltem culpam, quae causa vera fuerit damni dati *d)*. At haec Medici culpa fuit saltem causa per accidens aut sine qua non. Pro pharmacopaeo vero etiam videtur asferri posse, non ipsi imputari posse, ut culpam, quod literam male exaratam accuratè dignoscere non potuerit, neque enim hoc spectare ad artem suam, sed tantum ut intelligat nomina herbarum ac medicamentorum eaque secundum normam a Medico praescriptam misceat. Igitur forte hic casus tanquam maxime inopinatus pro fatali foret habendus, neque locus dandus poenae arbitrariae Constitutionis criminalis, cum ad praefatum ejus articulum *e)* non videatur applicari posse.

a) §.

a) *S. 7. Inst. ad E. Aquil.* b) *artic. 134.* c) *vid. Mylli Hortum Pbfici
losi. p. m. 523.* d) *vid. Dn. Praesid. ad Strauch. XIX. 17. p. 264
seq.* e) *scil. d. art. 144.*

S. 5. Aliud dicendum foret, si pharmacopœus ex proprie
instinctu & temeraria quadam audacia artem curandi sibi vindicans
imperite Opium dedisset. Quoniam enim apud nos Pharmacopœi non licite
praxin medicam exercent a), eo magis peccabit majoremve committit
culpam, si aliena officia invadens, ex imperitia quid admittat & damnum
det, unde & responderunt Medici Lipsienses b), chirurgos qui opiata
agrotantibus inconsiderate subministrantes sæpius causa damni & mortis
fuerant, eos peccasse tum in Medicinam, tum in salutem proximi contra
quintum Decalogi præceptam. Quapropter & in hujusmodi casu lo-
cum haberet haud dubie præfata Constitutionis Carolinae pena.

a) *vid. D. Amman. Med. crit. cas. 65.* b) *op. eund. cas. 62. p. 384.*

S. 6. Quod si vero minister pharmacopœi ex imperitia vel
negligentia damnum dederit, forte, dum opium distincte scriptum
fuerit opium suppeditando, an & tum Pharmacopœus teneri de-
bebit? Ita pronunciant consilia Academiae Altorfinæ, a) quia
Dominus suo periculo ejusmodi ministros adhibuerit & aliqua-
tenus culpa reus sit, quod opera imperiti hominis usus fuerit, cum
oportuerit eum explorare, cujus peritia & fidei esset, quem
adhibuit. b) Et hæc multo magis dicenda sint, ubi de vita hominis
agitur, re omnium pretiosissima, quæ facillime in discrimen
adducitur extremum, si in medicamenti præbitione vel pauxillam
erratum & aliud pro alio, ne dicam res venenata & noxia pro sa-
lucari pharmaco data fuerit. Nec obstat, quod supra c) diximus,
actionem non concedi, si quis in re propria opera negligentis mi-
nistri fuerit usus; nam pharmacopolium & medicamenta in eo in-
ter res mere proprias non sunt referenda, sunt enim comparata in
utilitatem publicam. Sed & hic tamen distingvendum arbitror,
an pharmacopœus fuerit negligens in eligendis ministeriis, d) an
minus, adeoque si ab initio examinaverit ministrum in arte, nul-
lamque imperitiam in examine debito modo instituto in eo de-
prehenderit, & ipse per aliquot temporis spatium expertus fuerit,
cum in præparatione medicamentorum non esse negligentem,
super-

superueniens aliqua negligentiam aut occultam ministri imperiti-
am domino imputari non posse arbitror.

a) edita a Ritterhusi consil. 31. p. m. 127. b) arg. §. ult. Inst. de
oblig. quæ ex quas. delict. nascuntur. l. 5. §. f. de O. & A. l. f.
libi Nautæ caup. stabul. c) §. 2. d) arg. l. 27. §. 9. ad Li
-100 Aquil.

§. 7. Transeo ad crimina publica. Inter ea eminet crimen
læse majestatis, utrum & hoc per somnium committi poterit? Si
exemplis judicandum foret facile affirmativa se insinuaret. Sub
Claudii Imperio referente Tacito a) Equiti Romano nocturnæ quie-
ter species objecta fuit, tanquam vidisset Claudium spicæ a corona evin-
ctum, spicæ retro conversis, eaque imagine gravitatem annonæ dixisset.
Quidam pampineam coronam albenibus foliis visam atque ita
interpretatum tradidit, vergente autumno mortem principis ostendi.
Ullad batul ambigitur, quæ alicunqve in somnio ipsi fratrique peni-
tentiæ allatam. Similia crimina tempore Constantii punita fuisse
narrat Amasianus Marcellinus b): Mercurius, ait, --- si per quie-
tem quisquam, ubi suspirans natura vagatur, vidisset aliquid amico nar-
rasset, id venenatis artibus coloratum in pejus, patulis Imperatoris au-
ribus infererat, & ob hoc homo tanquam inexplicabili obnoxius culpa,
gravi mole criminis pulsabatur. Hæc argente vulgatus fama, tan-
tum aberat, ut proderet quisquam visæ nocturna, ut egre homines
dormisissent se præsentibus faterentur externis, merebantque docti quid-
dam, quod apud Atlanteos nati non essent, ubi memorantur somnia
non videri. Quoniam vero exemplis non judicandum est, sed ra-
tione vel legibus, ideo alia via hic erit eundem.

a) Annal. XI. c. 4. b) Histor. lib. 15. p. m. 38. edit. Lindenbrogii.

§. 8. Atque adeo id quidem constat, non esse in arbitrio no-
stro, quas per somnum imagines phantasia formet, ideo non pos-
sunt etiam imputari illa, quæ quis in somniis agere sibi videtur,
nisi quatenus talibus interdum cogitandis cum delectatione im-
morans eorum imagines alte animo impressit. a) Deinde etsi in
hoc ultimo casu aliquatenus homini imputari possint præceden-
tes cogitationes, regulariter tamen ista imputatio in poenam non
est sufficiens in foro humano, etiamsi post casu quodam, puta per
subsequentem confessionem, ad notitiam aliorum perveniant,
quia

quia sunt actus mere interni, per quos nemini noxa inferatur, ad-
 eoque nullius hominis interest; ut ob eosdem quispiam puniatur
 b), quorum omnino videtur respexisse Jctus, dum, cogitationis
 poenam neminem pati, inculcavit c). In contrarium tamen afferri
 videntur posse sequentia. Hactenus regulas fuisse traditas, quas
 nemo forte negaverit. At in laesa majestatis crimine, quod
 omnium maxime laedit Rempublicam, esse exceptionem a regula.
 Etsi enim forte legibus Romanis Justinianicis cogitationes ejus-
 modi neque hic puniantur d), non tamen in praesenti quaestione
 & potissimum in recensitis casibus videndum, quid legibus Ju-
 stinianicis justum sit, sed quid in genere Principibus quibus-
 cuoque jure & ex dictamine rectae rationis liceat. At vero in cri-
 mine laesae majestatis non dicam taciturnitatem & conscientiam
 criminis, ut exemplo Thuani e) patet, sed & cogitationes etiam
 puniri, si in notitiam veniant, ex variorum populorum moribus
 declarari potest. In Anglia sola cogitatio de offendendo Consi-
 liario Status mortis meretur poenam f). In Gallia cum nobilis ho-
 mo Franciscum I. occidere se voluisse Franciscano sodali reli-
 giose confiteretur, & ab eo sceleratae istius cogitationis veniam
 efflagitasset, Rex a fraterculo sceleris admonitus consententem re-
 um comprehendi ac Judicibus curiae Parisiorum sisti iussit, a qui-
 bus capite damnatus est. g) Atque huc forte respexit & aurea
 Bulla, dum disposuit, in hoc crimine voluntatem sceleris eadem
 severitate qua effectum puniri h), pro cuius rigoris justitia addu-
 ci poterit, cogitationes ejusmodi quatenus sunt motus secundi,
 suo modo in potestate hominis esse, adeoque si vitiosae sint, ipsi
 posse imputari & quamvis per eas directe nemini inferatur noxa,
 quatenus mente retinentur, non tamen hoc loco tam ipsas puniri,
 quam quod in notitiam aliorum pervenerint, ac si scandalum a-
 liis fuerit praeibitum, ad quod tollendum exemplo opus sit, neque
 esse omittendam sui cautionem principi, justumque esset timo-
 rem ab eo, qui tanti sceleris malitiam etsi imperfectam semel con-
 traxit, adeoque etsi iniquitatis adhuc paululum lateat in poena ca-
 pitali cogitationum, eandem tamen uti in omni magno exemplo
 utilitate publica compensari. i)

a) Dn. Pufend. de J. N. lib. I. cap. 5. §. 11. b) Idem illustris auctor. l.

§. c. 3. §. 14. e) l. 18. ff. de penis, d) arg. d. l. 18. non obfl. l. 5. pr. verb. cogitaverit C. ad l. Jul. maj. vid. Dn. Præsid. ad Struckh. Ex. 29. ib. 3. p. 437. e) vide Priolan lib. 1. c. 4. & 6. f) l' Auteurs de l'histoire du ministère du Cardinal de Rubelieu part. 2. p. 182. En Angleterre, si quelqun est convaincu d' avoir eu seulement la pensee d' offenser un Conseiller d' Estat, rien qu'il ne l' ait pas mis en execution, la loix du pays veut, qu'il per de la vie, comme criminel de leze Majeste au premier chef. g) Bodinus de Rep. lib. 2. c. 5. p. m. 339. §. l. 4. c. 7. p. 734. h) cap. 24. §. 1. i) vide Tacit. Annal. 14. cap. 44. n. 7.

§. 9. Ue vero ad somnia veniamus proprius, neque hic absurdum erit, si dixerimus, interesse Reipublicæ, ut illa quandoque observationi legis Julæ Majestatis subsint. Neque enim hic tantum puniri ipsa somnia, tanquam quæ in potestate hominis non sunt, sed puniri cogitationes scelestas interdum habitas, quarum indicia sint somnia formas a mente vigilante deliberato impressas repentia. Aut si vel hoc durum nimis aut fallax videatur, non puniri somnium ipsum, sed scelus, quod quis narrando somnium, & quod invito ipsi contrigerat postea volens approbando contrahat. In crimine vero læsæ Majestatis etiam reos fieri posse, qui initio fuerint invitæ; Ita M. Cassium invitum a militibus Romanis in Imperatoris locum, quem per nefas interfecerant, suffectum, capitis reum judicavit senatus. Sane enim, dum vis violentiaque adest, abesse crimen, sed eum, qui aut, dum cogitur, non repugnat, aut semel coactus postea quiescit, delinquere. Inde in Concilio Ancyrano, eos, qui vidiebant se adactos idolis sacrificasse, si cum eis maxime inferretur, non contra acclamassent, non profudissent lacrymas, deinde vero si in templo idolorum comessissent, Patres censuissent, jam non vi sed voluntate deliquissent. a) Flenda esse ejusmodi nefanda somnia; non in scandalum & irritamenta aliorum detegenda. Viam aperiri perduellibus, quibus horrenda sua crimina tegere possent, si detectio somniorum, ejusmodi gravi poena non coercetur. Fore enim ut quisquam, qui scelus id summum animo meditaverit, amicis rem per speciem somni narratus sit, tentans hoc modo atque explicans istorum judi-

judicia, & accessum, pronusque si eum affectus fuerit, Jara ab-
jecta crimen nudum siscere, id specie nocturna quietis obtecturus,
si spe sua frustratus fuerit, &c.

a) vid. *Erod. Res. jud. lib. 7. tit. 32. cap. 10. p. m. 374. seqq.*

§. 10. Itaque ut inter Scyllam & Charybdia tuti procedamus,
videtur omnino detecto eiusmodi somniorum, quæ imagines sce-
leris ipsius vivis coloribus representant, jure ex dictis rationi-
bus, capitali poena coerceri posse. Ut si quis narret se somnium
habuisse quasi Principem interficeret, aut quasi cum hoc vel illo
consilia de nece Principis aut turbando Reipubl. statu formaret
&c. cum ex revelatione ejusmodi somniorum grave damnum o-
mnino republica possit incurrere. Justius tamen & hic procedi
arbitramur, si publicata prius lege severe prohibita fuerint istæ
somnia, de eventu aliquo in-
certo & non de facto proprio fuerint concepta, sive eventum i-
psum depinxerint, sive sub figuris hieroglyphicis representave-
rint; eorum revelationem, ut in legem majestatis peccantem pu-
niri velle, crudele foret atque tyrannicum. Ut si quis somniaret,
mortuum fuisse Imperatorem, aut alium quendam Imperatorem
fuisse electum, aut alium perduellionem in rem publicam tentasse,
& quæ esse possant similia.

§. 11. Ad posteriorem vero classem utique pertinuerunt so-
mnia, ob quæ tempore Claudii & Constantii innocentes fuit
animadversum a). Fuit vero Legis Julia in primis seculis maxi-
mus abusus potissimum tempore Tiberii. Refert enim Seneca b):
Paulum virum Pretorium fuisse delatum, quod annulum, in quo
erat imago Tiberii, matella & obscenis admovisset, & Lucius
Ennius Eques inter reos majestatis fuit delatus, quod imaginem
Principis ad promiscuos argenti usus adhibuerit c). A Caracal-
la Imperatore damnati sunt, qui urinam in eo loco fecerant, in
quo imagines erant Principis d). Sub Domitiano mulier inter-
fecta, quo l ante statuum Principis exuisset e). Ergo non miran-
dum, si & in somnia innoxia fuit animadversum.

a) vide §. 7. b) lib. 3. de benef. c. 26. c) Tacitus Annal. l. 3.

Plura vid. ap. Sueton. c. 85. in Tiberio. d) Spartianus in vita
c. 5. p. m. 226. seq. e) Nipilius in Domitiano.

§. 12. Quin nec somnus tum temporis sine casibus periculo adhiberi poterat etiam in rebus ludicris & nullius momenti. Et enim cum Nero pudendo exemplo publice histrionem ageret, gravior inerat nobilibus metus, si spectaculo defuissent, ne scilicet absentia ipsis, quasi Principem contemnerent, imputaretur. Igitur alii dum diem noctemque sedilibus continuant, morbo exitiabili correpti sunt. Sed tamen & presentia æque periculi plena, cum multi palam, plures occulte adessent, qui nomina ac vultus, alacritatem tristitiamque cœventium scrutarentur. Unde tenuioribus statim irrogata sunt supplicia, adversus illustres dissimularum ad præfens & mox redditum fuit odium. Ac Vespasianus a Phœbo liberto tanquam somno conniveret, est increpitus, ægreque meliorum precibus fuit obrectus a). Quæ flagitia Neronis prolixè demonstrare non attinet, cum nulla circumstantia pro his excusandis historia allata suppeditet.

a) Tacit. l. 16. Annal. c. 5.

§. 13. Non dissimilis tyrannidis exemplum dedit Rex Ptolemæus. Cum enim eum magister ejus Aristomenes in præsentia Legatorum dormitantem excitare iussisset, adulatores Regis stomachabantur, non decere videbatur, ut si somnus eum multis laboribus & vigiliis defatigatum oppressisset, quisquam in hominum conspectu admoneat, sed debere ista seorsim fieri, ne reverentia Regi debita lædatur. Igitur Ptolemæus Aristomeni virulentum poculum misit, iussitque ut id hauriret a). Etsi enim concedamus Aristomenem aliquatenus reverentiam Principi debitam hac parte violasse, cum & simplicis amicitia leges exigant, ut ne alterum facile in aliorum præsentia corrumptam b) & alias molestus sit jucundum somnium videnti qui excitat, auferat enim voluptatem etiam si falsam, effectum tamen vere habentem c); hæc omnia tamen minime ad læsæ majestatis crimen & poenam capitalem sunt sufficientia.

a) vid. Plutar. b. de adulatore & animo discernendo f. m. 272.

b) quod latius exemplis illustrat Plutar. d. l. c) Seneca Ep. pist. 102. inir.

§. 14. Post læsæ majestatis crimen gravissimum fere est homicidium, quod cœcavit lex Cornelia de Sicariis & veneficiis.

Hic

Hic in initio quaeri poterat: An & qua poena puniendi sint parentes
vel etiam nutrices infantes in somno opprimentes. Est evidens
ea de re Epistola Pontificis, sed obscurior illa & generalis nimis.
De infantibus, ait Lucius a), *qui mortui reperiuntur cum patre &
matre, & non apparet, utrum a patre vel a matre oppressus sit ipse
vel suffocatus, vel propria morte defunctus, non debent inde securi
esse parentes, nec etiam sine poena. Sed tamen consideratio debet
esse pietatis, ubi non voluntas, sed eventus mortis causa fuerit. Si
autem eos non latet, ipsos interfectores esse, scire debent se graviter
deliquisse. Quidam autem penitentiam trium annorum iudicant
esse debere, quorum unum peragant in pane & aqua. Ideoque di-
stinguentium opinio hic videtur locum habere, utrum persona in-
fantem opprimens iustum praetextum habeat infantem in lectum
sumendi, & forte ex nimia lassitudine somno inopinatio opprima-
tur, & ita infantem opprimat, tunc enim ob cessantem hic culpam
poenam quoque cessare debere. At si mulier ebria fuerit, aut nu-
trici contra prohibitionem parentum infantem in lectum sumentem
contingat, ob culpam poenam extraordinarium vel relegationis vel
carceris vel multae pecunariae locum habere b). Ita responderunt
Scabini Lipsienses anno 1603. versus Weiffensee. Hat J. P. sein
Kind nur etnes Jahres alt/ trunckener weise zu sich ins Bette ge-
nommen/ dahero erfolget/ daß er es im Schlaffe erdrücket und
ersticket / darau auch die Magd so des Kindes halben gemietet
etlicher massen Schuld gehabt/ daß sie ihme als einem truncke-
nen Manne das Kind folgen lassen ze. So werden sie beyde
wegen solcher Verwarlosung 8. Tage lang mit leidlichem Ge-
fängnis billich in Straffe genommen.*

a) c. 3. x. de his qui filios occid. b) vid. *Quirin. Kubaeb cent. 10.
de cad. 8. qv. 8. Gomez. l. 3. resol. c. 3. n. 19. Magnif. Dns.
Ziegl. ad Lancell. Instit. Jur. Canon. l. 1. tit. 25. §. 11. p. 175. Carpz.
Pract. Crim. qv. 15. n. 33.*

§. 15. De noctambulis frequens Doctorum est quaestio, an
si quis ita dormiens alterum interfecerit, puniri ut homicida de-
beat a)? Neque enim desunt casus, ubi ejusmodi homicidia con-
tingerint. Juvenis quidam b) eum pridie cum collutore in contem-
tionem venisset, de nocte per somnum consurgebat, sumtaque de
partie-

pariete sic aduersarium in proximo cubiculo confodiebat. In Quo facto reuersus ad lectum somnum porro in multam lucem protrahabat, donec a licitoribus excitatus fateretur, visam sibi in quiete quod socio manum intulisset. Similiter de Anglo quodam refert Zabarella c), qui dormiens Parisiis de nocte exiuerat monasterium Benedicti usque ad flumen Sequana, ubi & puerum repertum interfecerat. Atque idem domum reuersus adhuc dormiens collocauit se in lecto. De his igitur & similibus casibus si verba constitutionis Clementinae d) nude pensitemus, dicendum videtur, eos non esse puniendos. Si furiosus, aut insanus, ait Pontifex, seu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens suum occidit vel mutilat inuasorem. Quin & si in mentem Pontificis inquiramus, comparat dormientem cum furioso, infante, & eo, qui moderamine inculpatae tutelae usus fuit. Atque hi quidem, ut constat, non puniuntur; Ergo neque dormiens seu noctambulo puniatur.

a) vid. Gail. l. 2. Obs. no. n. 29. Menoch. de A. J. Q. cas. 327. Zach. Quaes. Medico-Legal. l. 2. t. 1. qv. 12. n. 14. seqq. Barbosa ad Clement. unic. de homicid. §. plures, qui ab his citantur. b) vid. Neuhuf. l. 2. fatid. c. 2. §. 2. p. 15. c) in d. Clement. unic. de homicid. d) d. Clement. unic.

§. 16. Sed rectius Doctores praefati id universaliter non procedere, sed potius Clementinam limitatione indigere statuunt, dormientem qua talem non esse puniendum, puniri tamen posse ob culpam praecedentem vel dolum subsequentem. Si enim quis dormiens sciverit se habere consuetudinem surgendi & laedendi alios, in culpa est, si solus non dormierit vel non curauerit cubiculum claudi; item si rixa cum aliquo praecesserit, & noctambulo scieus cum altero dormiverit in una domo atque arma non absconderit, culpa est, & in hoc casu homicida nequaquam furioso erit comparandus, sed potius putatori arborum, qui prope viam publicam aut vicinalem ramo dejecto alicui damnum dederit, si non proclamauerit, ut casus evitari poterit a). Hunc igitur puniendum esse volunt, sed extra ordinem saltem ut homicidam culposum. Neque obstat, quod somnia plerumque sint indicia

dicia affectuum in vigilantibus, atque sic præprimis in eo, qui cum altero rixatus fuerat, præsumi eum in vigilia cogitasse de altero interficiendo. Quemadmodum enim hæc indicia quandoque fallunt, ita etiam si quis vigilans desiderium habuerit inimici occidendi; potuisset tamen ratione sui juris existente desiderium illud coercere. At in somno voluntas non erat libera nec intelligebat, quod perpetrabat. Quod si verò quis homicidium in somno commissum vigilans ratihabuerit, & approbaverit, poena ordinaria plectendum esse homicidam non male Doctores dicaverunt, fuit enim tum, ut Philosophi loquuntur, ignorantia saltem actionis comes, non causa.

a) §. 5. *Inst. de L. Aquilia.*

§. 17. Atque ita Doctores circa hanc quaestionem distinguentes sequi malo, quam sententiam Pappi, cujus hæc sunt verba 2). Allein Jacob Bonjour b) schreibt, daß man in solchem Fall, wie auch wenn ein Francksinnger/der am Haupt nicht wohl wahrheit ist/ jemant tödtes sich bey der hohen Obrigkeit Bescheid erholten soll. Welche Meynung mir sehr wohlgefällt/aus Urfachen (die er daselbst c) einführet. Und wenn mir ein solcher casus vorkommen solte: würde ich hindangeset aller andern/ wiewohl hochgelehrten Männer Gutdüncken/ mich an dieselbe Meynung halten. Suum cuique pulcrum. Patiamur Pappum suo abundare ingenio & defectum pati iudicii. Est hoc consilium proiis, qui fundamenta Juris egregie non docti hæsitant, quoties casus obvenit, qui non expressis verbis legibus est definitus. Non fatigandus est princeps bonus quaestionibus, nisi de rebus arduis & obscuris. Ipse Tiberius etsi tyrannus patres oblique castigavit, quod cuncta curarum ad principem rejecerent d). Qui & vir sapiens paratus esse debet in ejusmodi quaestionibus Principi, qui non semper jura in scrinio pectoris servat, consulere. Quod si verò quis hæc parte sibi met ipsi dissidat, Cui nomen non meretur.

a) in annot. über das Holländische Kriegerrecht Art. 3. p. m. 49.

b) in axiomat. l. 1. Pandect. ad l. 14. ff. de offic. presid. n. 42.

c) n. 3. d) Tacit. Annal. l. 3. c. 35.

§. 18. Quod si autem ejusmodi noctambulo diris agitatus in somniis aliquem invadat, an invasus poterit se defendere cum inva-

invadentis internectione, si aliter evadere non possit? *q*varitur. Ita quidem arbitror, cum nullum ipsi jus sit alterium invadendi, & nulla causa appareat, quare alter propriam salutem post ipsius habere debeat. Etsi enim ejusmodi in vasor, dolo malo careat, jus tamen defensionis, ut recte monet Grotius, *a*) primario & per se nascitur ex eo, quod natura quemque sibi commendat, quodque adeo non possit non quisque omni constu ad propriam salutem expediendam incumbere, non autem ex injuria aut peccato ejus, abs quo periculum intentatur. Scilicet ad innocentiam defensionis sufficit, quod alteri non sit jus ad me invadendum & occidendum, neque in me sit obligatio mortem citra reluctantiā subeundi. De cetero cum proprius amor omnes alias considerationes (scilicet præter socialitatem) longe superet, non potest non naturaliter homo in pari cum altero periculo constitutus, non sibi potius quam alteri consulere, & cum periculum illud ab altero mihi immerenti creetur, eo minus invidiosum est malum in autorem suum recidere. *b*) Nec obstat, quod, quam modo *c*) exposuimus, Clementina comparet dormientem aggressorem cum eo, qui moderamine inculpata tutelæ utitur. At hic illicite interficitur nec poterit moderamen in uno actu in utroque habere locum. Nam instituitur illa comparatio a Pontifice non intuitu justitiæ, sed quod neuter horum voluntatem habeat alterum interficiendi. Igitur simile non est extendendum ultra tertium. Quippe & voluntatis intuitu est differentia. Noctambulo nihil vult, is vero qui tutela inculpata utitur, vult aliquid, ut nempe se defendat, etsi non hoc velit, ut alterum interficiat.

a) l. 2. c. 1. §. 3. *b*) vid. Pufend. lib. 2. c. 5. §. 5. *c*) vid. §. 14.

§. 19. Pergo ad alterum legis Cornelie caput de veneficiis. Nam Legis Cornelie capite quinto, qui venenum necandi causa fecerit, vel vendiderit, vel habuerit, plectitur. Ejusdem Legis poena afficitur, qui in publicum mala medicamenta vendiderit vel hominis necandi causa habuerit. Notatur autem solum in ea lege venenum, quod malum & quod hominis necandi causa habetur. Nam præterea etiam datur venenum, quod ad sanandum est comparatum. *a*) Est enim primo venenum, notante Bartolo, *b*) quod sua quidem natura & per se malum ac noxium est, sed aliis sub-

is substantiis admixtum toxicam vim exuit, & fit bonum ac salutare remedium; ad quod genus referuntur etiam es, quæ homini quidem perniciose sunt, sed pecoribus & jumentis profunt. Deinde venenum dicitur, quod per se nocivum & est & permanet, nec ulla mixtura isalubre effici potest, neque hominibus neque jumentis. Denique venenum est, quod malitiose ad occidendum hominem est aptatum, sive sit prioris, sive sit secundi generis. Lex Cornelia videtur secundam ac tertiam speciem sub nomine venenali mali comprehendisse. Unde & ex pharmacopolis nostris indistincte prohibentur. Sed prima species permittitur pharmacopolis, chirurgis, veteramentariis & pigmentariis c).

a) vid. l. 3. princ. C. D. 1. ad L. Cornel. de Sicar. b) ad d. l. 3.

c) vid. Const. Aldersina responsi 31. p. m. 129.

§. 20. Ne tamen & hi in fraudem legis Corneliæ ejusmodi venena vendant sub prætextu, quasi non vendita fuerint hominis necandi causa, sed ad bonum usum, sapienter cavuit Gloriosissimus Imperator a): Es sollen auch die Obrigkeit an jeden Orten die Apotheker und andere, so Gift verkauffen oder damit handthieren/ in Gehuld und Eyd nehmen/ daß sie niemand einlig Gift verkauffen noch zustellen ohne Anzeigung/ Vorweisung und Urlaubung derselben Obrigkeit. Quod si itaque sub hac formula juramentum a Pharmacopolis fuerit præstitum, an sub veneno ipsa etiam opium censetur interdictum? quæri poterat. Opium maxime nocivum & venenatum esse communis est Medicorum assertio, quam fufius defendit Casparus a Reyer b), contra quam tamen ex modernis Medicis graviter differit Cornelius Boutekæ c). Cum enim opium inter præcipua medicamenta retulisset, sic opinionem suam defendit: Hiervor erschrickt ein jeder unvorsender, und die Doctores mit dem Anhang der Apotheker fassen an zu schelten/ daß wir mit schädlichen Dingen das Leben und die Gesundheit zu bewahren rathen. Aber man muß sich an die Lasterer nicht kehren oder dessentwegen von der Wahrheit abschreiten. Denn das Opium ist so wenig als ein Messer/ womit man Brodt schneidet/ böse oder schädlich/ und eben auff die Art/ wie man mit diesem einem Menschen den Hals tan abschneiden/ so schadet man auch mit jenem. Wie den selbst

L

unse

unsere Doctores mit ihren Seentblättern und Rabarber, so sie dessen zu viel geben/ oder zu öftters iemand damit um den Hals bringen können; was aber das Opium vor ein schädliches Ding sey/ kan man in Indien erfahren/ wofelbst es die Menschen nicht bey Granen/ sondern stückweise/ als ob es gleichsam Brodt wäre/ beyessen. Doch dieses gehen unsere Widersacher vorbei d) oder sie überreden sich und alle Welt/ daß unsere Nation so etwas nicht vertragen könne/ welches doch die Erfahrung/ wenn sie darauf Achtung geben/ widerleget.

a) *Const. Crim. art. 37. ad quam Confer Clafenium in Comment. ibid. Carpz. Pr. Crim. qv. 20 n. 7. & seqq. b) in Campo Elyso facund. Quest. qv. 63. n. 12. seqq. p. m. 821. seqq. conf. Excell. Ammanni Medic. Critic. Cas. 62. p. 384. c) Vom menschlichen Leben/ Gesundheit und Tode part. 3. S. 45. p. m. 390. seqq. d) Ipse a Reyes exempla hac Indianorum & Turcarum profert. d. l. p. 316. & tamen postea p. 321. ad ea non responder.*

§. 12. Sed nostrum quidem jam non est, tantas componere lites. Sufficit ad nostrum scopum, quod sententia, quae opium pro veneno vel venenato habet, sive ea vera sit sive erronea, sit communis, adeoque, etsi Pharmacopoeus sententiam posteriorem veram esse opinetur, non poterit tamen salva conscientia & ne poenam incurrat opium sine praesentiu magistratus ac permisso vendere, quoniam juramenta non sunt exponenda in dubio secundum intellectum ejus, qui juravit, sed prout capere se illum profecturus, qui juramentum defert seu cui juratur. Hujus enim praecipue non jurantis causa juratur a).

a) *vide Do. Pufend. de J. N. lib. 7. cap. 2. §. 15.*

§. 22. Ad veneficii crimen etiam refertur magia. Hujus species est maleficium somnificum, quando nempe veneficae aliquem potione, malo carmine & certis ritibus soporant, ut interea ei venenum infundant vel infantulos rapiant aut necent, vel furto quid subtrahant, vel stupro adulteriove contaminent. Faciunt hoc aliquando magi naturalibus remediis soporiferis, aliquando appensione membrorum alicujus cadaveris, aliquando accensis certis quibusdam luminibus. Scilicet accendunt interdum pedes aut manus mortuorum, inunctas prius oleo quodam a demone accer-

accepto, vel ad singulos digitos candelulis affixis, interdum facibus excantatis de certi generis lychno & nota illis pinguedine, & utuntur vel accensis sibi prælucentes, vel eas domi certo loco defigentes accensas, & sopor durat, quamdiu lumen illud ferale. Singula exemplis declarat Del Rio *a*) Atque hos quidem poena ordinaria magis irrogari solita puniendos esse nemo forte dubitat.

a) *disquisit. Magicar. lib. 3. part. 1. qv. 2. p. m. 356. seqq. conf. Torrebancam de magia lib. 2. cap. 22. p. m. 223. seqq.*

§. 23. Duplex autem classis magorum constituitur in Constitutione Criminali *a*), una eorum, qui damnum dant alteri, altera eorum, qui nullum dant damnum. Ulterius magi cum Dæmone vel pactum expressum habent vel tacitum, quo posteriori tenentur illi, qui scientes adherent superstitionis observationibus, nec non ejusmodi operationibus, quæ nec rectæ rationi conveniunt, nec a prudentibus probantur &c. *b*) Ad eorum igitur classem, qui scientes adherent superstitionis observationibus neque tamen aliis damnum dant, utrum & iis referendi sint, qui divinationem ex somniis exercent quæritur? Repetendum vero hic erit ex capite primo *c*), somnia esse vel divina, vel diabolica vel naturalia. Divina ad hanc quæstionem non pertinent, quoniam hæc quidem homo observare tenetur sub peccati reatu *d*) & fere si hieroglyphica ea sint, Deus semper speciali aliqua illuminatione &c. per modum habitus infusi virum aliquem sapientem excitat, qui illa somnia exponat, ut ex sacris literis exemplo Josephi & Danielis constat. Diabolica autem quod attinet, uti de iis non est dubium, quædam a diabolo ad jussum magorum vel petium inferri, quorsum respicere arbitror Irenæum *e*), dum diabolos quosdam appellat onitropompos, hoc est, ut Del Rio exponit, malorum somniorum averruncatores & ostentatores bonorum; ita nec dubium est, artem ejusmodi somnia exponendi pertinere ad doctrinas diaboli, adeoque non male eandem ad magiam referri. Naturalium vero somniorum expositio etsi ad primum magiæ genus communiter referri non possit, quin tamen ad secundum referri debeat, nullus hæsitio, quia non poterit non hæc divinatione ad observationes superstitionis referri, quoniam prima hypothesis hujus divinationis, ac si anima humana in somno futura prædicere pos-

re possit, pertinet ad observationes superstitiosas, quod quidem, ut puto, supra se demonstravi ad oculum.

a) *art. 109.* b) *vid. Clasen. ad d. art. 109. p. m. 405.* c) *S. 44. seqq.* d) *Casp. de Reyes Camp. Elyf. qv. 37. p. m. 458. Torreblanca de Magia p. 130. n. 49.* e) *citatum Del Rio lib. 2. disquis. mag. qv. 30. sect. 1. p. m. 316.* f) *cap. 1. §. 35. & 47. adde omnino Zaciam quasi. Medico-Legal. l. 4. tit. 1. qv. 5. n. 17. & seqq. f. 291. & 293.*

§. 24. Unde a Deo severe hæc divinatio Judæis fuit interdita, dum prohibet, ne sit inter ipsos, qui iustret filium suum aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur & obseret somnis atque auguria a). Et Propheta in nomine Domini interdicit ipsis b): *Ne attendatis ad somnia vestra, quæ vos somniatis.* Quamvis autem ex eruditis nonnulli hæc dicta velint ad somnia diabolica restringere, sit tamen hoc saltem ab iis, qui persvaserunt sibi, quasi anima hominis potestate divinandi gaudeat. Et contextus perspicue ostendit, quod Deus divinationem omnem ex somniis (exceptis divinis) prohibere voluerit, eoqve spectant ea, quæ fultus differit Siracides c).

a) *Deuteronom. cap. 18.* b) *Jerem. c. 29. v. 8.* c) *cap. 34. vers. 1. seqq. adde Zepperum lib. 4. expos. Legis Mosaicarum forensium cap. 4. p. m. 284. & seqq.*

§. 25. Sed & Principes Christiani severe sapius in somniorum interpretes statuerunt. Huc pertinent utriusque Codicis tituli de maleficis & Mathematicis. Per mathematicos siquidem intelliguntur impostores, qui mathematicorum liberali nomine adumbrantes ineptias suas, profitentur se fata cujusque nosse & natalitias siderum observationes, quibus similes arioli, aruspices, augures, vaticinatores, somniorum interpretes b). Sub capitis itaque supplicio non solum prohibita fuit omnis divinandi curiositas c), sed & in specie inter reliquas enarrandorum somniorum ars expresse fuit nominata, constitutumqve, ut qui reus hujus criminis aut de jure suspectus esset, non aliter ac si læsæ majestatis crimen commississet absque ullo dignitatis privilegio torturae subijci debeat d), quod ideo haud dubie factum, quod sapissime contra frequentatas quamvis prohibitiones super salute Principis

cipis consulti deprehenderentur Mathematici, quod latius deducit in erudito ad codicem Theodosianum Commentario Jacobus Gottofredus e). Quin & Augustinus graviter invehitur in eos, qui quasvunque divinationes observant, quique attendunt somnialia scripta & falso Danielis nomine intitulata, quam investigationem dignam judicavit Gratianus, ut Decreto eam infereret f). Sed hodie certe moribus, ut puto, Imperii communibus connivetur huic somniorum interpretationi, quo jure, quæ injuriis, non dixerim.

a) Theodosiani lib. 9. tit. 16. & Justiniani lib. 9. c. 18. c) Gottofred. in not. ad l. 10. de Episcop. audiens. lit. k. e) l. 5. C. de malef. & matrem. d) l. 7. C. eod. e) ad l. 6. de malef. & matrem. p. m. 125. f) can. Non observetur C. 26. q. 7.

§ 16. Venio ad delicta carnis. Imputari in foro humano ea, quæ in somniis lascivis contingunt, non solere, constat, quæ fuit somnium Julii Cæsaris, dum visus est per quietem matri stuprum intulisse, ob quod tamen ipse Cæsar etsi ethnicus confusus memoratur a Svetonio a), quamvis non putem Cæsarem vigiliantem cogitationibus incestuosis huic somnio dedisse ansam. Magis vituperanda Biblis apud Ovidium b), quæ

Spes obscenas animo dimittere non est

Ausa suo vigilans: placida resoluta quiete

Sape videt quod amat. Visa est quoque jungere fratri

Corpus & erubuit, quamvis sopira jacebat.

Non tamen erubuit abeunte somno, optavit potius, ut

Sape simili redeat sub imagine somnus.

Testis abest somno.

Quicquid tamen hujus sit, non sunt pœnæ humanæ obnoxia ejusmodi delicta, sed iusto Dei judicio relinquuntur, partim quod sint occulta, partim quod per ea damnnum non incurrat respublica.

a) in Cæsare c. 7. b) Metamorph. lib. 9. vers. 467. seq.

§ 17. Quid si igitur cum alterius læsione conjuncta sint? Difficilior est inspectio. Puta si noctambulo dormiens aliquam stupraverit, an ut stuprator vel adulter erit puniendus? Peterem prius casum, vix enim puto exemplum reperiri, quod noctambulo quæ talis concubuerit forminæ. Sed jungit tamen Zachias stu-

prum noctambulorum cum eorum homicidio a). Repetenda igitur & hic ea esse puto, quæ supra b) in controversia de homicidio distincte proposui, in tantum, ut etiam arbitrer iuste puellam adversus ejusmodi invasorem, si aliter eum evadere nequeat, posse pudicitiam cum ejus intereone defendere c). Illustrabit aliquatenus dicta in hoc paragrapho sententia Actorum Lipsiensium in casu ebrii (cui noctambulo non est absimilis) pronunciata, quam refert Beatus d). Ist S. E. auff eine Nacht um des Seigers z. in Meynung in sein eigen Haus zu gehen und sich in sein Bette zu legen/ in seines Nachbauern Haus kommen/ und in deselben Schlafkammer seine Stiefeln ausgezogen und sich in seines Nachbauern Bett geleyet/ darinnen bis auf den Morgen verharret. Wie wohl dann deselben Nachbarn Eheweib auff den Morgen seine Stiefeln genommen/ die gegen E. in die Gerichten getragen und sich daselbst beklaget hat/ das dann der S. E. nicht gestehet: So mag er solcher Thar/ nemlich das er die Frau solt fleischlich erkant haben/ durch derselben Frauen Sage und Anzeigung der Stiefel allein nicht überweilt werden; sondern so er zuvor an seinen Rechten unbeschulden/ solcher Thar nicht berüchtigt wäre/ und mit seinem Eyde auff dem Heiligen wie recht sich entschuldigen dörfte/ daß ihm nicht bewußt wäre. So möchte Jhn derhalben sein Nachbauer solcher Geschicht halben pein si h anzulehen/ es muß aber gleichwohl derselbtge S. E. solches/ nemlich daß er bey der Nacht ohne seines Nachbarn willen in sein Haus und Schlaf Gemach gegangen/ sich darinnen schlaffen geleyet/ gegen demselben seinen Nachbauern mit gefähter Buß verbüssen/ und derhalben dem Gerichte oder Richter eine Bewette geben.

a) qv. Medic. legal. lib. 2. tit. 1. qv. ast. 12. n. 14. § 15. b) § 14. § 15. conf. Zachiam d. l. c) argumento eorum qv. differuimus § 17. d) de matrimonialibus Part. 2. tit. 20. p. m. 143.

§. 28. Hæc de stupro dormientium in vigilantes. At quid juris, si vigilans dormientem stupraverit. Utrum iste poena stupri violenti poterit affici? Res non incommode dijudicari poterit ex decisione casus similis, de stupro cum mente capta commisso, furiosis siquidem & mente captis, ut sæpius jam vidimus, in jure æquiparantur dormientes. Deprehendo autem inter sen-

tentias a Beato editas, anno 1549 m. Octobr. a Lipsiensibus et
qui mente captam stupraverat, poenam gladii fuisse dictatam ad-
dita illa ratione, quod mente capta propter deficientiam volun-
tatis non potuerit consentire in stuprum, adeoque id nequaquam
pro voluntario, sed pro violento sit habendum *a*), quam sententiam
etiam refert Dominus Schilterus *b*). Quamvis autem in dicta sen-
tentia simul illa circumstantia fuerit annotata, quod stuprator
deprehensus fuerit, cum mente captam vi adhibita pronam deji-
ceret, adnotavisse tamen ad istam sententiam Modestinum, (vel
ut Dn. Schilterus *c*) vult, Hartmannum) Pistorem adjicit Beatus
d), eum non placuisse subsequens temporibus, cum similis
casus offerretur, quonia n, nisi furiosa & mente capta non habe-
at consensum, stuprum tamen ejusmodi pro violento haberi non
possit, cum mente capta non possit, nolle, quia non potest velle;
& ideo pronunciatum fuisse poenam virgarum. Atque hanc po-
steriorem sententiam confirmat Serenissimus Elector Saxonie
e): Wenn eine ledige Manns Person eine wohnwiltige sündose
ledige Weibes Person beschläßt; soll er derselben nicht allein
nach billiger Ermessung einen Unterhalt machen, sondern soll
auch darüber mit Staupensschlägen verwiesen werden. Depre-
hendo eadem, quod B. Carpzovius *f*) hanc constitutionem li-
mitaverit, ac si procedat saltem eo casu, ubi absque vi cum ejus-
modi personis stuprum fuerit commissum, non autem, ubi quis
puellam non sine mentis per violentiam stupraverit, sed vereor,
ut hæc expositio sit ad mentem Serenissimi, cum ille potius in di-
cta constitutione in genere videatur definire voluisse, quod in
personas mente captas non committatur stuprum violentum, ac
ita in stupro violento non tam ad violentiam physicam quam ad
moralem, quæ scilicet infertur personæ nolenti, respiciendum sit.
Ita pro stupro violento non habetur, cum femina digito male
pertinaci anulum detrahi passâ fuit, etiamsi vis quædam fuerit
adhibita, v. g. quæ tempore diurno in civitate paululum reni-
tens, non clamans tamen & subsidia implorans, est violata. Nec
obstat ratio, quam Carpzovius Dan. Mollerum *g*) secutus affert,
quod Serenissimus in quæstione de stupro infanti illato distin-
gat *h*), utrum id per viam an absque ea fuerit illatum, ergo & ca-
dem

dem distinctio hoc loco tacite subit, cum furiosi & infantes quo-
ad juris effectus æquiparentur. Nam respondeo, Serenissimum
ibi de infante non loqui, sed de puella adhuc impubere, ut ipsi
dissentientes agnoscunt, at ab hac si infantia major sit, ad mente
captam argumentatio non procedit, illa enim intellectum habet,
hæc eo caret. Porro etsi arbuter, Electorem Gloriosissimum etiam
eum voluisse semper puniri gladio, qui infantem nondum
septennem stupraverit, nec sic tamen inferre poterimus ad mente
captam adultam. Ibi enim dicerem (etiam posito, quod ejus-
modi infans in hoc quoque casu censetur omni voluntate cæcere
& saltem ut animal considerari), a lege dissentium præsumi, tum
quod non possit non sensus reluctari in infante ob dolorem, qui
ipsi hac parte inferitur, tum quod ejusmodi stupra, si non cum pe-
riculo vitæ infantum, certe cum cruenta & gravi vulneratione
sint conjuncta, quæ utraqve ratio in mente capta cessat, quin pot-
est, si hic ex conditione animali solum argumentum ducere de-
beamus, dicendum foret, in adultis potius propensionem natura-
lem & appetitum sensitivum præsumi debere.

a) vide *Beatum de matrimo. parti. 2. tit. 26. p. m. 151. seqq.* b) *Ex-
ercit. 49. ad Pand. lb. 102. p. m. 110.* c) *d. l. d. l. l.* d) *part. 4. const. 26.* f) *ad d. const. 26. def. 1. n. 4.* g) *ad eand. const. b) d. part. 4. const. 31.*

§. 29. His præmissis circa eum, qui dormientem stuprave-
rit, sic putarem distingvendum esse. Aut quis crimen stupri dor-
miente ea, quæ patitur, perfecit, quod maxime contingere pot-
est, si somnus remediis opiatibus fuerit procuratus, & tunc puniri
debet fustigatione a), nisi Judex & hic pœnam aliquatenus, ob so-
mnium personæ innocenti dolo procuratum, exacerbandam esse
arbitretur; Aut nondum perfecit. Posteriori casu aut violentia
adhibita frustra renitente stuprata scelus adimplet, aut blanditiis
verborum eam in criminis partem trahit. Illo casu stuprator vi-
olentus erit, hoc pœna stupri simplicis eum afficiendum esse ar-
bitror. Quam & tunc obtinere puto, si perfecto flagitio persona
evigilans consensum suum vel tacite declarat.

a) *arg. d. const. 26.*

§. 30. Pertinet ad delicta carnis & lex Julia de adulteriis
etiam

etiam lenocinium mariti a) quod graviter, & si quæstus gratia factum fuerit, Jure Saxonico capitaliter punitur b) Hac autem poena non saltem illi puniuntur, qui uxores ad adulteria committenda sollicitant, sed & qui lucti gratia id fieri permittunt, v. g. ne hospites relinquant hospitium c), item, si fingant mariti se dormire, & permittant homines ad uxorem suam accedere, & postea cum adulteris transigant, pecuniam aliudve lucrum accipientes. d) Huc respexit Antonius Matthæi e) dum scripsit: *Planissime ea novella capite multat - lenones, qui nuptias prostituunt - qui uxores quæstuaras habent, id est, quæstus causa uxores ad peccandum impellunt aut peccare patiuntur. Nam qui lacunar spectant, qui non omnibus dormiunt, & stertunt vigilanti naso - bi plus quam mini stri nempe architecti & auctores flagitii sunt. Quinam vero sunt isti, qui non omnibus dormiunt. Haud dubie in mente habuit Matthæi historiam, quam refert Plutarchus g): Cabbæ Romanus invitavit ad cenam Mæcenatem. Inde eum & uxorem suam cernens inter se amittentes, leni capitis inclinatione dormire simulavit. Interea cum quidam ex servis foris arreperet ad mensam ac vinum interceptores suspiciens: Nescis infelix, inquit, soli me dormire Mæcenati. Cæterum non est hoc fortasse mirum. Erat enim Cabbæ scurræ.*

a) l. 2. §. 2. ad L. Jul. de adulter. l. 29. pr. cod. b) part. 4. const. 29. c) Brunnem. ad d. l. 29. n. 2. d) Carpz. crimin. part. 2. qv. 71. n. 24. e) de crimin. lib. 48. tit. 3. n. 11. f) Nov. 134. cap. 10. g) sermon. amatorio. p. m. 94.

§. 31. Hactenus de delictis communibus. Militibus quædam peculiaris sunt crimina, inter quæ est etiam, si miles in excubiis dormierit. Apud Romanos qui nocte circuibat, a singulis vigilibus accipiebat notas & suas tesseras. Si invenisset milites dormientes vel dereliquisset custodiam, cum focis attestations accipiebat, & mane ad triarios producebat tesseras; ex quibus cognoscebatur, qui reliquissent custodiam, & tribuno custodiæ vocato res agitabatur, si damnaretur, fuste cadebatur a) Moribus nostris pleræque constitutiones militares dormientibus in excubiis mortis poenam irrogant b) non injuste. Nam pendet

M

inde salus multorum, salus Reipublicæ. Ex hoc itaque capite defendendum erit factum Epaminondæ, quod supra c) recensuimus; ex hoc fonte ex parte addendæ sunt limitationes legibus istis pœnalibus. Scilicet cessare hanc pœnam capitalem debere tempore pacis, & ubi nullum periculum timendum: excusare a pœna morbum militis dormientis, modo talis sit, ut somnum vincere non poterit, idque evidenter demonstrare valeat; puniendum esse centurionem, qui statuto tempore militem ab excubiis non liberavit, & quæ possunt esse similes d).

a) Petr. Gregor. Tholosanus de Republ. lib. XI. cap. 9. n. 9. p. m. 82. b) vide ex pluribus Imperatoris Matthie Artificels Brief art. 39. Holländisch Kriegsrecht art. 27. c) c. 1. §. 6. v. de Pappum in notis ad Jus militare Belgicum d. art. 27. p. m. 151.

§. 31. Sunt & Sacerdotibus delicta peculiariora, quæle est revelatio confessionis. Sacerdos ante omnia caveat, ne de his, quæ ei consentur peccata, alicui recitet, non propinquis, non extraneis neque, quod absit, pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit, deponatur & omnibus diebus vite sue ignominiosus peregrinando pergat; Ita ex Gregorio notavit Gratianus d). Posterius tamen pœnæ caput ab Innocentio III. mutatum est, & constitutum, ut loco perpetuæ peregrinationis ad perpetuam pœnitentiam agendam in arcum monasterium detrudatur ejusmodi sacerdos b). Vocatur autem reticentia illa sigillum confessionis, de quo ex nostratibus fuisse disseruerunt Dn. Stryke c) & Adrianus Beyer d). Quam impia vero & perniciose de eo statuant Pontificii, videre licet ex iis, quos citat & excerptit Barbosa e). Summam eorum fere exhibet Dn. Zieglerus f). Ad hanc credentiæ revelationem pertinet, quod de Sacerdote temulento narrat Erasmus g). Quidam exorsus apud temulentum Sacerdotem peccata sua confiteri, ubi sensit hominem alium dormire, surrexit atque abiit interrupto sermone. Hoc digresso successit alter. Cumque rursus obdormivisset, excitavit hominem confitens, non inquit, audis, quæ dico. Ille somno dehilis, existimans eundem hunc esse, qui prius cœperat confiteri,

imo

imo probe audio, inquit, dixerat te effregisse serinium vicini tui, perge cætera dicere. Hoc meminerat ex confessione prioris velut insigne, tametsi dormitans & semilomnis. At confessor ille excanduit, negans se unquam fuisse seriniorum perfossorem. Hoc igitur casu qui successit, rescivit superioris arcanum. Putarem itaque Sacerdotem istum pœna revelatæ confessionis iure coarctare potuisse. Etsi enim non habuerit propositum revelandi, etsi vigilia non semper sit in arbitrio hominis, præcesserat tamen culpa & imo dolus, quod sciens & volens eo tempore, quo sacris ipsi erat inserviendum, vino se inebriasset.

a) can. 2. dist. 6. de penitentia b) cap. omnis 12. x. de penitentia. c) dissertat. de revelatione credentia. d) tract. de Sigillo confessionis. e) ad d. can. 2. & ad d. c. 12. f) ad Lancelotti. lib. 2. tit. 5. §. 9. p. 357. g) de lingua.

§. 33. Ad delicta intuitu somni commissa sed levioribus aut nullis notata pœnis referri possunt præterea tunc (1.) intuitu loci, si quis intra templum sive altare somnum capiat. Extat ea de re Constitutio Theodosii a) de securitate Asyli Ecclesiastici disposita: Postquam enim paulo ante Concilium Ephesinum servi præpœnatis cuiusdam viri immanem heri sui sævitiam ferre amplius non valentes Constantinopoli ad Ecclesias confugissent, & gladiis cincti ad altare prostrassent, rogati ut inde abirent, nullo modo obsequi voluerunt, sacrisque ministeriis fuerant impedimento. Quia etiam complures dies strictos gladios tenentes, quibusdam Clericis ipsos aduentibus vulneratis sibi ipsis necem consciverunt b). Igitur ut adversus confugientium in Ecclesias vesaniam reverentiæ loci prospiceret Imperator, constituit ut posterum non solum altaria & sacrarium vel Oratorium, verum extra id laxius aliquod spatium, quicquid scilicet trans templum ad primas usque fores ambitus Ecclesiastici erat constitutum, quod cellulis, domibus, hortulis, balneis, aris, porticibus occupabatur, jus asyli extenderetur c). Hanc autem specii latitudinem ideo se indulsisse ait, ne in ipso Dei templo & Sacrosanctis altaribus confugientium quemquam manere vel vescere, cubare vel

vel pernoctare liceat, ipsis hoc Clericis religionis causa vetantibus, ipsis qui confugiunt pietatis ratione servantibus. Ergo Clerici eos, qui intra templum somnum vel cibum capere vellent, arcere debebant, & renuentes a divinis locis ad spatia illa exteriora turbare. (2.) Intuitu loci & temporis, si quis in templo tempore ad sacrum cultum destinato dormiat, quam in rem pium edidit libellum Ahasverus Fritschius d). Huc pertinet etiam omissio somni seu vigilia in cœmeteriis tempore nocturno. Occasione enim vigiliarum nocturnarum in solennitatibus a Christianis piis observatarum aliquando data est Ethnicis maledicendi occasio de Christianis, & aliquando quoque harum prætextu multa impudice clam commissa fuerunt. Elibertinum itaque Concilium in Hispania e) prohibuit, ne fœminæ in cœmeterio pervigilent, eo quod sæpe sub obtentu orationis scelera latenter committant. (3.) Intuitu modi capiendi somnum si luxu quærat luxuriosus somnus. Ita Salustius mores perverfos Romanorum describens dicit f) eos dormire prius quam somni cupido esset, neque frigus neque lassitudinem operiri, sed omnia luxu antecapere, hoc est, ante noctis frigora, quibus alii homines quietem captant, somnum quærere g). Tangit eam Romanorum luxuriam Seneca sæpius h).

- a) l. 3. c. de bis qui ad Eccles. confug. l. 4. Cod. Theod. lib. 9. tit. 45.
 b) Socrates l. 7 c. 33. Nicephorus lib. 14. c. 32. c) conf. Jac. Gottofr. ad d. l. 4. C. Theod. p. 369. seqq. d) sub titulo der sündliche Kirchenschlüssel e) cap. 35. vide summam Caranza p. m. 81. Conf. Petr. Gregor. Tbolof. de Rep. lib. 13. c. 19. n. 17. p. m. 983. f) de Bello Catilinario p. m. 24. g) vid. Rupertum ad d. l. Salustii p. m. 121. h) Epist. 55. 56. 122. Consol. ad Helvic. c. 9. §. l. 1. de provid.

CAPUT VI.

De

JURE CIRCA SOMNUM ET SOMNIA IN PROCESSU CRIMINALI.

SUMMARIA.

Apocha in somniis debitori indicata §. 1. Somnia vel propria vel aliena non faciunt indicium in delictis §. 2. Ob Sophoelis somnium quidam ab Areopagitis tortus §. 3. An somnus repentinus sit indicium veneficii? §. 4. Somnus an indicium innocentia in reo? §. 5. Confessio delicti a dormiente facta. Veneficia in tortura dormientes §. 6. Quid probare debeat, qui pro excusatione delicti allegat somnum? §. 7. Interfectio in somno an mite genus supplicii §. 8. Crudele mortis genus per continuas vigilias §. 9.

§. 1.

Restat ut videamus, quid juris circa somnum intuitu processus. Et quidem quod processum civilem attinet, nihil quod asseramus habemus, nisi forte huc referre velis somnium notabile, quod Augustinus ^{a)} refert. Cum debitum repeteretur a quodam, defuncti patris cautione prolata, quod filio nesciente a parte jam erat persolutum, contristari homo gravissime cepit. Anxio apparuit pater in somniis & ubi esset recantum indicavit, quo invento juvenis paternum recipit chirographum. Sed ex hoc tamen somnio observationem Juridicam formare non poteris.

a) in libro de cura pro mortuis gerenda Tom. IV. oper. p. 387, seqq.

§. 2. Igitur pergo potius ad processum criminalem, ubi initio quæri poterat: An ex somnio indicium contra delinquentem

M 3

tem

tem sumi possit? Et siquidem in genere ad hanc quaestionem respondere debeamus, poterit quidem ex insomniis conjectura a Medicis somni de temperamentis hominum; quam in rem extat liber peculiaris Galeni a), quamvis & haec sint conjecturae saltem, non apodicticae demonstrationes b). Sed hic magis quaestio est de iudicii affectuum vel potius de iudicii virtutum aut vitiorum. De Pythagora referunt, quod discipulorum suorum ingenia ex insomniis probaverit c). De Zenone Plutarchus d) refert, quod voluerit ex insomniis suum quemque processum sentire, quantum in virtute profecisset, si neque exultare ulla se turpitudine neque admittere vel agere quicquam scelerate aut injuste in somniis videat, velut quasi in profundo tranquillitatis placidae perspicuo visiones & motus animi perluceant ex doctrina hilares, quod latius additis exemplis etiam ex doctrina Platonis Plutarchus declarat. Similis doctrina Epicuri, sapientem in somniis non alio affectu ob mentem bene compositam, quam per vigiliam extiturum e); Quippe

*Omnia quae sensu voluntur vota diurno
Pectore sopito reddit amica quies.*

*Furto gaudet amans, permutat navita merces
Et vigil elapsas querit avarus opes f).*

Cæterum tamen hæc talia non sunt, ut in processu criminali indicia vel ad capturam vel ad torturam regulariter facere possint, sunt enim plerumque occulta, ac sæpe fallunt, magisque, ut ex dictis apparet, affectuum & inclinationum indicia sunt, quam singularum actionum externarum. Hæ enim principaliter puniuntur, affectus incidenter: Quod vero somnia aliorum atinet, ea multo minus possunt esse sufficientia indicia vel ad capturam vel ad torturam, quoniam supra divinationem animæ per somnia negavimus, etsi eventus aliquando ostenderit, per somnia tertii præternaturalia delicta fuisse manifestata, quale est illud Arcadis cuiusdam de socio a caupone interfecto, quod referunt Valerius Maximus g) & Cicero h), quamvis hoc exemplum Iustus Oldecopi) inter modos manifestandi crimina retulerit.

a) de

a) de dignatione ex insomniis *Class. 4. oper. p. m. 432.* b) *vid. supr. cap. 1. §. 46.* c) *Hermol. Barb. l. 12. Ep. Polit. 46.* d) *quemadm. sentias te in virtute proficere p. m. 36.* e) *vid. Diog. Laert. lib. 10. f. m. 48. conf. Gassend. Philof. Epic. Part. 2. f. m. 29. 30.* f) *Claudianus prefat. ad lib. 3. de rapu Proserp. g) lib. 1. c. 7. extern. 10. h) lib. 1. de divin. p. m. 1157. i) Observ. Crimin. tit. 2. obs. ult. n. ult. p. m. 120.*

§. 3. Unde non immerito simile de somnio Sophoclis exemplum castigatur ab Ærodi^o a). Ex ade Herculis cum corona aut patera aurea gravis surrepta esset; Sophocles Poeta vidit in somnis Deum ipsum indicantem furem. Is semel iterumque neglexit iudicium. Sed sepius admonitus venit in Arcopagum & rem somniumque desere. Arcopagita iubent comprehendi, quem Sophocles nominasset. Is admota questione confessus est, & pateram retulit, inquit Cicero. Nihil novi est eo iudicio hominem comprehendi (quo hic respiciat Ærodius, nescio. Moribus nostris omnino quid novi esset). Sed somnium valuisse ad liberum hominem torquendum, profecto est quod habet admirationem; nam quantum sit periculosum in iudiciis moveri sola opinione religionis, docet Lucianus in Alexandro. Cum apud Galatiam profectum a quodam Paphlagoni servi capitis accessit essent, hoc nomine, quod filium ejus occidissent, prodito oraculo, per quod arguebantur, bestis obiecti sunt. Et tamen iis supplicio affectis stultus, inquit, ex longa peregrinatione reversus est. Quamobrem existimo, præter autoritatem Sophoclis, somniorum divinationem & summam eam interpretationem, qua pro religione facit, Arcopagitas in voce & vultu sacrilegi aliquid animadvertisse, quo moti decrevere, rei veritatem queri per tormenta. Forte tamen hæc conjectura Ærodi est otiosa. Non est novum Arcopagitas inepte iudicasse. Argumento est sylva decisionum Arcopagiticarum a Fræhero edita.

a) *Rev. judic. lib. 9. tit. 10. c. 1. p. m. 528.*

§. 4. Quoad indicia delictorum specialis elegantem eam sum de venatione refert Zacharias a): Nicolaus Copernicus a)

coena cum sorore proprie celebrata cum affluenter comedisset & bibisset, in profundum somnum & stertorem lapsus est, a quo nec ab adsstantibus nequa quoquam ullo ingenio excitari potuit, quousque post horam a coena vigesimam quartam a somno excitatus quidem est, sed nec ad rem loquebatur, nec quemquam familiarium cognoscebat, admodum impotens dum videbatur, non tamen ullo membro remanserat impeditus, etsi ad mentem nunquam redierit & vix anno transacto Apoplecticus perierit. Irreperat apud Fiscum suspicio venenationis, quae maxime cadebat in mortui Nicolai sororem Luciam, quae marito jam a nonnullis annis orbata cum fratre convivebat. Praetendebatur ergo a Fisco, illam venenum soporiferum in medicato vino fratri porrexisset, ut tutius de nocte cum Amasio commorari posset. Fovebat hanc Fisci conjecturam, quod idem Nicolaus a sorore jam semel soporifero medicamento potionatus fuerat, etsi id suum effectum non esset sortitum ob abstinentiam Nicolai; item Nicolaum fuisse in ultima ista coena optima valetudinis neque aberrasse in ratione vidus, & tamen illico a coena in accidentia praenarrata fuisse lapsum; quae quidem fere soleant sequi soporifera medicamenta excessive assumpta & contra naturam vini nimium poti sint. Sed his non obstantibus respondit Zachias, causam hujus morbi fuisse ebrietatem Nicolai; cujus responsi discussio Medicis est relinquenda. Nos abstrahendo ab aliis circumstantiis putamus, etiamsi certum sit, somnum repentinum a coena esse indicium soporiferi assumpti, tamen idem indicium per se nec sufficiens esse ad capturam nec ad torturam personae, cum qua coena celebrata esset; Non enim sequitur: dormiens aliquid soporiferi vel venati accepit, ergo id a convivante vel cibos praeparante cibus aut potui fuit admixtum.

a) *Quaest. Medico-Legal. Tom. 3. conf. 25.*

§ 5. Cum autem alias reorum favor major sit in criminali accusatione, quam accusatorum, inde quari porro potest, annon somnus indicium innocentiae reorum praebet? Ita videtur, si quis ea, quae Cicero refert a), pensitaverit. *T. Caelius Terracinenfis, homo*
non

non obscurus, cum cenatus cubitum in idera conclave cum duobus ad-
lescentibus filius esset, inventus est mane jugulatus, cum neque servus
quisquam reperiretur, neque liber, ad quem ea suspicio pertineret, id
arais autem duo filii propter cubantes ne sensisse quidem se dicerent,
nomina filiorum de parricidio delata sunt. Quid postea? erat sane
suspiciosum neutrum sensisse. Ausum autem esse quemquam se in id
conclave committere eo potissimum tempore, cum ibidem duo essent
adolescentes, qui & sentire & defendere facile possent. Erat porro
nemo, in quem ea suspicio conveniret. Tamen cum planam Judicibus
esset factum, aperiis ostio dormientes eos repertos esse iudicio absolutis
adolescentes & suspitione omni liberati sunt. Nemo enim putabat,
quemquam esse, qui cum omnia divina atque humana scelere nefario
poluisset somnum statim capere potuisset, propterea quod qui tantum
facinus commiserunt, non modo sine cura quiescere, sed ne spirare qui-
dem sine metu possunt. Apertius Valerius Maximus b) Somnum in-
noxie securitatis certissimam indicem miseris opem tulisse: Judicatum
enim esse, rerum naturam non recipere, ut occiso patre supra vulnera
& cruorem ejus quietem capere potuerint. Mihi fratres isti Coelii
magis imbecillitate indiciorum criminis commissi, quam ponde-
re indicii pro innocentia absoluti fuisse videntur. Quid enim
annon potuerant, si parricide fuissent, somnum fingere? Sane in
simili causa cum Artabanus regem suum Xerxem scelesti interfe-
cisset, filioque regis juniore Artaxerxi narrasset, ac si Rex a primo-
genito Dario per parricidium fuisset interfectus, postea autem
cum ventum ad domum Darii esset, isque dormiens fuisset inven-
tus persvasit juveni, ac si Darius somnum fingeret, unde & inter-
fectus fuit Darius e). Meminerunt forte non pauci hic Lipsia, cum
ante aliquot annos quidam in tumultu fuisset interfectus, ex duo-
bus, quos premebat suspicio præ reliquis, unum ex somno pro-
fundo ad carceres fuisse translatum, alterum ex quæstibus latebris
fuisse protractum. Eventus tamen docuit, posteriorem saltem
autorem fuisse rixæ, priorem homicidium commisisse. Caterum
isti Coelii fratres adversus indicium a præsentis eorum desumptum
per somnum liberabantur, ita frustra somnum pro suis innocentia
adducebat Plantius Silvannus Prætor. Coniux ejus in præceptis ja-
cta repetiebatur. Prætendebat se somno gravem adeoque hujus

rei ignarum fuisse, uxoremque sponte sumsisse mortem. Si a reliquis circumstantiis abstrahamus, adhuc favorabilior videri posset hæc excusatio. Eiusmodi enim præcipitatio minori rumore peragi poterat. Sed excludebatur tamen, partim quod turbata mente responderat, partim, quod Tiberius cubiculum visitans reluctantis foeminae & impulsæ vestigia deprehenderit *d*).

a) pro Roscio Amerino cas. 23. p. m. 205. seqq. b) lib. 8. c. 1. exempl. 13. c) vid. Justinum lib. 3. c. 1. d) vid. Tacitum lib. 4. Annal. cap. 22.

§. 6. Probantur delicta cæteris paribus per confessionem delinquentes eamque vel spontaneam vel mediante tortura factam. De confessione spontanea delicti nullum est dubium, quin si eadem a dormiente facta sit, non valeat, quia, ut supra aliquoties diximus, dormiens suæ mentis non est compos, sed furioso æquiparatur *a*), & referenda erit hæc confessio inter erroneas, quæ non nocet, cum confiteri non videatur qui errat *b*). Quod autem attinet confessionem mediante tortura factam historiae de magis & maleficis referunt, sapius in tortura sagarum non paucas siluisse, ac si nulla tormenta sensissent, imo aliquas in gravissima tortura tanquam profundissimo somno oppressas jacuisse. Prolixum huius rei exemplum ex Dambouderio refert Gødelmannus *c*). Quid ergo cum his vel similibus in tortura dormientibus Iudex faciet? Varia remedia refert Del Rio *d*), quorum tamen ipse nonnulla tanquam superstitiosa recte rejicit. Reliquorum pleraque ab ipso approbata exorcismis pontificiis vel aqua aut cera benedicta vel agno Dei & similibus iudicem uti debere volunt, quæ nec ipsa progenuinashabere possumus. Fere optimum & apud nos etiam non inusitatum remedium est abrasio capillorum in toto corpore, etiam in partibus secretis. Nam hoc modo sagam in dicto Gødelmanni exemplo, quæ in tormentis partim miserat, partim dormiverat, ad confessionem fuisse adaptam, ex lectione ejus patet. Reperiebatur enim pergamena quædam characteribus variis inscripta crinibus partium secretiorum implicata, quæ ablata malefica criminis sua confessæ est. Modo tamen maleficium somni & silentii veng-

veneficæ sibi per ejusmodi schedulas comparaverint. Nam si somnusiipsis a dæmone medicamentis soporiferis fuerit conciliatus, ut regulariter notat fieri Del Rio e), vereor ut ista abrasio semper multum profectura sit.

a) *conf. c. 2. §. 25.* b) *l. 2. de confess. lib. 7. C. de jur. & fact. ignor.* c) *de magis & veneficis lib. 3. c. 10 n. 38. p. m. 205. seqq.* d) *diversif. Magic. lib. 5. Sect. 9. p. m. 739. seqq.* e) *del. p. 739.*

§. 7. Qvi pro excusando suo delicto allegare velit, se in fomno id perpetrasse, v. g. alterum interfecisse, ei non statim creditur, sed si plenam absolutionem consequi velit, multa probare tenetur. Primo se habuisse antea consuetudinem surgendi e lecto & ambulandi per cubiculum & similia his gerendi, quæ delinquentem gessisse constat. Secundo nullum se potuisse habere impedimentum in accedendo ad lectum vel cubiculum occisi: Tertio se habuisse arma prompta aut in vicino appensa, neque multo studio indiguisse ad ea capessenda. Rationes proponit Zabias a).

a) *l. 2. tit. 1. qv. 12. n. 19. seqq.*

§. 8. Restat ut de pœnis pauca dicamus. Optima doctrinæ pœnarum illustratio a medicamentis desumi potest. Haud enim dubito, quin fere omnes quæstiones, quæ in hac doctrina occurrere possunt, ad similitudinem medicamentorum definiri queant. Hinc etiam medicinalis dicitur pœna quæ proprie talis est. Ut itaque medicus operam dare debet, ut ne medicamenta morbo leviora sint, nec summe etiam acris, quæ vitam ducant in periculum; ita & Princeps studere debet, ut pœnæ non sint mitiores delictis neque etiam sævæ nimis. De somno ita scribit Religionis Medicus autor a): *Clementer Themistocles militem dormientem interfecit.* (punito cum respicere ad factum Iphicratis & Epaminondæ, de quo supra b) *mitius sane supplicii genus, quam quod ullæ adhuc leges excogitarunt, quod adeo Lucani & Senecæ ingenium fuisse miror.* Quorum videlicet uterque a Nerone impetrato mortis arbitrio brachia ad se-

canda: vense præbuit c). Sed forte sine causa Lucanum & Sene-
cam taxat Thomas Brovne. Esto, mite genus supplicii fuisse in-
terfectionem in somno intuitu militis ab Epaminonda occisi, erat
enim inopinatum; mite tamen esse nequit, si quis ipse mandaverit
aliis, ut eum in somno interficiant. Credidne enim ejusmodi ho-
minem facile ad somnum perventurum, qui certus sit, se vitam
cum morte commutaturum esse? Credo potius naturalem mortis
horrorem somnum esse impediturum, adeoque dubito, an jure pro-
miti haberi possit ejusmodi mors prævisa. Nec obstat, quod Hi-
storici de Orhone Imperatore Romano testentur, eum, cum jam
serio destinasset, quod se ipsum mane crastino interficere vellet,
nocte ultima placide quievit d), illi quippe mors erat res proprii
arbitrii nec homicidam somni tempore timebat. Hoc itaque sup-
plicii genus, ut a legibus inculcetur, otiosum est, cum non mitibus
dici possit, ac v. g. pœna gladii, hic enim non cruciat ipsum sup-
plicium, sed præcedens morti timor, nisi dicere velle Brovnum eo
respicere, ut aliquis inopinato ac nulla publicata mortis sententia
in somno interficiatur, quod ipsum profecto turbaret maxime pro-
cessum criminalem. Accedit quod non admittat religio Christi-
ana delinquentem, cujus animæ quoque ratio habenda est, inopi-
nato interfici in somno.

a) *part. 2. sect. 12 p. 424.* b) *c. 1. §. 6.* c) *Tacit. lib. 15. Annal. cap.
63 & c. 70.* d) *vid. Tacit. Histor. lib. 2. Suetonius in vita ejus.*

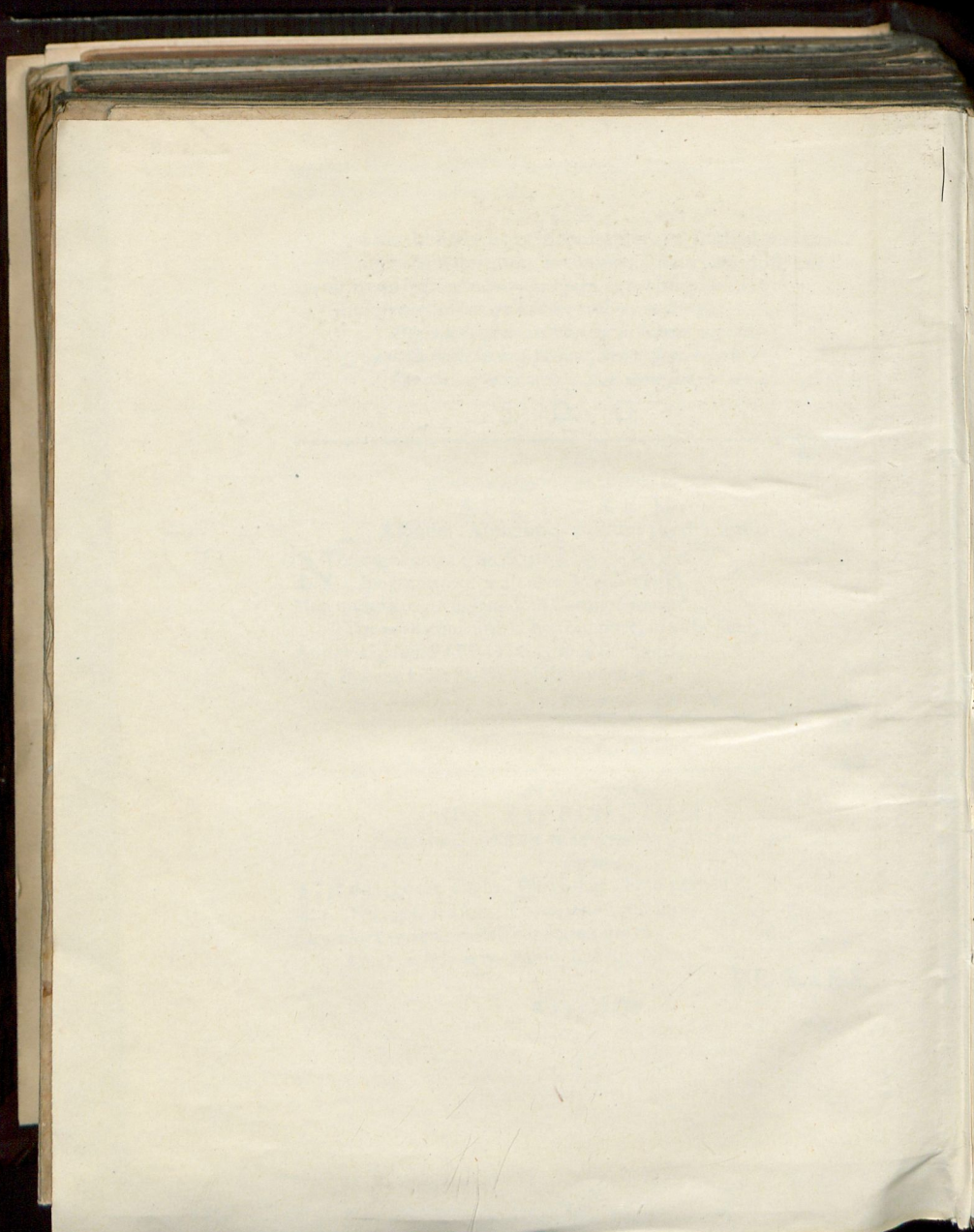
§. 9. Istud vero supplicii genus crudele magis quam Reip.
utile, delinquentem privatione Somni & continuis vigilis necare.
Unde eo magis cavillatio Romanorum in aperto est, qui cum Per-
sen Philippi filium in fidem acceperant, ac pacto vitam dederant,
informis interfecerunt a). Rectius Jure Consulti Romani nihil in-
teresse statuerunt, interficias aliquem, an mortis causam præbeas b).
Excruciatu etiam hoc mortis genere fertur a Carthagenisibus Re-
gulus c). Plura exempla ut adducamus non est opus, cum ante o-
culos adhuc nobis versetur tristis memoria Reformatorum Galliarum
simili cruciatu genere tortorum.

a) *Sallust. Fragm. histor. lib. 4. p. m. 187. ibique Ludov. Carrio p. m. 215.
conf. Ruperii observationes ad d. l. Saulustii p. m. 546.* b) *l. 15. ad l.
Corn. de Sicar. N. O. l. 7. §. 6. ad l. Agril. c) vide Gell. lib. 6. c. 9.*

S. D. G.

Leipzig, Diss., 1687 (T-2)

ULB Halle

3

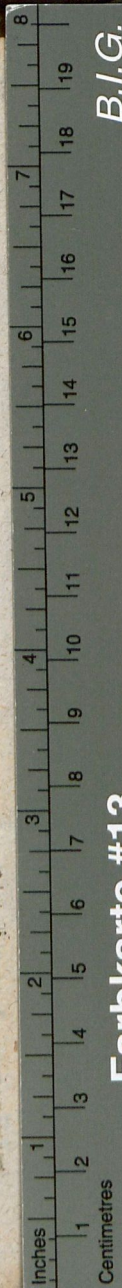
006 305 857

VD17
VD18

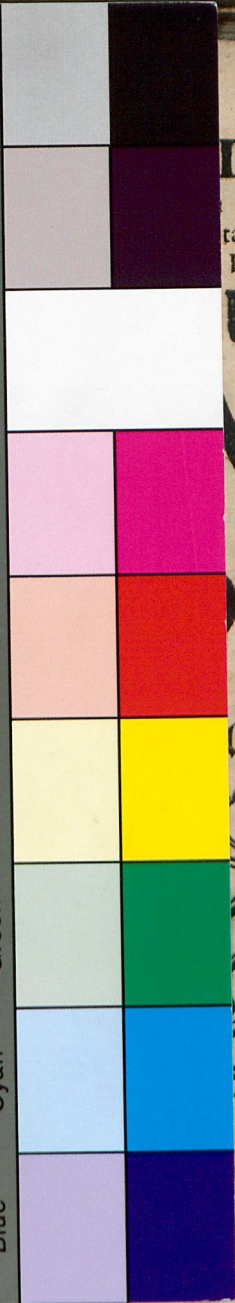

B.I.G.

Farbkarte #13

Black, 3/Color, White, Magenta, Red, Yellow, Green, Cyan, Blue

Leipzig 1. 5/1687, 21

TIANI THOMASIL

Borussiae Regis Consiliarii intimi,
tatis Fridericianae Directoris ac
Professoris Primarii &c.

**URE CIRCA
MNUM**

**ET
MNMIA,**

Von Recht
saffs und der Träume.

LIPSIÆ,
ARTINI BURGKMANNI,
OLLEGIO PAULINO 1715.

